

دفتر پیکوشتی

Ketabton.com

سید اصغر هاشمی
۱۳۹۴ لمریز کال

د فکر پلوشي

سيد اصغر هاشمي

۱۳۹۴ ل کال

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: د فکر پلوشې

ليکوال: سيد اصغر هاشمي

خپروندى: د افغانستان ملي تحريك، فرهنگي خانګه

وېبپاڼه: www.melitahrik.com

کمپوز: ليکوال

ډيزاينګر: ضياء ساپى

پښتۍ ډيزاين: فياض حميد

چاپ شمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپ کال: ۱۳۹۴ ل کال / ۲۰۱۵ م

د تحريک د خپرونو لړۍ: (۵۰)

يادونه: د چاپ حقوق له ملي تحريک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسؤليت ليکوال پورې اړه لري.

لړليک

سرليک	مخ
فکري قوت.....	۱.....
د انسان جوړښتونه.....	۵.....
آغاز او انجام.....	۸.....
انصاف.....	۱۰.....
ښه ملگری.....	۱۲.....
د زړو قدر.....	۱۴.....
مشرتبوب.....	۱۵.....
د ستونزو کټه.....	۱۷.....
یوم البتر.....	۱۹.....
خزان وهلی گل.....	۲۱.....
حقیقت.....	۲۴.....
لیدلوری.....	۲۶.....
علم او عمل.....	۲۸.....
د معنویاتو ارزښت.....	۳۰.....
د شهرت وړی.....	۳۱.....
د ماضي هېرول.....	۳۲.....
لوی فکر.....	۳۳.....
فکري ښکلا.....	۳۵.....
د زړه پیغام.....	۳۷.....
د یوازینوالي گټه.....	۳۹.....

کامیابی.....	۴۲
دروندوالی.....	۴۴
فکر او عمل.....	۴۶
د مجازي مینې مقام.....	۴۸
د پوهې ارزښت.....	۵۰
پوهنه رڼا ده.....	۵۲
د انسان ارزښت ټاکنه.....	۵۵
په ځان ویسا.....	۵۸
زه د کوم ځای یم؟.....	۶۱
لویوالی.....	۶۳
فکر.....	۶۶
لوړ خیالونه.....	۶۹
قوم پالنه.....	۷۱
انسان.....	۷۵
ځوانی.....	۷۸
شکر وباسئ!.....	۸۰
رنځور.....	۸۳
رقابت.....	۸۵
انسانیت او اسلامیت.....	۸۷
لوی او وړوکی.....	۹۰
لېونی.....	۹۲
توپیر.....	۹۴
د وخت ارزښت.....	۹۷
کاشکې ځوانی وای!.....	۹۹
نوی فکر.....	۱۰۱

۱۰۳.....	د ژوند حقیقت
۱۰۵.....	اضداد
۱۰۷.....	مساوات
۱۱۰.....	پوه او ناپوه
۱۱۲.....	پرمختګ
۱۱۳.....	مشر او کشر
۱۱۵.....	کمیت او کیفیت
۱۱۷.....	حقیقي خیرات خور
۱۲۰.....	همدردي
۱۲۳.....	ښکلا
۱۲۷.....	ښه او بد
۱۲۹.....	مینه
۱۳۲.....	سرعت
۱۳۳.....	حقیقي کون
۱۳۵.....	د تقدیر فلسفه
۱۳۷.....	ظاهر او باطن
۱۳۸.....	حرکت
۱۴۰.....	افراط
۱۴۲.....	تحول
۱۴۴.....	خُنګل
۱۴۶.....	ارمان
۱۴۷.....	ګټه او تاوان
۱۴۹.....	پوهه
۱۵۱.....	د پښتوادب نوې ښکلا او د هاشمي د ادبي پنځونو هارونه

فکري قوت

په نړۍ کې د هر شي په پيداېښت کې د الله تعالی لوی حکمتونه پراته دي. که سترگې وغړوو ډېر لور او ټيټ خيزونه به وگورو او د فکري شخوند وهوروسته دې نتيجه چې ته رسېږو چې د ځينو شيانو په لوروالي او د ځينو شيانو په ټيټوالي کې د څښتن تعالی قدرتونه پراته دي.

ځينې لور شيان د ارزښت وړ دي او ځينې ټيټ شيان د ستايلو وړ دي. لکه: اسمان ډېر لور دی، بارانونه ورنه کېږي، مخکې خړوبوي، غلې، دانې، ميوې او گلان د همدې بارانونو برکت دی. د همدې بارانونو برکت دی، چې سيندونه او بحرونه لرو او ډېر حيوانات مو په همدې اوبو کې ژوند کوي، يعنې د ډېرو حيواناتو د ژوند اصلي ټاټوبی او کور په اوبو کې دی.

په همدې بحرونو کې د مرغلرو پيداېښت هم د اوبو برکت دی او اوبه د انسانانو د ژوند يو مهم ضرورت هم دی.

د سپوږمۍ راختل او راپريوتل، د لمر پيدا کېدل او فنا کېدل په اسمان کې دي، همدغه اسمان دی چې ځمکه يې د انسانانو په خدمت کې کړې ده.

که بارانونه نه وي، لمر نه وي، سپوږمۍ نه وي، بادونه نه وي، وريخ نه وي او داسې نور نو مخکې به هېڅکله د انسانانو، حيواناتو، او نباتاتو لپاره د ژوند ځای نه وای.

سره له دې چې مخکې ټيټه ده، خود اسمان برکت دی، چې مخکې باندې ژوند کېږي.

د ځينو شيانو په ټيټ والي کې لوی حکمت پروت وي او له لوړوالي يې ټيټ والي د خورا اهميت وړ وي.

که يوه لوړه مانۍ په نظر کې ونيسو، د همدې مانۍ د لوړوالي ټول قوت او استحکام په تهداب کې دی، دلته دی چې د مانۍ له لوړوالي نه يې ټيټ والی مهم دی.

د همدې تهداب برکت دی چې ټوله مانۍ پرې ولاړه او محکمه ده. بادونه، بارانونه، زلزلې او نور طبيعي افتونه ورته تاوان نه شي رسولای.

انسانان هم لوړه او ټيټه برخه يا نقطه لري، لوړه څوکه يې د سرده او ټيټه يې د پښو ده.

د انسان لوړوالی ډېر مهم دی، ککره ده چې د ټول بدن رهنما يې کوي، د ښه او بدو کارونو لارښوونه همدا ککره او په ککرې مغز کوي.

د انسان مغز او فکر دی، چې په ټول بدن واکمني کوي او د بدن اعضاوې يې فرمانبرداري کوي.

د بدن د ټولو اعضاوو (سترکې، غوږونه، لاسونه، پښې او داسې نورو) د ښه کارونو اصلي او حقيقي لامل د انسان ښه مغز او فکر دی. همدې اعضاوو د بدو کارونو لامل بد مغز او بد فکر دی.

د انسان ټول داخلي جوړښت د فکر او عقل سره نېغ په نېغه اړیکه لري او د ښه فکر او عقل نتیجه ده، چې یو انسان له خپل داخلي جوړښت) احساسات، جذبات، وجدان، اخلاق، انسانیت، سپړتوب او ټول انساني ښېګڼو) نه ښه استفاده کوي.

که په لاسونو د خیر کارونه کوو، یا سترګې ګناه ته نه پریږو، په غوږونو غیبت نه اورو او قران کریم اورو، په ژبه درواغ نه وایو، په پښو بدو ځایونو ته نه ځو او د انسانیت ټولې اسلامي او انساني ښېګڼې لرو، اصلي او حقيقي لارښوونه یې له فکر څخه کېږي، چې د انسان د فکر او پوهې سره مستقیمه اړیکه لري.

د انسان لوړوالی هم لکه د اسمان لوړوالی ډېر مهم دی، اسمان که ځمکه خپله تابع کوي. یو بافکره او پوه انسان هم خپل ټول بدن تابع کولای شي او هېڅکله یې سرکشي ته نه پریږدي.

فکر او عقل چې بې لارې شو، ټول بدن خراب کارونه کوي او له داسې انسانانو بیا د خیر او ښېګڼې طمع او امید نه شو کولای.

د فکري قوت انسان ته ډېره پیاوړتیا ورکوي او دغه قوت د نړۍ له ټولو قوتونو ځینې بهتره دی او دغه فکري قوت په علم او پوهې لاس ته راځي.

دلته اکثره خلک پوهه او علم نه لري، نو له همدې امله دوی ښه فکر نه لري او نه شي کولای چې په ټولنې کې ښه کارونه او خدمتونه وکړي.

فکر او عقل د بدن بادشاه دی، ښه فکر او عقل ښه مشري کولای شي او بد عقل او فکر بده مشره کوي.

فکري قوت او ځواکمنتیا له انساني ټولو قوتونو ځینې بهتره ده، د فکر قوت د انسان نور بدن ته هم قوت ورکوي.

ځينې ملکونه د هغو ککړو (فکر، عقل او پوهې) درلودونکي څښتنان
ډېر لري، چې موږ او تاسې ورته احتياجه او محتاجه يو.

ککړې خو د نړۍ ټول انسانان لري، خو په ککړو او سرونو کې مغز او
فکر مهم دی.

ډېرې (زياتې) بې مغزه او بې فکره ککړې مهمې نه دي، بلکې په ډېرو
ککړو کې هغه ککړې او سرونه مهم دي، چې مغز او فکر يې پياوړی
وي.

په نړۍ کې په هغو ککړو حساب کېږي، چې فکر او عقل يې د کاروي
او د هغو سرونو احترام نشته، چې فکر او عقل نه لري.

تاسو هم د هغو ککړو او سرونو احترام وکړئ، چې د لوړوالي حق يې
ادا کړی دی او بدن يې خپل تابع کړی دی.

لکه څرنگه چې د اسمان لوړوالی د ځمکې لپاره مهم دی، دغه شان د
انسان لوړوالی هم په فکر او عقل کې دی او د نور بدن لپاره مهم دی.

د انسان جوړښتونه

د نړۍ ټول انسانان دوه ډوله جوړښتونه لري، یو یې فزیکي او بل یې معنوي جوړښت دی. په فزیکي لحاظ اکثره انسانان په ټول پوره وي خو په معنوي لحاظ کامل انسانان کم پیدا کېږي. چېرته چې پوهه زیاته وي، هلته معنویاتو ته زیات ارزښت ورکول کېږي او چېرته چې پوهه کمه وي هلته بیا د معنویاتو پرځای نورو شیانو ته ارزښت ورکول کېږي.

ترڅو چې د پوهې قیمت کم نه شي او اکثره وگړي مود علم او پوهې پر ګاڼه سمبال نشي، د معنویاتو ارزښت ته به د ارزښت په سترگو ونه گورو.

په حیواناتو کې شیدې لرونکې څاروي له هغو څارویو بهتره دي، چې خلک ورنه ګټه نشي ترلاسه کولای، دلته د انسانانو په ډول په حیواناتو کې هم توپیر لیدل کېږي. په نباتاتو کې میوه دارې ونې مود هغو خلکو په شان دي چې پوهه لري او هر وخت د ځان پرځای د عوامو په فکر کې وي.

په ټولې نړۍ کې په هغو انسانانو شمار کېږي چې پوهه لري او هغه انسانان چې پوهه نه لري، د هغو بې میوو ونو په شان دي، چې له لرگیو یې استفاده کېدای شي، خونور تش کالبو تونه دي.

یو د انسان جسمي کار دی چې د بیروني جوړښت او جسم سره کار لري او بل د انسان فکري کار دی. فکري کار له جسمي کاره څو مرتبې بهتره دی، که یو دهقان د غنمو کرلو لپاره ځمکه اړوي او یا داسې نور

جسماني کارونه کوي او همدارنگه د پوهنتون استاد شاگردانو ته درس ورکوي او هروخت په فکري او ذهني کارونو مشغوله وي، دا دواړه کارونه دي، خو د دهقان له کاره د استاد کار بهتره دی. ټولې دنیا کې له جسمي کارونو فکري کارونو ته برتري ورکول کېږي. نړۍ نن فکري يرغلونه پيل کړي دي، او غواړي چې په ټولې نړۍ د فکر په واسطه مشري وکړي، دوی پوه شوي چې د جسمي يرغلونو پر ځای فکري جنگونه کوي.

د انسان قدر او عزت بايد د هغه د معنوياتو، پوهې او اخلاقو په نظر کې نيولو سره وکړو، نه په نورو لاملونو.

اکثره عوام مو د بدو خلکو عزت کوي، چې دا په دې دلالت کوي، چې موږ ښه خلک نه يو. د ظالم ملګرتيا کوي، هر ځای يې صفتونه کوي، چې دا يې د ويرې يولامل دی.

انسان کې چې انسانيت نه وي او په حقيقي پوهې سمبال نه وي، د تش کالبود په شان دی، د انسان انسانيت په نظر کې ونيسی چې د معنوياتو سره مستقيمه اړيکه لري، نه مال، دولت، موقف، قوميت، خپلوي، نژادي، سمتي او داسې نورې اړيکې.

د انسان په نوم ټولو خلک پېژندل کېږي او هر چاته د انسان په نوم غږ کوو، خو د انسانيت او شرافت ځانګړنې په ډېرو کمو کسانو کې موندل کېږي.

عبدالرحمن بابا وايي:

انسانيت څه په دولت نه دی رحمانه

بت که جوړ کړې د سرو زرو انسان نه دی

په ساختماني لحاظ د سرو زرو له بته د انسان قيمت کم دی، خو که د معنایي لحاظ انسان پوره وي، د نړۍ هيڅ شي سره يې بهانه شو برابرولی.

ځينې انسانان لوړ قيمت لري او په کلونو کلونو يې نومونه تليپاتي وي، خو د ځينو انسانانو بها دورمره کمه وي، چې په ژوندون او له مرگه وروسته يې هم ارزښت کم وي.

په نړۍ کې د ورځې بې شمېره انسانان مړه کېږي چې له مرگه څو ورځې وروسته د خلکو هير وي چې يو دليل يې دا دی چې دوی په معنوي لحاظ پياوړي انسانان د ټولنې نه وو، خو که چېرې استاد الفت په نظر کې ونيسو، له لسهاوو کلونو وروسته هم د خلکو په زړونو کې خاص ځای لري، چې دليل يې د استاد معنوي ارزښت پورې اړه لري. افغانانو که غواړي چې پرمختگ وکړي، نو د مادياتو پر ځای معنوياتو ته ارزښت ورکړي، د ناپوهو مشرانو پر ځای پوه انسانان خپل مشران وټاکي، د گنهگارو پر ځای بې گناهو ته رايه ورکړي.

اغاز او انجام

د هر شي په پيدا ايښت او فنا کېدو کې د څښتن تعالى حکمتونه پراته دي، او په نړۍ کې هر شي آغاز او انجام لري.

لمر د ورځې پيدا کېږي او ټول انسانان، حيوانات او نباتات ورځينې گټه پورته کوي، د لمر په راختلو سپينه ورځ شي، ټول انسانان خپل کارونه پيل کوي او د حلال رزق د لاس ته راوړلو حلې ځلې کوي. له انسانانو سربېره حيوانات هم لمر ته ضرورت لري. په نباتاتو کې ټولې ميوې او دانې همدا لمر پخوي.

د همدې لمر په فنا کېدو شپه راځي او شپه بيا د استراحت لپاره ښه وخت دی. هو! د لمر په آغاز او انجام کې يې حکمتونه له ورا څرگندېږي.

د لمر پيدا کېدل او فنا کېدل، د سپوږمۍ راختل او پريوتل، شپه او ورځ مينځ ته راوړي او د دوی په آغاز او انجام کې د نړۍ خیر او ښيگڼه پرته ده.

په پسرلي کې ټولې ونې شنې شي، ميوې نيسي، ښکلا پيدا کوي او ټول انسانان د همدې نباتاتو نه استفاده کوي، خو د مني په راتگ سره پرې خزان راشي او خپله ښکلا له لاسه ورکړي. د نباتاتو له فنا کېدو وروسته د دوی بيا ژوند پيل کېږي او بيا ځلې پرې پسرلی راځي.

ډېرې خزان وهلې ونې مې دوباره ښکلې او ښايسته وليدې، له ډېرو پسرليو وروسته مې بيا پسرلي وليدل او له ډېرو خزانو وروسته مې بيا ځلې خزانو نه وليدل.

د لمر، سپوږمۍ، نباتاتو او داسې نورو شيانو په آغاز او انجام پوه نه شوم، کله پيدا شي او کله له منځه ولاړ شي.

انسانان هم د د الله تعالى په قدرت پيدا کېږي او فنا کېږي، د دوی پيدا ايښت او مرگ په تقدير کې ليکل شوي وي، په دې دنيا کې دوی يو ځل پيدا کېږي او يو ځل مړه کېږي. د دوی د پيدا ايښت اصل او اساس معلوم دی، دوی الله تعالى د خپل عبادت لپاره پيدا کړي دي، د دوی بيا ځلې پيدا کېدل په دې دنيا کې ناشونې ده. د دوی آغاز (پيدا ايښت) او انجام (فنا کېدل) نا څرگند دي او له انجامه مخکې بايد د پيدا ايښت پرمفهوم پوه شي.

دوی (انسانان) په دې نړۍ کې لکه د نباتاتو پسرلی او منی نه لري، چې له خزانه وروسته پرې بيا بهار راشي، نباتات خو په دنيا کې څو څو ځلې له منځه ځي او پيدا کېږي، خود انسان يو مرگ دی او په دې نړۍ کې د بيا ژوند کولو چانس نه لري.

مخکې له دې چې د ناکامۍ سره مخ شي، د کاميابۍ په فکر کې اوسېږه، په دنيا کې ستا لپاره د بيا ژوند کولو موقع نه شته. ستا آغاز او انجام، خزان او بهار معلوم دی.

که يوه ميوه داره ونه په يوه پسرلي کې ميوه ونه نيسي او خزان پرې راشي، امکان لري چې بل پسرلي کې له ثمره ډکه ونه وي، خود انسان د ميوې نيولو وخت همدا يو پسرلی دی او په دې بل پسرلی نه راځي، نو دا دنيا د انسان لپاره د اخرت د لاس ته راوړلو يو ښه دوکان دی.

انصاف

انسانان ځکه اشرف المخلوقات دي، چې د ډېرو خصوصياتو سربېره د فکر کولو او د خپلې مفکورې نه د استفادې کولو توان لري.

فکري ځواکمنتيا د نړۍ له ټول قوتونو بهتره ده او همدغه فکري قوت دی چې نړۍ پر مخگ کوي.

په کومې ټولنې کې چې د فکر خاوندان ډېروي، هلته برابري وي، مساوات وي او حق حقدار ته ورکول کېږي.

چېرته چې انصاف او عدالت وي، هلته به د حقيقي فکر خاوندان مشران وي او چېرته چې د غېر حقيقي فکر خاوندان مشران وي، هلته بيا د انصاف تله ماته وي.

ځينې بې فکره انسانان بايد عدالت او انصاف له لمر، سپوږمۍ، باران، باد او داسې نورو طبيعي توکو ځينې زده کړي. سره له دې چې دغه توکي عقل او فکر نه لري، خو بيا هم د ځينو بې فکره انسانانو نه د دوی انصاف او عدالت ښه دی.

لمر سهار پيدا کېږي، په غريب، مالداره، خپل، پردي او داسې نورو شيان باندې يو شان رڼايي کوي. دغه با انصافه لمر له عدالته کار اخلي، چې ډېر انسانان دغه شان برابري نه کوي.

د شپې له خوا د سپوږمۍ په راختلو یو ځل بیا په ټولو رڼايي شي او
که اسمان ورپه وړي او سپوږمۍ خپل مخ پټ کړي، نو بیا هېڅوک د
ده له مخ پلونه شي لري کولای.

بارانونه هم لکه لمر او سپوږمۍ له انصافه کار اخلي او اکثره ځمکې
یو شان خړوبوي، خپل او پردي، دوست او دښمن په نظر کې نه
نیسي.

دغه بې فکره، بې عقله او بې تمیزه توکي څو مرتبې د هغو انسانانو
نه چې عقل او فکر لري، خو بیا هم عدالت او انصاف نه کوي بهتره
دی.

ای په لوړو مقامونو کې اکثره انسانانو! ستاسو د انصاف تله ماته
ده. عدالت او برابري له لمر، سپوږمۍ، باران او باد ځینې زده کړئ.

ښه ملگری

ژوند د خوشحالیو او خفگانو نو خوب دی، چې د خوشحالیو او خفگانو نو لحظات له انسانه هیریرې، خو ځینې خبرې او خاطري د انسان په ژوند کې له انسان سره پاتې کېږي او کله کله په غیر ارادي (ناشعوري) ډول د انسان ذهن ته راځي او انسان دې ته اړ کوي، چې فکر پرې وکړي.

کوچنی وم او د ځوانۍ په درشل مې پښه ایښې وه، چې گران پلار به مې راته ویلي: څو به له خپلو همزولو سره کینه او هغه چا سره دوستي وکړه، چې له هره پلوه له تا سره برابر وي.

رښتیا چې د ځینو مشرانو خبرې د کانو کرښې وي، او نن چې مې د پلار خبرې یادېږي او په نړۍ کې د حقایقو د لټون لپاره ډېر وخت فکر کوم، پوهیږم چې انسان باید انسانیت او اسلامیت په نظر کې ونیسي او له هغه چا سره ملگرتیا او دوستي وکړي، چې د دې د ویاړ سبب وگرځي. د مرغانو گلې گلې مې په هوا کې یوځای له خپلو همجنسو سره ولیدلې، له کورو سره مې بازان ونه لیدل او له بازان سره مې کوتري ونه لیدلې.

د پسونو ډلې ډلې مې جدا ولیدلې او د چرگانو دوستي مې له چرگانو سره ولیده.

د حیواناتو له خپلو همجنسو سره دوستي کې د دوی گټه ده او د خپل ژوند بقا او پایښت په همدې کار کې ویني.

له حیواناتو سربیره نباتات مې هم خوا په خوا لکه دوستان ولیدل، د
غنمو به خوا کې مې غنم ولیدل او د جوارو په خوا کې مې د جوارو
بوټي ولیدل.

یو شاعر وايي:

هر پیوند له خپل پیوند سره جوړېږي

په نارنج کې مې انار لیدلی نه دی

د شاعر هدف هم ښکاره دی، دی هم د ملګرتیا او دوستي لپاره هر
خوک لایق او وړ نه ګڼي او هر انسان باید خپل ثاني پیدا او دوستي
ورسره وکړي.

د فارسي ژبې یو متل دی: کټی ماه بنشني ماه شوی، کټی دیګ بیشنی
سیاه شوی.

تبلیغیان وايي: که له عطاري سره کینې نو خامخا به د عطرو بوی درنه
ځي او که د ماهي فروش سره کینې حتما به د ماهي سوړ بوی درنه
ځي. زما د پلار خبره د دوست په انتخاب کې باید له احتیاطه کار
واخلو.

د زرو قدر

ټولنیز لاملونه د دې سبب کېږي، چې ټولنیز ارزښتونه مو بېل بېل خوا غوره کوي.

پوهه او علم په هرې ټولنې کې ارزښت نه لري او نه عالم او پوه انسان په هر ځای کې د احترام او عزت وړ وي.

په دې پوه شه که ته ډېره پوهه لرې او د ټولنې اکثره خلک ناپوهه او بیسواده وي، د دې پر ځای چې د پوهې په سبب د ولس په زړه کې ځای پیدا کړي، د نفرت لامل ګرځي.

رښتیا هم د زرو په قدر زړګر پوهیږي نه اهنګر او په کومې ټولنې کې چې د پوهې کچه ټیټه وي، د پوهانو پر ځای د ناپوهانو قدر او عزت پکې زیات وي، ځکه چې د پوهې له ارزښته ناپوهه ناخبره وي.

هو! په داسې ټولنو کې د پوهې او فکر خاوندان هم خواشینې او خفه وي او د یو ډول افسردګۍ احساس کوي. دی په ټولنې کې د ځان په شان خلک لټوي او له داسې خلکو لوړې ارزوګانې او امیدونه لري، دی هغه څه چې په ځان کې ویني، په ډېرو خلکو کې یې نه شي موندلی او د دې هغه توقعات چې د ټولنې له عوامو ځینې لري، نه پوره کېږي او د یو ډول یوازینوالي سبب یې ګرځي.

رښتیا هم دی یوازې دی او خپل برابر دوستان په اسانۍ نه شي پیدا کولای.

که ته ډېر ښکلی یې او خپل ثاني پیدا نه کړې او ټولنه ډېره بدرنګه وي، نو د بدرنګو به حتمي نه خوښېږې او ته به د یوازینوالي احساس کوي.

په کومو خلکو کې چې پوهه زیاته وي، د پوهانو عزت زیات کوي او په کومو ټولنو کې چې پوهه کمه وي، د ناپوهانو عزت زیات کوي.

مشرتوب

د مشرانو احترام او په کشرانو شفقت یو د بل لپاره لازم او ملزوم دي. که کشرانو د مشرانو احترام وکړي، نو خامخا به مشران په کشرانو شفقت کوي.

د کشرانو برکت دی، چې په ټولنې کې مشران لرو او همدا مشران دي چې کشران ترې پیدا دي.

که په یوې کورنۍ کې مشران (نیکه، نیا، پلار او مور) په درانده نامه یادوو او د دوی احترام کوو. دلیل یې ښکاره دی، چې لمسیان او اولادونه یې زیږولي او د دوی د مشرتوب یو اصلي لامل د همدوی پیدا کول دي، که دوی (اولادونه) نه وي، دوی (د کورنیو مشرانو) ته هېڅوک پلار او نیکه نه وایي او مشري یې خپل ارزښت له لاسه ورکوي او دوی ته بیا مشرنه شو ویلای.

د کورنیو کشران دی، چې مشران لرو، نو مشران باید خپل حق ادا او په کشرانو شفقت وکړي او دوی ته دې په احترام قایل وي.

د کشرانو خبرو ته باید غوږ کیږدي او دغه کشران د آینده ورځې مشران دي، په دې کشرانو کې د عقل او پوهې په لحاظ مشران هم لرو، چې د خپلو کورنیو د ځینو مشرانو نه د پوهې په لحاظ کشران نه بلکې مشران ورته ویلای شو، نو د کورنیو کشرانو ته باید د خبرو کولو حق ورکړو او نظرونه یې باید واورو.

د عوامو برکت دی، چې په ملک کې ریس جمهور لرو او ټولنیز نظام مو پر مخ روان دی، نو د ولس په عزت باید د یوې ټولنې مشر پوه شي او خپل احترام د کشرانو په شفقت کې پیدا کولای شي.

په یوې ډېرې لویې دشتې کې چې خک نه وي، هلته به نظام نه وي، نه به مشروي او نه به کشر وي، نه به احترام وي او نه به شفقت وي. د هندوانې زړی دی، چې لویه، غټه او پخه هندوانه ترې لاس ته راځي، که زړی نه وي، نو هندوانه نشته.

د اموزې دی، چې وکرل شي، لویه ونه شي او په منونو منونو امونه ترې لاس ته راځي.

تاسو خو هندوانه او امونه خورئ، خو د پیداينست، خوند، رنگ او د مزې برکت يې يوازې او يوازې زړی دی. همدا زړي دي چې میوې ترې لاس ته راځي.

رېنتيا هم په کورنيو کې د مشرانو د عزت او احترام عوامل يې خپل اولادونه او کورنۍ دي، که دوی مشران دي، نو د کشرانو برکت دی.

استاد الفت وايي: (ته نه يې خبر چې په يوه دانه او په يوه څاڅکي کې عالمونه پراته دي. څه شی چې ته وړوکی گڼې هغه لوی دی، ته ونه لويه گڼې هغه په يوه زړي کې ده، تاته زړی وړوکی معلومېږي، په هغه کې لويه ونه ځای شوې ده، دغه غټه هندوانه چې گوري کال ته نشي پاتې کېدای او عمر يې ډېر لږ دی. دغه د هندوانې کوچنی زړی تا ته هر کال تازه هندوانې درکوي، د زړي قيمت له هندوانې نه لږ نه دی.)

هو! د مشرتوب او کشرتوب تر منځ دغه شان تړاو شته دی او هېڅ کوچنی ټول عمر په يو حال نه پاتې کېږي، نننۍ کوچنی د سبا ورځې مشر دی او د نن ورځې مشر به بله ورځ نه وي.

د ستونزو کټه

په نړۍ کې هر شی یو د بل لپاره ضد لري او دنیا له همداسې توکو نه جوړه ده.

د پوه او ناپوه توپیر هغه وخت ښه کولای شو، چې خپله مو پوهه تر لاسه کړي وي او د پوهې له ارزښته باخبره او سپېږو.

ډېر خلک دي چې د اولادونو پیدا کېدو، ښځې کولو، د مور او پلار زړه لاس ته راوړلو او داسې نورو شیانو په ترلاسه کولو کې د خوشحالی احساس کوي.

رښتیا چې د انسان د ژوند سره خوشحالي تړلې ده او په یوه نه یوه ډول انسان په ژوند کې ډېرې خوږې شیبې ویني او د خوشحالی دورانونه پرې راځي.

له خوشحالیو سربېره د انسان ژوند له خفگانو نه هم خلاص نه دی او چې انسان ژوند کوي، له خوشحالی سره به خفگانو نه هم زغمي، که د انسان خوښه وي او که نه وي، له دې ضدینو سره به د الله تعالی په رضا وخت تیروي.

هو! له انسان سره خفگانو نه شته دي او د همدې خفگانو نه نتیجه ده، چې انسان یې په ژوند کې ویني او فکريې روزل کېږي.

د پریشانیو او زحمتونو نتیجه ده، چې انسان کې فکري قوت پیدا کېږي، خو خفگانو نه او پریشانی د هغه انسان فکر ښه روزي، چې علم او پوهه لري.

د نړۍ ډېر لوی فیلسوفان او عالمان د ټولنې غریب او بیچاره خلک وو او د دوی د فکري روزلو له لاملونو ځینې یو مهم لامل د دوی ټولنیزې ستونزې او خفگانونه وو.

کله کله انسان ته له خوشحالو خفگانو نه ډېرې مهمې شي او له خوشحالو نه په خفگانو کې یې گټه وي.

اهنگر د اوسپنیزو شیانو د جوړولو لپاره اوسپنه ښه سره کوي او بیا وروسته له ښه ټکولو ترې یو شی جوړوي، خومره چې اوسپنه ښه سره کېږي، هم کلکېږي او هم ښه څیز ترې لاس ته راځي.

په انسان هم چې خومره تکلیفونه راځي، هماغومره کلکېږي او په دې انسان کې فکري او جسمي قوت پیدا کېږي.

هینر وایي: (خه شی دی چې په انسان کې ژور فکرونه پیدا کوي؟ علم او پوهه نه ده، کار نه دی، د عواطفو او احساساتو هېجان هم نه دی، یوازې رنځ او مشقت دی، چې د انسان په فکر کې ژوروالی پیدا کوي او ښایي، چې د همدې لامله په دنیا کې غمونه او رنځونه ډېر شوي دي.)

د هینر خبره پرځای ده، خو هغه کس چې پوهه او علم لري، نسبتاً هغه کس ته چې پوهه نه لري، رنځ او مشقت پرې یو ډول تاثیر نه کوي، هغه کس چې پوهه لري فکري ژوروالی او فکري قوت یې پیاوړی کېږي او هغه چې کمه پوهه لري، په هغه کې له فکري قوت نه جسماني قوت ډېر پیاوړی کېږي.

يوم البتر

يو وخت كوچنی وم او كله كله به مې داسې فكر كاوه، چې زه خولو پېرم او بايد لوی لوی كارونه وكړم، د خپلو نيكونو او پلرونو ارمانونه به پوره كوم.

دا چې انسان لو پېرې، فكري يې هم بايد لوی شي او لوی لوی كارونه بايد وكړي.

دا چې انسان كې ورځ تربلې تغيرات او تحولات راځي او هر څه يې نوي كېږي، دغه شان نړۍ هم بايد لويه شي او د ژوند لپاره ارامتياوې بايد زياتې شي.

ښه مې په ياد دي، چې كله كله به زموږ د كور مشرانو او سپين ږيرو ويلې (كل يوم البتر)، زه به بيا د دوی خبرې ته حيران شوم، چې دوی څه وايي. ايا دا هم امكان لري، چې ورځ تربلې دي بترې وي. خو اوس دې نتيجې ته ورسېدم، چې رښتيا هم د هغوی دغه تكيه كلام دلته (افغانستان) كې صدق كوي.

هغه پخوانۍ مينه او محبت مو په اوسنيو خلكو كې نشته، پخوانی صداقت نشته، پخوانی انسانيت نشته، نه هغه مكتبونه شته او نه هغه درسونه شته. يعنې ډېر پخواني شيان موله لاسه وركړي دي.

دلته مو د علم او پوهې كچه ټيټه شوې ده، د كميت په لحاظ په هرې برخې كې كار شوی دی، خو كيفيت موله لاسه وركړی دی.

سياسي شعور، د فكر لوړوالی، انساني كرامت او داسې نور ډېر څه موله پخوا نه خراب شوي دي.

زموږ هر څه په زړیدو دي، فکرونه مو زړه، زړې ارزوګانې لرو او په زړه خوب ویده یو، د یو انسان د خوب وخت معلوم وي، خوموږ په ډېر اوږد خوب ویده یو.

د مشرانو هغه تکیه کلام چې ویل یې: (کل یوم البتر) په نورې نړۍ کې برعکس دی او هلته (کل یوم البهتر) دی.

هلته نوي فکرونه دي او هر څه یې ورځ تربلې نوې کېږي او هغوی نوي نوي کارونه کوي.

هغوی د خپل وخته استفاده کوي، علم او پوهه لاس ته راوړي او نوي نوي اختراعات کوي.

د هغوی لاس ته موږ احتیاجه او محتاجه یو، د هغوی له تکنالوجۍ استفاده کوو، د هغوی له برقه استفاده کوو. دلته ورځ تربلې بترې ده او هلته ورځ تربلې بهترې ده.

ځوانانو په عام ډول جسمي کار او په خاص ډول فکري کار مو له یوم البتره یوم البهتر ته رسولای شي، کار وکړئ.

خزان وهلی گل

د نړۍ د ټولو مخلوقاتو تخلیق‌گر (خلق کوونکی) الله تعالی دی او د هر شي په پیدایښت او فنا کیدو کې د الله تعالی لوی حکمت پروت وي. د انسانانو د پیدایښت له لومړۍ ورځې نه مرگ ورسره یوځای پیدا کیږي، خو د مرگ او ژوند په فلسفه کې د انسان مرگ یې ژوند دی، که چېرې د الله تعالی په پیرزوينې او لورینې یو خدای بخښلي انسان ته د جنت دروازې خلاصې شي، نو حقیقي او اصلي ژوند هلته پیل کیږي. د ځینو شیانو اخري انجام ته خفه کیږو، خو په دې نه پوهیږو چې د ډېرو شیانو اخري انجام یې د ژوند اغاز وي. ډېر خلک دي چې د انسان مرگ اخري انجام گڼي، خو حقیقي ژوند وروسته له مرگه پیل کیږي، او همدغه د ژوند پیل دی.

له انسانانو سربیره د نباتاتو پیدا کیدل او له منځه تلل هم د الله تعالی د تقدیر په فلسفه کې لیکل شوي دي.

په باغ کې گلان شنه شي (و غوړیږي) او د وخت په تیریدلو یې د خزان وخت راشي. د گل او د باغبان یوه قصه ده: یو باغ وي، چې یو زیارکښ باغبان لري او په ټول گلانو ډېر زهیر وي.

په باغ کې گلان ډېر وي، خو ځینې گلان خاص رنگ، ښکلی بوی لري او د ټول باغ خوشبویي ددې د عطرینو وړمونه خوند اخلي.

باغبان د ټول باغ په خدمت کې وي، خود هغه سور رنگه گل بوی او رنگ پرې ښه لگيږي، د گلاب په پيداښت کې باغبان ډېر حکمتونه ليدلي وي.

په باغبان دغه عطرین گل ډېر گران وي او مخکې له دې، چې په گل خزان راشي، ډېره پاملرنه يې کوي او هيڅکله نه غواړي، چې دا فنا شي، باغبان د دې په پاتې کیدو کې خپل هوسا ژوندگوري او په فنا کیدو کې خپل د ژوند د پای انجام ويني.

د گل د زرغونیدو سره د باغبان په ژوند کې تغيرات او تحولات راغله، سره له دې چې غذا ورکوونکی او خدمت کوونکی يې باغبان و، خو باغبان په غیر ارادي ډول داسې احساس درلوده، چې گل يې خدمت کوي.

په گل کې باغبان ډېر تاثيرات ليدلي وو، هو! دا گل عادي گل نه وه، دا د جنت د باغونو نه راغلی گل و او د الله تعالی له خوا په باغ کې ځکه غوړیدلی و، چې د باغبان حال او احوال الله تعالی ته بوځي. هو!

د خلقت د کارخانې نه کله کله --- په جهان پيدا يو بل شانې بشري باغبان د ټول باغ خدمت کاوه، خو په دې گلابي رنگه گل چې د نورو گلانو سره يې جوت توپیر درلود، ډېر پام کاوه، ورځې او شپې تیریدلې گل د ورځې يو ډول او د شپې بل ډول بوی کاوه او باغبان يې د ورځې او شپې له بويه خوند اخيسته. د وخت په تیریدلو سره د گل رنگ پکه کیده او بوی يې له لاسه ورکاوه.

باغبان پوه شو چې پسرلی ولاړ او خزان په راتلوی دی، باغبان د گل په رنگ او بوی مين و او د گل په لیدلو يې سترگو کې نور، پوزې ته ښکلی بوی او ټول بدن يې د خوشحالی احساس کاوه، د غم څپو يې مخ په خپړو ووهه او گل ورځ تربلې مړاوی کیده.

يوه ورځې گل باغبان ته وويل: زما خزان ته مه خفه كيږه، هره شپه پسي
ورځ راځي او د هرې ورځې پسي شپه راځي، دغه شان د هر پسرلي
پسي خزان او د هر خزان پسي پسرلي راځي. نن که زه مړاوی شوم، زه بيا
زرغونيرم او زما او ستا د مينې سلسله به يو ځل بيا پيل كيږي.
باغبان د گل خبرو ته هک پک پاتې شو او دا اميدواري ورته پيدا
شوه، چې بيا پسرلي راځي او خزان وهلی گل به بيا زرغونيرې او د بوی
او ښکلا به يې برخمن کيږم.
د وخت په تيريدلو گل مړاوی شو او يوه شپه د باغبان خوب ته راغی او
ويي ويل: زه نور ستا په باغ کې نه شين کيږم، ځکه چې زه د جنت گل یم.
زه او ته به په دنيا کې نه بلکې په عقبا کې سره وينو.

حقيقت

حقيقت پر حقايقو ولاړوي او په ډېرو شيانو کې حقيقي او غير حقيقي (مجازي) مسايل او څرکونه ترسترگو کېږي. لکه: حقيقي مينه او مجازي مينه، حقيقي احساسات او غير حقيقي احساسات، حقيقي پوهه او مجازي پوهه او داسې نور.

د نړۍ له ډېرو غير اسلامي فيلسوفانو نه هغه اسلامي عالمان بهتره دي چې حقيقي پوهه يې درلوده.

په دنيا کې ډېر غير مسلم عالمان مجازي (غير حقيقي) پوهه درلوده، حقيقي پوهه هغه ده، چې د الله تعالی په اوامرو، د رسوالله (ص) په احاديثو او په قران کريم کې راغلي دي.

قراني پوهه حقيقي پوهه ده او د حقايقو په لټون کې له مسلمان او انسان سره ډېره مرسته کوي.

په اکثرو اسلامي ملکونو او په خاص ډول افغانستان کې حقيقي پوهه ډېره کمه ده او هغه د ګوتو په شمېر تحصيل کوونکي موهم اکثره مجازي (غير حقيقي) پوهه لري. دا چې اکثره تحصيل کوونکي مو ډول ډول نيمګړتياوې لري، اصلي او حقيقي دليل يې د حقيقي پوهې نه درلودل دي.

ډېر پوه او لوستي وګړي مو د حق او ناحق، خو او بدو او داسې نورو تر منځ توپير نه شي کولای، چې اصلي لامل يې بيا هم د حقيقي پوهې نه درلودل دي.

حقيقي پوهه که تر لاسه کړو، حقيقت ته پرې ځان رسولای شو او حقيقي ژوند پرې تيرولی شو او د ژوند ټول کره وړه به مو پر حقايقو ولاړوي. همدا حقيقي پوهه ده چې انسان يې له امله لوړو پوړيو ته رسيدلای شي.

قراني پوهه حقيقي پوهه ده، په قران کريم کې د ډېرو اياتونو مفاهيم دي، چې وايي: حق بايد حقدار ته ورکړل شي، هيڅ انسان بايد په بل انسان ظلم ونه کړي يا د قوم پالنې مفکورې ته بده مفکوره او نظريه ويل شوې ده.

د پارلمان يو وکیل دی چې حق ناحق ثابتوي، حقدار ته يې خپل حق نه ورکوي او د قومپالنې مفکوره ورسره او غير اسلامي کارونه کوي. ډېر پوه عوام مو همدې ظالم، قوم پرست او ناحق حق ثابتوونکی او حق ناحق ثابتوونکي ته پوه وکیل وایي. دوی وایي: فلاني وکیل د خپل قوم سره ډېر کومک کوي او خپلو خلکو ته يې ډېر خدمت وکړ. اکثره عوام مو پوه نه لري او د خدمت او خیانت په تعريف نه پوهېږي، چې اصلي لامل يې د غير حقيقي پوهې درلودل او د حقيقي پوهې نه درلودل دي.

چا چې وکیل ته رایه ورکړې، هغوی هم په دې نه پوهېږي، چې په ناحقه د يو چا حق خوړل غير اسلامي او غير انساني کار او عمل دی، دوی هم حقيقي او اسلامي پوهه نه لري.

بيسواده وکیل په هر ځای کې د خپلو خدمتونو یادونه کوي او دی بیچاره هم د خدمت او خیانت تر منځ توپیر نه شي کولای، ځکه چې دی خو حقيقي او مجازي پوهه نه لري.

د حقيقي پوهې خاوندان ډېر وخت ژوندي وي او د مجازي پوهې خاوندان ډېر ژر له منځه ځي. د حقيقي پوهې برکت دی، چې سيد جمالدين افغان، علامه اقبال، استاد گل پاچا الفت او داسې نورو کسانو نومونه تلپاتې او ژوندي دي او د مجازي پوهې له برکته ډېر ژوندي له مړو بتر دي.

لیدلوری

په هر ځای کې لوی او واړه خلک شته، چې لوی خلک لوی لوی ارمانونه لري او لوی لوی کارونه کوي. دوی د ځان په فکر کې کم او د ملت په فکر کې زیات دي او واړه بیا وړې ارزوګانې لري او یوازې د ځان په فکر کې وي. د انسانانو فکرونه سره فرق کوي او دا یو حقیقت هم دی، چې د انسانانو داخلي جوړښت سره توپیر لري. هر سړی دې دنیا ته د خپلو عینکو په نظر ګوري. یو مالدار هر وخت د مال، دولت، سرمایې او پیسو خبرې کوي، دې ته پیسې له هر شي ډېر اهمیت لري او عزت په مالدارۍ کې ګوري. یو زاهد د دنیا هر څه قربان کړي او د الله تعالی د لاس ته راوړلو لپاره هر څه ترک کړي دي، دی یوازې د حقیقي ذات سره مینه لري. د یو لوړ موقف خاوند په دې خوشحاله دی، چې خلک یې آغا او بادار په نامه یاد کړي او د لاس لاندې خلک یې عزت وکړي. یو خدمتګار د وطن ته له هر څه نه خدمت مهم دی، او دی د هیواد پر ختګ خپله دنده ګڼي. یو شاعر چې یو ښه غزل ولیکي او د خلکو لخوا تشویق شي، دې ته دا څو بیتونه له هر شي ډېر ارزښت لري. یو فلسفي دې نړۍ ته د شک په سترګه ګوري او په هر څه کې د (ولې) ځواب لټوي او د هر شي په اړه پوښتنه کوي.

هو! د هر چا لیدلوری فرق کوي او د ټولو انسانانو ترمنځ د فکر تفاوت موجود دی.

رښتیا چې د وړو کي کار کوچنی وي او د لویانو کار د ارزښت وړ وي، د لوی او وړو کي توپیر په همدې کې دی.

یو شاعر وايي: د لوی انسان سره د دې دنیا لویه نقشه وي او د وړو کي انسان سره د نړۍ وړه نقشه وي، لوی فکر مند او عالمان انسانان ښارونه جوړوي، ملکونه جوړوي او وار په انسانان د ځان لپاره کورونه جوړوي.

استاد الفت هم په دې اړه وايي: (په انسانانو کې ډېر تفاوت شته دی، په دوی کې ځینې د ځان لپاره خدمت کوي او د ځان په فکر کې دي او ځینې بیا جهان په فکر کې دي او جهان جوړوي.)

علم او عمل

علم او پوهه د انسان د ژوند ښکلا ده، علم هغه سرمایه ده، چې ټول عمر د خپل مالک سره بې وفایي نه کوي او د ژوند په هر ستونزمن وخت کې یې پکار یږي.

دغه سرمایه، نه ورکېږي، نه تاوان کوي او نه یې څوک غلا کولای شي، خو اساسي خبره د علم سره عمل دی.

لکه څرنګه چې د یو تجارت لپاره سرمایه او په همدې سرمایې یو ښه کاروبار جوړول یو اساسي کاردی، دغه ډول د انسان لپاره د انسان سرمایه یې علم دی او له همدې علم نه پرځای او ښه استفاده کول یې عمل دی. یعنې د علم د ارزښت ټاکلو لپاره یې عمل ضروري دی. بې عمله پوه عالم او تحصیل کوونکی انسان نه هغه انسان څو مرتبې بهتره دی، چې پوهه او علم نه لري.

یو مسلمان که د انسانیت له دایرې ووځي او انساني کرامت ته ارزښت نه ورکوي او هر ډول غیر انساني کارونه کوي، دلته دغه انسان او مسلمان ملامت دی، د اسلام په دین کې ملامتیا نه شته.

نو هغه عالم او پوه انسان، چې د پوهې د درلودلو سره سره عمل نه کوي، دلته هم علم او پوهه ملامته نه ده او نه باید ورته په سپکه سترګه

وگورو، دلته عمل ملامت دی، همدا عمل دی، چې د پوهې ارزښت ته
ډېر خلک په سپکه سترګه گوري. استاد الفت وايي:

چې عمل او فکر یو له بله بیل شي
عمل خوار شي فکر ورکه سمه لار کړي

د استاد له (فکر) نه مطلب (علم) دی او له (کار) نه مطلب (عمل) دی،
چې د علم لپاره عمل او د عمل لپاره علم مهم ګڼي.

هو! یوه پوهه ده، که چېرې ښه او پرځای استفاده ورنه وشي او پوهه
د عمل پر ګاڼه سمباله شي، له یوه انسانه ښه انسان جوړولای شي او که
چیرې د علم او پوهې سره عمل نه وي، نو بیا د همدې انسانه شیطان
جوړوي.

د معنویاتو ارزښت

په وروسته پاتې ولسونو کې ماديّات ډېر اهمیت لري او په پرمختللو هیوادونو کې معنویاتو ته ارزښت ورکول کېږي. هر سړی خپل دید او نظر لري خو د ماديّاتو لاس ته راوړل اسانه کار دی نسبتاً معنویاتو ته استاد الفت وايي:

ډېر تفاوت شته په انسان کې د معنا په لحاظ واره مشغول دي ځینې ځان ځینې جهان جوړوي هو! د ماديّاتو په لاس ته راوړلو ځان ته خدمت کولای شو او د معنویاتو په لاس ته راوړلو جهانونه جوړولای شو. نن په ټولې نړۍ کې د هغو خلکو نومونه یادېږي چې معنوي لاس ته راوړنې درلودې او په یو نه یو ډول د خدمت لاملین گرځیدلي دي. یو عالم وایي: (د نیکانو لوی ارمان دادی، چې د سړو جوړولو په کار کې برخه ولري، که څه هم د دوی کار پټ پاتې شي او څوک پرې پوه نشي.)

رښتیا چې د انسانانو جوړول د هر چا کار نه دی، او که وغواړو چې انسانان تربیه کړو، نو باید چې د ولس ککړو او سرونو ته خدمت وکړو او د دوی په مغز کار وکړو.

همدا ککره ده چې په ټول بدن مشري کولای شي او بدن خپل تابع گرځولای شي.

دغه ککړې په پوهې او علم اصلاح کېږي او پوهه ده چې د انسان په سلوک کې مثبت تغیرات راوړلای شي.

معنویات تر لاسه کړئ، چې خلکو ته پوهه او علم ورکړئ او د معنا په لحاظ بشپړ انسانان ټولنې ته ورکړو.

د شهرت وړی

که غواړئ چې خلک مو قدر او عزت وکړي، خپلې ټولنې ته خدمت وکړئ.

کونښن مه کوئ چې خلک مو باید حتما وپېژني او شهرت تر لاسه کړئ، ځکه چې په شهرت کې له انسانه ځان ورکېږي او غرور او تکبر انسان کې پیدا کېږي.

يو انسان ته دا مهم نه دی چې حتما باید پېژندل شوی انسان د ټولنې وي او د شهرت نه دې برخمن وي. بلکې د مینې، سریتوب، انسانیت، اسلامیت، خدمت او داسې نورو لاملونو په سبب د انسانانو په زړونو کې ځای پیدا کړئ، چې له مرگه وروسته هم ژوندي او د ولس په زړونو کې تلپاتې مینه ولري.

تاسو په خلکو ځان مه پېژنئ، پرېږدئ چې خلک تاسو وپېژني. داسې انسانان شته چې ټوله دنیا یې نه پېژني او د فقیر ژوند تیروي، خود الله تعالی خوښ او هغه (ج) یې پېژني، کونښن وکړئ که ټوله دنیا مو نه پېژني خو چې الله تعالی مو وپېژني.

د شهرت دغه ولېبه مې په ډېرو انسانانو کې ولیده، چې د دوی د نیکبختۍ نه بلکې د بدبختۍ باعث وگرځیده.

د نړۍ ډېرو لویو عالمانو او پوهانو د شهرت تنده نه درلوده، خو الله تعالی په خپلې پیرزوينې او لورینې ورته ورکړه.

يو عالم وایي: (که په افتخار او شهرت پسې گرځې، نو زما پند مه هیروه! هغه دا چې له شرافت نه لاس واخله!

هو! شهرت مه غواړئ، پرېږدئ چې درکړل شي.

د ماضي هېرول

تېرې خبرې هېرې کړئ او په ماضي باندې فکر مه وهئ، په تېرو خبرو فکر کول په هوا کې مرغان نیول او د مړي پسې ژړا کول دي. د هېرولو هنر باید زده کړو، خو د ځینو خبرو هېرول اسان کار نه دی او په غیر ارادي او نا شعوري ډول انسان زوروي. موږ د انسانانو بد نشو هېرولای او ښه یې ډېر ژر هېروو، چې د بدو هېرول ښه کار دی او د ښو هېرول ښه کار نه دی. د بدو نه هېرول په انسان کې کینه او غصب زیاتوي او د ښو هېرول انسان احسان فراموشه کوي. له چا سره چې دې ښه وکړه د احسان بدلې په طمع یې مه اوسېږه، خو له چا سره چې ښه شوي وي، هغه یې باید هېر نه کړي او هر چیرته دې د نوموړي احسان یادوي. سپنسر وایي: (هر څه هېر کړه، هر څه هېر کړه هېرول ډېر لوی هنر دی! هغه دروند بار، چې تاسره دی له ځانه وغورځوه. که غواړې چې والوزې، که ارزو لري چې له لوږو او هسکو څو کو سره اشنا شي درانه او سنگین شيان سیند ته وغورځوه، دغه دی سیند، هله ژر شه خپل ځان سیند ته وغورځوه د هېرولو هنر ډېر لوی هنر دی.) یو بل عالم وایي: (هغه څوک چې د چا بد نشي هېرولی ښه سړی نه دی. څوک چې همیشه د بل د ملامتی خاطر له ځان سره ساتي د ښه زړه خاوند نه دی.) هو! د ځینو شيانو هېرول ښه کار دی، خو هېرول یې اسان کار نه دی.

لوی فکر

ځینې خلک له وخته مخکې فکرونه کوي او ډېرې لوړې ارزوګانې ورسره وي، دا هغه کسان دي چې د ځان او ټولنې په باب پېش یېنې کولای شي. داسې خلک د نړیوالو مفکورو خاوندان وي او هېڅکله ځان نه محدودوي.

که غواړئ چې لوی او نوم وټی انسان په انسانانو کې اوسېږئ، نو لوی فکر ولره او هېڅکله ځان لکه د بندي مرغه مه بندي کوئ.

هغه چې نړیوال فکر لري ډېر ژر د خلکو زړونه نه شي تسخیرولی او د عوامو په زړونو کې ځای نشي پیدا کولای.

هغه چې ورځنۍ خبرې کوي ډېر ژر له خلکو لخوا منل کېږي.

ملنګ جان او استاد الفت د یو وخت شاعران دي، ملنګ جان پخپل وخت کې له استاد الفت زيات شهرت درلود، خو استاد الفت نن ډېر شهرت لري او د لوړ مقام لیکوال او شاعر دی.

هغه چې ژر د شهرت خاوند کېږي ژر له منځه ځي او هغه چې د وخت په تېریدلو نوم پیدا کوي، د هغوی نوم تلپاتې وي.

تیز بارانونه ډېر سیلونه راوړي او ژر تر ژره مځکه خړوبوي، خو هغه باران وهلې مځکې ډېر ژر وچيږي، په مقابل کې هغه بارانونه چې ورو ورو او دوامداره وریږي، د مځکې تل ته یې نم رسېږي او خطرناکه وي. شوپنهاور وايي: (هغه افتخار چې لکه د څېړۍ ونه په ډېر وخت کې وده کوي او غټیږي، دوام او پایښت یې هم ډېر وي.

هغه بل افتخار چې لکه د سپرلي بوتی ژر پیدا کوي او ژر لویېږي له یوه فصل نه زیات دوام نه لري او ډېر ژر له منځه ځي.

د هنر خاوند چې له ابدیت نه هر څومره زیاته استفاده وکړي، یعنې په ټول انسانیت پورې تعلق ولري هماغومره له خپل عصر څخه پردی وي، دا ځکه چې د هغه اثر د هغه په عصر پورې اختصاص نه لري، بلکې د بشر د تاریخ یو جز وي، د همدې لامله معاصرین ورته ښه نه گوري، بلکې بالعکس په هغو کتابونو پسې هڅه کوي چې ورځیني مسایل پکې وي.)

هو! هغه افتخار چې په سختۍ لاس ته راځي لږت یې زیات وي. ډوډۍ او یخې اوبه هغه وږي ته ډېر خوند ورکوي، چې په ډېرو تکلیفونو یې پیدا کړي وي او ښه ورته وږی او تېری وي، ډوډۍ او اوبه موږ ته خوند نه ورکوي.

فکري ښکلا

د انسان د پيدا ايښت سره مرگ او د ځواني سره زړښت شته دی. د انسان د ژوند په هره مرحله کې د الله تعالی لوی حکمتونه پراته دي. ځينې خلک د ځواني ارمان کوي، خو زما په پوهه ښه ده چې زړښت شت، مرگ شته، جنت او دوزخ شته.

د هر انسان دوه وجوده او جهتونه دي، چې داخلي وجود او جوړښت او بیروني وجود او جوړښت په نوم یادېږي. د انسان په زړښت کې داخلي جوړښت له بهرني جوړښت سره نېغ په نېغه اړیکې لري.

د اکثر و ناپوهو او بې علمو کسانو بیروني جوړښت ((قد، قواره، سترگې، غوږونه او داسې نور)) چې زېږېږي، داخلي جوړښت یې ((اعصاب، زړه، هډوکي، مغز او داسې نور)) هم ورسره زېږېږي. د دې په مقابل کې د پوهو کسانو بیروني جوړښت او جهت چې زېږېږي، داخلي جوړښت د بدن یې لا ځوانېږي. دلته بهرنی جوړښت له داخلي جوړښت سره چندان اړیکې نه لري.

دلته جسمي او بیروني ښکلا ته ډېر ارزښت ورکول کېږي او د بدن د ښکلا په نامه زښت زیات روزنځایونه شته دي او ډېر ځوانان مو په ډېرو مصارفو خپل بدنونه او جسمونه جوړوي، چې دې ته بیروني ښکلا

وايي، خو دلته ضرورت بل ډول احساسېږي او د بيروني ښکلا نه داخلي ښکلا ته زيات ضرورت دی، چې دهغې جملې نه د فکر ښکلا په نامه بايد ډېر د تمرين ځايونه جوړ شي.

په جسمي او فزيکي لحاظ ډېر انسانان په ټولنې کې لرو، خو د فکر خاوندان ډېر کم کسان لرو.

استاد الفت وايي: (په يوه محيط کې چې هر څوک په مادياتو افتخار کوي هلته د فضيلت خاوندان حقير وي.)

هو! دلته حساب په پيسو، موټرو، واسطو او داسې نورو لاملونو کېږي، نه د فکرونو پر اساس.

د زړه پیغام

زړه ډېر کوچنی او له درېیو تورو جوړ شوی نوم دی، چې ټول بدن ته خوشحالي، خفگانونه، امیدواري، قناعت او داسې نور ورکولای شي. کله معصوم شي، کله ظالم شي، کله قوي شي، کله ضعیف شي، کله هوښیار شي، کله ساده شي، کله د سمندر په خپر ارام شي او کله د ابشارونو په خېرنا کرار شي.

زړه چې خفه شو، ټول بدن به دې خفه وي او که له سترگو دې اوښکې راځي، دا هم د زړه د خفگان نتیجه ده.

ډېر وړوکی دی، خو لوی لوی خوشحالي گاني او خفگانونه پکې پراته دي او چې خفه شي بیا په اسانۍ نه پخلا کېږي.

د زړه درد دی چې انسان قوي کوي او لوی لوی کارونه کوي، د نړۍ لویو فیلسوفانو همدا درد زغملی وو، چې نن یې نومونه تلپاتې دي، په انسان کې د زړه درد نه وي هغه به څه انسان وي، استاد الفت او د دې په شان نورو نوم وتولیکوالانو د زړه درد درلود چې نن یې هم کارنامې ژوندي دي.

اناتول فرانس وایي: (په دغه جهان کې د هر چا د لوړیدو لپاره یوه پله او پایه په کار ده، چې هغه درد او الم دی.)

د یو انسان زړه لاس ته راوړل اسان کار هم نه دی او سخت کار هم نه دی، خوبیا هم د زړه په لاس ته راوړلو کې لوی ثواب دی. که غواړئ چې یو انسان خپل تابع کړئ، زړه یې لاس ته راوړئ او د مینې او محبت بادشاه زړه دی.

یو شاعر وایي:

دل به دست اوړدن حج اکبر است
 از هزاران کعبه یک دل بهتر است
 شاعر هم د زړه په لاس ته راوړلو تاکید کوي او له زرو کعبو څخه یې
 بهتره ګڼي.
 قناعت، سخا، بخل، درد، احساسات، قوت، غنا، حرص او داسې نور
 د زړه پورې اړه لري.
 زړه که دې غني و، ته غني یې. زړه که دې بادشاه وه، ته بادشاه یې. زړه
 که دې فقیر و، ته فقیر یې.
 یو شاعر وایي:
 قناعت مې تر خرقې لاندې اطلس دی
 پټ د درست جهان بادشاه ظاهر ګدا یم
 رښتیا هم که قناعت په زړه کې موجود و، بادشاه یې او هېڅکله هم د
 غریبي او بېچاره ګي احساس به ونه کړي.
 یو عالم وایي: (له مرګه نه وېرېږم، که څوک راته ووايي چې نن شپه مړې
 زه به ووایم، چې د الله تعالی رضا مې قبوله ده، مګر خدای دې نه کا چې
 څوک راته ووايي د یو تن ژوند ستا له لاسه تریخ دی.)
 هو! د یو انسان زړه لاس ته راوړل او خوشحالول اسان کار دی خو خفه
 کول یې لا اسان کار دی، که غواړئ چې انسانان لاس ته راوړئ نو
 زړونه یې لاس ته راوړئ.

د یوازیوالي ګټه

اکثریت خلک په مجلسونو کې خوشحاله وي او اقلیت د وګړیو یوازیوالی خوښوي.

ځینې خلک د لیکلو او فکر کولو په رنځ اخته وي، نشي کولای چې اجتماعي روابط په ټولنې کې ولري، خپلوان، دوستان، کورنې او داسې نور ورته خفه وي، دی یوازې خوشحاله وي او په یوازیوالي کې د دې او د ټولنې ګټه وي. په یوازیوالي کې له درواغو او غیبت کولو نه هم خلاص یو.

یو جسماني قوت دی او بل فکري قوت دی، چې له جسماني قوته فکري قوت ته په عام ډول په ټولې نړۍ کې او په خاص ډول په افغانستان کې زیاته اړتیا لیدل کېږي.

د جسم د جوړولو لپاره ډېر روزنځایونه شته دي او سپورت ورته زیاته ګټه کوي، خو د فکر کولو لپاره یوازیوالی او تنهایی دومره ګټه لري، څومره چې د جسماني قوت لپاره یې سپورت لري.

په یوازیوالي کې د فکر کولو وخت سړي ته پیدا کېږي او فکري قوت یې زیاتېږي.

په جسماني قوت به لوړې لوړې ماني، پلونه، سرکونه او داسې په زرهاوو کارونه وکړو، خو که علم او پوهه نه وي، جسماني کارونه هم بې معنا کېږي.

يو عالم وايي: (که يو سړی يوې کوي يو بل قلم را اخلي اخبار ته مقاله ليکي هغه بل ناست وي د اجتماعي چارو د بهبود د پاره فکر کوي هر يو کار کوي او د کار سړي بلل کېږي.

هو! دا ټول کارونه دي، مگر د ټولو اهميت يوازې د دې، ځينې کارونه به وي، چې خولې پکې نه تويېږي، غړي پکې ډېر نه ستړي کېږي، مگر قدر او قيمت به يې زيات وي، دغسې دنيا کې سره او سپين، جوار او غنم، خر مهره او نعلونه تفاوت سره لري، د انسانانو کارونه هم جگ او ټيټ قيمتونه سره لري او ټولې چارې يو له بله برابر نه دي.)

عقل، پوهه او علم دې چې فکر کولو ته موقع برابر وي او فکر دې چې جسماني کارونو ته لار هوار وي.

د نړۍ ډېرو فيلسوفانو د فکر کولو تمرين درلود او د فکر د تمرين لپاره يوازې والی ښه وخت دی.

ډېر با احساسه او با درده لیکوالان مې د غم په حالاتو کې د ښو لیکنو بېلگو سره ولیدل او دوی د غم او درد دغه کړیدلی حالت په یوازې والی کې تېروه.

ځینې خلک خوشحالی ته خوشحاليږي او غم ته خفه وي، خو د غم برکت دی، چې یو لیکوال یوازې والی خوښوي او دغه تنهایی د دې د ښو لیکنو سبب کېږي، چې وروسته له مرګه یې هم نوم تلپاتې وي او د دوی په همدې غم کې د اینده ورځې خوشحالي نغښتې وي.

غم سړی یوازې کوي، سړی قوي کوي او بالاخره له ځینو لوی لوی لیکوالان جوړوي.

هوگو وايي: (بدبختي ده، چې عقل او پوهه تربیه کوي.)

یوازنیوالی د ځینو انسانانو د نیکبختۍ سبب گرځي او د ځینو انسانانو د بدبختۍ لامل گرځي، هغه چې پوهه لري کولای شي فکر وکړي او خپل یوازنیوالي نه ښه استفاده وکړي او هغه چې پوهه نه لري، امکان لري چې په ډېرو بدو لارو سر شي.

جبران خلیل جبران وایي: (یوازیتوب یو داسې ژور توپان دی چې زموږ د ژوند د ونو ټول وچ ښاخونه ماتوي لکن زموږ رینښې نورې گرندۍ او د ښکمرغۍ خاورې ژور تل ته یې رسوي.)

جبران هم په یوازنیوالي کې خپل کامیابي ویني او د فکر کولو لپاره ښه وخت تنهایی ښیي.

کاميابي

ناکامۍ ته مه خفه کېږئ، ځکه چې ډېر فیلسوفان او عالمان له ډېرو ناکامیو وروسته د کامیابیو پړاوونه وهلي دي.

که کامیابي ته سړی خوشحالیږي، نو دا د ناکامۍ برکت دی. ځینو شیانو ته خفه کېږو او داسې فکر کوو چې تاوان به مو پکې وي، خو امکان لري، چې د تقدیر په فلسفه کې مو په هغه کار کې ګټه وي.

بریتس ګلس وایي: (بریا بڼه ده چې ويي لمانځو، خو ډېره مهمه داده چې د ناکامۍ درسونه هم رعایت کړو. ځینې خلک د خپلو بریاوو راز ناکامي ګڼي.

هو! د کامیابیو پر ځای ناکامي ولمانځئ او د خوشحالیو پر ځای خفګانونه.

که ناکامي نه وي د کامیابیو په قدر نه شو پوهیدلای او که خفګانونه نه وي، د خوشحالیو احساس نه شو کولای.

مایکل جورډن نامتو امیریکایي بایسکټ بالروایي: (زه ځکه بریالی شوم چې ما بیا بیا ناکامي ولیده.)، د نړۍ مشهور پهلوان تختي خوڅو ځلي د المپیک په سیالو کې د ناکامۍ سره مخامخ شو، خو وروسته د نړیوال ستوری شو.

ای خلکو! د الله تعالی په تقدیر ایمان ولری، او د قضا او قدر په فلسفه کې چې څه لیکل شوي وي، زموږ او ستاسو په ګټه دی. که خوشحالي وي او که خفګان وي، کامیابي وي او که ناکامي وي، ژوند وي او که مرګ وي. مشهور فزیک پوه نهه نوي ځله هڅه وکړه چې خپله تجربه ثابته کړي، خو په سلم ځل کامیاب شو. د کامیابي پیداښت د ناکامۍ د تخم په زرغونیدو کې وي. د انسان په هر پر او کې ناکامي شته، خو کامیابي ورسره تړلې ده.

دروندوالی

د انسان ظاهر ته مه گوري بلکې باطن يې مطالعه کړی، ظاهر بين انسان هر وخت د انسان په پيژندلو کې سهوه کيږي او باطن بين انسانان د انسان په پيژندلو کې له ډېر احتياطه کار اخلي. د انسان ظاهر يې صورت دی او باطن يې سيرت دی او د هر شي لپاره له صورته سيرت ډېر مهم دی.

زموږ د ټولنې اکثره خلک ظاهر ته گوري او دوی هم ظاهر جوړولو باندې اخته دي، او د باطن نه ناخبره دي، نو ځکه يې باطن خراب دی. د انسان جاه او جلال، مال او دولت، لوړې ماني او گړندي موټران او ښه لباس اغوستل مهم نه دي، ترڅو چې د انسان فکر نوی نه شي. انشتاين وايي: (په زړو جامو باندې مه شرميږه، بلکې په زړو فکرونو باندې وشرميږه.)

هو، رښتيا چې د اکثره غريبو پوهو نه هغه د پارلمان وکیلان ډېر بد تر دي چې زاړه، خراب او بې کاره فکرونه لري.

د انسان ښکلا هم په سيرت کې دی او هغه د معنوياتو سره رابطه لري، چې د انسان فکر ښکلی شو، نو ډېر بدرنگه انسان هم ښکلا پيدا کوي. کله کله گورم چې ډېر خلک ځان تللي او غواړي چې خپل وزن معلوم کړي چې وزن يې زيات شوی دی او که کم شوی دی، چې دغه د وزن زياتوالی او کم والی هم د صورت سره تړاو لري او که يو انسان غواړي

چې خپل اصلي او حقيقي وزن معلوم کړي ، نو خپل فکر دې وتلي او بيا دې له ځان سره محاسبه وکړي.
دلته اکثره خلک په جسمي لحاظ ښه دي، او وزنونه يې برابر دي، خو فکري قوت او برابري يې د بدن په توازن کم دی.
د نورې نړۍ خلک د هر شي حساب په فکر او عقل کوي، هغوی په هغو خلکو وياړ کوي چې د فکر، عقل او پوهې دروندوالی لري نه د جسم غټ والی او دروندوالی.

فکر او عمل

انسان اشرف المخلوقات دی او په ژوندیو او غیر ژوندیو توکو کې د ښه او پر ځای فکر کولو توان ورته الله تعالی ورکړی دی. دی باید فکر وکړي او ټولنې ته د خیر کارونه وکړي. فکري قوت، فکري تمرین، او فکري تمرکز یې د ځان او ټولنې د خیر ښېګڼې لپاره وي.

ای! انسانان فکر او عقل لرئ، باید ځان او ټولنې ته خدمت وکړئ، خو بیا هم اکثره له تاسو د ډېرو هغو توکو بتر دي، چې نه عقل لري او نه پوهه لري، خو بیا هم خدمت کوي. کاش چې ځینو انسانانو له دغو توکو عبرت اخیستی او د انسانیت حق یې ادا کولی.

پلونه په ډېر عاجزانه ډول ځای پر ځای مستقیم په یخني او گرمي کې د انسانانو په خدمت کې دي او ستونزې یې هواروي. درانه درانه پیټي او بارونه پر خپلو اوږو باروي او هیڅ کله یې د انسانانو په مقابل کې سرکشي نه کوي، خو په انسانانو کې څومره انسانانو د نورو انسانانو بار له اوږو واخیست، کوم انسان له بل انسان سره بې مقصد او بې هدفه د بل انسان سره ښه وکړه، په څومره انسانانو کې د پول په اندازه کمښت او برده باري شته.

هو! د دې بافکره انسان نه هغه بې فکره پول ډېر ښه دی، د دې کبرجن نه هغه بې کبره پول ښه دی.

ځمکې باندې څومره زیات تعداد انسانان ګرځي، څومره پیدا شوي توکي یې پر سر پراته دي، څومره د نړۍ د توکو لپاره د خدمت مصدر

گرځیدلې ده. ایا انسان د ځمکې حق ادا کولای شي؟ ایا په خدمت کې ورسره سیالي کولای شي؟

ونې په گرمي او یخني کې مستقیم ولاړې وي، خاص د انسانانو د خدمت لپاره. ښکلې، خوندورې او رنگا رنگ میوې نیسي او انسان یې خوري، کله یې هم خپلې میوې پر انسان خرڅې نه کړې، کله یې هم له احسانه ډکه میوه انسان ته ورنه کړه. داسې څومره انسانان به په ټولنې کې ولرو، چې د میوه دارو ونو په شان دې په کلونو کلونو انسان ته بې هدفه او بې احسانه میوې، دانې او یا داسې نور خوراکی توکي ورکړي. اسمانونه وگورئ، شین شي، وریځ شي، بارانونه ورنه وشي، میوې دانې پخې کړي او هر وخت د انسانانو په خدمت کې وي، خو ډېر کم انسانان به د نورو انسانانو خدمت وکړي.

ای انسانه! ته څه ډول فکر او عقل لرې، چې کارونه دې د بې فکرونه بتر دي. لږ عقل خود پول، اسمان، ونې او ځمکې نه یاد کړه، چې څومره په مینه د انسانو خدمت کوي. ته خو تش په نوم انسان یې. تا خو په معنوي لحاظ د انسانیت حق نه دی ادا کړی.

تا کبرجن نه خو څو مرتبې کمینه ځمکه او پلونه بهتره دي. حال دا چې پلونه ستا په واسطه د خدمت لامل گرځیدلي دي، خو ډېر وخت داسې کارونه وکړی، چې ټول ښه دې په سیند لاهو شي.

فکر وکړه او عمل وکړه، لکه بې فکره او بې پوهې ځینې توکي چې عمل کوي.

د مجازي مینې مقام

ځینې مجازي مینې د حقیقي مینې مرتبې ته نږدې وي. د نړۍ په هر شي کې کامیابي او ناکامي شته. خوای انسانه! په دې پوه شه چې خوشحالي او خفگانونه درته الله تعالی درکوي او دا چې الله پاک درته د تقدیر په فلسفه کې جدایي او فراق لیکلی وي، په دې خوشحاله اوسه.

ای ځوانه! خپلې ناکامۍ ته مه خفه کېږه! ځکه د ځینو ناکامیو کامیابي په ناکامي کې ده.

په نړۍ کې ستونزمن ترینه ناکامي د مینې ده، کوم تکلیف او سوزنده اور چې په مینې کې دی، د نړۍ په هیڅ شي کې نشته، خو همدغه د مینې ناکامي وه، چې د لیلا او مجنون نومونه په ټولې نړۍ کې یادېږي او ستوري یې په اسمان کې یو ځای دي، د لیلا او مجنون د مینې ناکامي وه، چې نن تلپاتې نومونه دي او کامیابي یې په همدې ناکامي کې وه.

د مینې له درده سخت درد نشته، چې په ځینو انسانانو د نړۍ له ټولو تکلیفونو نه سخت تېرېږي.

په غیر ارادي (ناشعوري) ډول د خفگان هغه احساس چې په مین کې وي، د نړۍ په هیڅ انسان کې نه وي، خو د دې خفگان احساس د هر چا کار نه دی، تر څو چې یې د درد دغه مرحله نه وي تیره کړي.

د مجازي مینې اقسامو کې یې یو ډول د مینې (لیلا) سره مینه ده، چې له ډول ډول مینو یې تکلیف زیات دی، هغه اوبسکې چې د مین له

سترگو غورزېږي، له نورو سترگو يې بهيدل امکان نه لري، دمین ټول بدن نارامه وي، سترگې يې هره لحظه د چينو په شان روانې وي، يوه ورځ يې د يوه کال سره برابره وي، وخت او زمان پرې ولاړ وي، دنيا پرې تنگه وي، او د نړۍ په هر شي کې د وحدت الوجوديانو صوفيانو چې الله تعالی ويني، مين پکې خپله ليلا ويني.

مين خپلې مينې ته اړتيا لري، خو دا چې اکثره مينان يو بل ته نه رسېږي، نو ډېر خلک بايد د مين مقام ډېر لوړ وگڼي او مين سره مينه وکړي، ځکه چې دوی د مينې لپاره ليونيان شوي وي.

په غير ارادي ډول دمین لیونتوب د هغو لیونیو نه چې له موره لیونیان پیدا شوي وي سخت دی.

دمینې په بدنامۍ کې يې نیک نامي ده، ځکه چې اکثره ته مينه کول گناه ښکاري، خود ځينو مجازي مينانو او عاشقانو مرتبه د حقيقي مينانو سره برابره وي.

ای خدایه! دمینې درد سخت ترين درد دی، په دې رنځ هيڅوک مه مبتلا کوه، ځکه چې د دې رنځ علاج ناممکنه دی او د ژوند تر وروستۍ سلگۍ پورې يې تکليف د انسان روح او روان ته صدمه رسوي.

د پوهې ارزښت

په نړۍ کې هر انسان د پیدایښت له ورځې تر مرګه پورې په منظم او غیر منظم ډول زده کړه کوي او د پوهې حاصلولو په هڅه کې دي.

د پوهې ارزښت د نړۍ په ټولو ملکونو کې یوشان نه دی، په پرمختللي هیوادونو کې پوهې ته ډېر ارزښت ورکول کېږي او په ځینو وروسته پاتې هیوادونو (افغانستان) کې بیا پوهه په هغه کچه ارزښت نه لري، لکه په پرمختللي هیوادونو کې یې چې لري.

دلته (افغانستان) کې که یوکس ډېره پوهه لري، د دې پرځای چې د خوشحالی احساس وکړي، ډېر وخت د خفګان او افسردګۍ په حال کې وي. د ده پوهه چې له دې څه غواړي او دې له محیطه څه غواړي، محیط یې ورته نه شي ورکولای.

یو پوه انسان د خپل انډول برابر انسانانو سره وخت او ژوند تیرول غواړي، خو داسې انسانان کم او یا د نشت سره برابر دي. په یو ځنګل کې چې د ځنګل قانون وي، انسانان پکې ځنګلي او له تمدن او پرمختګ له ناخبره وي، که چېرې دوی د قیمتي کانویوه زخیره پیدا کړي، دوی ته هیڅ ارزښت نه لري، ځکه چې دوی قیمتي کانی نه پیژني.

په همدې ډول چیرته چې د پوهې او علم ارزښت کم وي، هلته پوه انسان هم خپل قیمت له لاسه ورکوي، که پوه انسان هر څومره پوهه ولري، چې اکثریت مو ناپوهه وي، اقلیت پکې محوه کېږي.

که یو انسان ډېره پوهه ولري او په ټولنې کې اکثریت ولس مو ناپوهه وي، پوه انسان مجبوره دی، چې په ټولنې کې په ارادي او شعوري ډول دنایوهو سره د وخت او ژوند تیرولو هنر زده کړي او که دی ډېره پوهه

هم ولري، بايد له ځانه ناپوهه جوړ کړي، خو په غير ارادي (ناشعوري) ډول کله کله پوه انسان باندې دنيا تنگه شي، وخت او زمان تيريدل پرې دوزخ شي.

استاد الفت وايي: (ماته هوښياري او پوهه ځکه ښه ښکارېده چې ډېره لږه وه او له لږو خلکو سره وه، هر څه چې لږ وي، قيمت يې ډېروي او خلک يې ارمان کوي، هر څوک هغه څه غواړي، چې نه يې لري.)

رښتيا چې پوهه او پوه کسان ډېر لږ دي او تر څو چې پوهه ارزانه نشي او خپل قيمت او ارزښت له لاسه ورنه کړي، يعنې پوه کسان په ټولنې کې زيات نشي، آن تردې چې يو غريبکار، دهقان، دوکاندار او داسې نور وگړي د ټولنې مو پوه انسانان نه وي، د پوهې له بها به ناخبره او سو او د پوهانو پر ځای به د ناپوهانو عزت زيات وي.

د دې پر ځای چې ناپوهان د خپلې ناپوهۍ نه د خفگان احساس وکړي، پوهان مو پر غم اخته دي.

بې ارزښته او ناپوهو کسانو ته پوهه هيڅ ارزښت نه لري، چيرته چې پوهه زياته وي هلته د پوهانو ارزښت زيات وي او چيرته چې پوهه کمه وي هلته د پوهانو پر ځای د ناپوهانو ارزښت زيات وي.

پوهنه رڼا ده

د پوهې، علم او پوهانو بحث فلسفي اړخ لري، نو له همدې امله پوهه جامع، مانع، کوتلې، منلې او ټولنمنلې پېژندنه نه لري. د پوهانو په انتخاب کې د نړۍ اکثره وگړي په یو نظر نه دي، چې دلیل یې بیا هم د پوهې لپاره یوه ټاکلې پېژندنه نه ده.

په اکثره ځایونو کې گورم چې لیکل شوي دي: (پوهنه رڼا ده)، خو ما ډېر پوهان ناپوهان ولیدل، او یا ډېر ناپوهان مې په خپل فکر پوهان ولیدل، داسې کړنې مې له دوی ولیدلې چې په ناپوهانو کې یې ناپوهان نه کوي.

اکثره نالوستي او ځینې لوستي وگړي مو د پوهانو په انتخاب کې له ستونزو سره مخامخ دي او دوی ډیر وخت د انسان ظاهر ته گوري. دوی باید په دې پوه شي چې د انسان له ظاهره یې باطن ډیر مهم دی، ځکه چې پوهه د انسان له داخلي جوړښت سره مستقیم اړیکه لري، نه له خارجي جوړښت سره.

د نړۍ ټولو انسانانو ته د انسان په نوم غږ کېږي، خو ټول انسانان هیڅکله انسانان کیدای نشي، یو ښه انسان باید د انسانیت ټولې ښېگڼې ولري، انساني کراماتو ته اهمیت ورکړي. که د معنا په لحاظ په انسان کې انساني خویونه موجود نه وي، دی د انسان په قد او قواره تش کالبد دی.

ډیرو پوهانو ته هم د یو پوه انسان خطاب کېږي او ولس مو ظاهر بین دي او د باطن نه ناخبره دي.

د انسان له صورته سیرت مهم دی، د یو انسان ظاهريې صورت او باطن یې سیرت دی. که په نوم پوه انسان ته د پوه په نوم غږ کوو او له ده سره نه علم او نه عمل وي، نو دی هیڅکله پوه انسان کېدای نشي. ځینې خلک پوهه په پوهنتونونو، مکتبونو، علمي ځایونو او کتابونو کې لټوي، خو ما ډېر کتاب لوستونکي بې کتابه ولیدل. د پوهنتونونو ډېر فارغان مې حرام خواړه او فاسده انسانان ولیدل. استاد الفت وايي:

بصیرت او علم نشته په کتاب کې
که څه نه وي د مغزو په پیچ و تاب کې
علم او پوهه بل شی نه ده بینایي ده
خوښې ناست یې پټې سترگې په محراب کې
پوهه ټوله راوتلې له مغزو ده
هسې نه چې په دې ډېرو کتابو ده
دا چې پوهه یوه معیاره پېژندنه نه لري، نو له همدې امله استاد هم د ډېرو کتابونو لوستونکیو ته پوه نه وايي.
الفت صاحب وايي:

په تعلیم به یو څوک پوه په زېر او زور کړي
بې هنره به صاحب د کوم هنر کړي
ور په سر به کړي خولی د پوهنتون
باور نه کړم چې بدل ماغزه د سر کړي
که په تحصیل سره د انسان فکر ورزل شي او په انسان کې انساني ټولې ښې ښېگڼې پیدا شي، نو دلته دی چې په انسان باندې یې تعلیم مثبت تاثیر کړی دی.

پوهه د تحصيلي او علمي القابو پورې اړه نه لري. په ډېرو پوهانو کې مې ناپوهانو او په ډېرو غريبو او بيچاره گانو کې مې لوی لوی پوهان وليدل.

ځينې عالمان په غير اسلامي ملکونو کې لوی لوی نومونه لري او د دوی د پوهې يادونه کېږي، دوی به د نړۍ لوی عالمان او ليکوال وي، خو د الله تعالی پر لارې به برابر نه وي او غير مسلمانان به وي. که پوهنه رڼا وي؟ نو ولې دوی د الله تعالی سعادت نه دی تر لاسه کړی او دوزخ ته ځي.

هو! پوهنه رڼا ده، هغه پوهه رڼا ده، چې له پوهې سره عمل وي، خو د دې رڼا نه ځينې ښه گټه اخلي او ځينې بده گټه اخلي. په پوهې کې ستونزه نه شته بلکې په هغه انسانانو کې ستونزه ده چې په پوهې يې عمل نه شته.

نړۍ د حقايقو د تر لاسه کولو لپاره څېړنې او پلټنې کوي او دغه حقايق په حقيقي پوهې کولای شو، حقيقي پوهه اسلامي او قراني پوهه ده.

که يو انسان په قران کريم عمل وکړي او ټولې لارښوونې يې پر ځای کړي، نو دغه پوهنه رڼا ده.

په ننني اکثرو مسلمانانو کې نیمگړتياوې زياتې دي، چې ځينې ناپوهه د مسلمان پر ځای پر اسلام ملامتي اچوي، چې په اصل کې اسلام نه بلکې د اسلام په نامه مسلمان ملامته دی.

دغه شان پوهه د انسان زيب او زينت دی، دا چې يو انسان له خپلې پوهې ښه استفاده نه کوي او د عمل جامه ورته نه اغوندي، بيا هم د حقيقي پوهې نه درلودل يې اصلي لامل دی او دلته دی، چې پوهه نه بلکې انسان ملامته دی.

د انسان ارزښت ټاکنه

پروا يې غني نه کړي که يې سپک تلي که دروند

تف! څه به دا جهان وي څه په تول د دې جهان

د نړۍ ټولو انسانانو ته د انسان په نوم او از کېږي، خو ټول انسانان يو شان نه دي، ځينې په دوی کې ډېر درنده او ځينې يې بيا د باد بڼه دي. سره له دې چې ټول انسانان يو ټاکلی جسمي وزن لري، خو له دې جسمي وزنه فکري او ذهني وزن مهم دی.

موږ ظاهر بين انسانان يو او هر وخت ظاهر ته گورو، خود انسان له ظاهره يې باطن مهم دی.

د انسانانو موقفونه سره توپير لري او هر يو د خپل ارزښت په نظر کې نيولو سره له ټولنې اميدونه لري.

د نړۍ اکثره انسانان د ځان او خپلې کورنۍ په هکله فکر کوي، خو ځينې انسانان بيا نړيواله مفکوره لري او د ځان په پرتله جهان ته برتري ورکوي.

استاد الفت وايي:

ډېر تفاوت شته په انسان کې د معنا په لحاظ

واره مشغول دي ځينې ځان ځينې جهان جوړوي

د نړۍ د ټول انسانانو داخلي او خارجي جوړښتونه يو د بل سره توپير لري، دغه شان هر انسان په ټولنې کې خپل قدر او قيمت لري.

په يوه لوی غره کې لوی لوی کاني زيات وي، خو که د قيمتي کانو زيرمه پکې پيدا شي، له ټول غره څخه د قيمتي کانو څو نمونې بهتره دي.

ځينې انسانان په ټولنې کې د قيمت بها کانو په شان دي، چې ارزښت او قيمت يې ډېر دی، خو لکه څرنگه چې په غره کې د قيمتي کانو پيدا کول، تشخيصول او صيقل کول ستونزمن کار دی، دغه شان د انسان پيژندل هم اسان کار نه دی.

اکثره انسانان د غرو د تيگو په شان دي او اقليت د قيمتي کانو په شان دي. له بيروجو، زمرودو او الماسو يو ډول استفاده کېږي او د غره له تيگو بل ډول استفاده کېږي. دا ټول کاني دي او هر ډول کاني خپل ارزښت لري.

په نورې نړۍ کې د انسانانو ارزښت ټاکنه معياري شکل لري، خو دلته برعکس د پوهانو او عالمانو پرځای د ناپوهانو او بيسوادو عزت زيات دی.

هلته اکثریت خلک پوهان دي، نو ځکه د عالمانو ارزښت زيات دی، خو دلته مو اکثریت ولس ناپوهه دي، نو له همدې امله اکثریت ناپوهان مو مشران دي.

په يوې ټولنې کې انساني نابرابري د دې لامل کېږي، چې انساني ارزښتونو ته خپل حق او حقوق نه ورکول کېږي او بالاخره ټولنه له انزوا سره مخامخ کېږي.

په اکثره وروسته پاتې هیوادونو کې د پوهانو عزت زیات نه وي او پوهان مو د ډېرې نا امیدۍ احساس کوي.

هو! د پوهانو قدر په عالمانو وي، نه پرناپوهانو. مخکې له دې چې پوهان مو د خفگان او افسردګۍ احساس وکړي، په دې دې پوه شي چې عزت او ذلت الله تعالی ورکوي. د یو ناپوه انسان په وړاندې که عزت نه لرې، دا ستا ملامتي نه ده، دا د هغه ناپوهه ملامتي ده، چې د پوهې له ارزښته ناخبره دی.

په ځان ویسا

هر انسان د کامیابۍ او ناکامۍ پړاوونه تېروي. دا د ژوند فلسفه ده چې هر انسان به له اضرارو سره لاس او گریوان وي.

هر وگړی کلف دی چې د کامیابۍ په فکر کې وي او هر وخت د ژوند د سختو حالاتو په هکله مثبت نظر ورسره وي.

کامیابۍ د انسان په لاس کې ده او هر کس باید په ځان ویسا ولري، هغه کسان چې پر ځان اعتماد او باور لري، دوی کامیاب انسانان دي، دغه په ځان ویسا دوی ته حقیقي کامیابۍ ورکوي او هغه کسان چې ځان ناکامه گڼي، د بې باورۍ کندی ته گوزارېږي.

بروسلي وايي: (تاسې باید په ځانونو کې د مثبت فکر کولو قانون پلی کړئ، نو هیڅکله به له ماتې سره مخامخ نشئ او په ډېرو نازکو حالاتو کې به سخت کار په بریالیتوب تر سره کړئ. څنگه چې فکر کوئ، هماغسې کېږي! د تکرار په ډول یو ځل بیا وایي: د مهربانه فکر کولو او لویو هیلو په ټاکلو سره تاسې کولی شئ چې په ډېرې اسانۍ بریا خپله کړئ.)

کوښښ وکړئ چې په تکراري ډول د نورو کسانو ډېر صفت مه کوئ، د نورو کسانو ډېره یادونه مو له پرمختګه غورځوي.

د نورو پوهانو نظرونه او خبرې په پټو سترگو مه منئ، د نورو کسانو هره خبره یې د فکر کولو منل تاسو د خپل فکر کولو نه وباسي.

که چېرې هر وخت د نورو خلکو فکرونه تایید کړو او خبرې او فکرونه یې په پټو سترگو ومنو، نو هیڅکله به د خپل فکر څښتنان نه شو.

که غواړئ چې د خپل فکر څښتنان اوسئ، نو باید نوښت گر فکر ولرئ، هغه کسان چې نوښت کوي، هر وخت له خپل فکره کار اخلي او هیڅکله د نورو کسانو په نظرونو او ریدلو خپل وخت بې ځایه نه تېروي.

هغه انسان چې پرمختګ کوي د اکثره نورو انسانانو نه څوښېږي. لکه څنګه چې میوه داره ونې هر څوک په کانو ولي او د بې میوه دارو ونو سره یې سرو کار نه وي، دغه شان اکثره پوهان مو د ناپوهانو څوښ نه وي.

میوه دارې ونې مو د پوهانو په شان دي چې زیات وخت له ځانه پرته د نورو انسانانو په هکله فکر کوي او بې میوه دارې ونې د ناپوهانو په شان د فزیکي جوړښت له مخې اکثره انسانانو ته د انسان خطاب کېږي، خو ټول هیڅکله انسانان کېدای نشي، انسان باید انساني کرامت او د یو ښه انسان ټولې ښېګڼې ولري، چې په ډېرو کمو کسانو کې موجود وي.

په ځان باوري انسان د پرمختګ سرعت یې سریع وي، خو دغه پرختګ ډېر انسانان نشي زغملای.

که ته ډېر ښایسته یې او په اینې کې د خپل مخ د لیدلو علاقه مند اوسې او له تاسره یو ځای نور خلک هم په اینې کې خپل مخونو ته متوجې شي او دوی بدرنګه وي. داخلي او خارجي جوړښت یې د کار نه وي، په دې پوه شه چې هیڅ کله به ته ورته ښکلی ښکاره نشې، بدرنګه ته ټوله دنیا د ځان په شان ښکاري.

د یو ناپوه انسان هیڅکله پوه انسان نه خوښېږي، ناپوه د پوه پر وړاندې د کمتری احساس کوي او هر وخت خپل وجدان ته ځان ملا مته گڼي.

په یو کتاب کې مې لوسته د افغانستان صدراعظم موسی شفیق چې کله لوړې زده کړې پوره کړې او افغانستان ته راغی، څو وزارتونو کوښښ کاوه چې له دوی سره کار وکړي، په هغه وخت کې پوهان زیات وو او د پوهانو شتون یې د ځان ښکلا او کامیابي گڼله، خو اوس اکثره مشران ناپوهه او بدرنگه دي او هیڅکله ښکلو خلکو او پوهانو ته ارزښت نه ورکوي.

هر انسان باید په ځان ویسا ولري او هیڅکله دې په دې طمع نه اوسي چې د ناپوهانو له خوا دې د اعتماد وړ شخصیت شي. هغوی (ناپوهان) په ځان باور نه لري نو په تابه څه باور وکړي.

زه د کوم ځای یم؟

د انسانانو اصلي ټاټوبی (وطن) معلوم وي. که یو انسان په پردي ملک کې پیداشي، خوبیا هم دی په خپل وطن افتخار کوي او ځان په هغه ځای کې چې دی پکې پیدا شوی دی، هم ځان پردي گڼي، خو ځینې انسانان بیا په خپل پلرني وطن کې ځان پردي گڼي او د احساس کوي چې دی د دې ځای نه وي.

که زه د دې ځای او سیدونکی یم، نو ولې کور نه لرم او در په دره بې کوره گرځم. سره له دې چې ډېرې ځمکې شته دي او ډېرو غاصبینو په لکهاوو جریبه ځمکې غصب کړې دي، خوزه پکې بې کوره یم. د دې ځای اصلی مستحقین هم دوی دي.

که زه د دې ځای او سیدونکی یم، نو ولې د دې ځای د خلکونو خوښېږم او په ډېرو ځایونو کې مې غیبت کوي او بدې راپسې وايي. هو! دوست سره مینه کېږي او د دښمن نه کرکه. دا چې قدر مې حق دی او دوی مې بې عزتي کوي. پردي یم.

استعداد لرم خو له ذکاوته مې گټه نه اخیستل کېږي. نه مې زه له ذکاوته گټه لاس ته راوړی شم او نه نورو ته یې گټه رسوی شم. نه ماته مې حق را کول کېږي او نه نورو ته یې حق ورکولی شم.

زه انسان یم. د دې ځای او سیدونکی یم. که غریب او بیچاره یم! که بې پیسو او د قوماندان زوی نه یم. که سپین پوستی یم او تور پوستی نه یم او یا تور پوستی یم خو سپین پوستی نه یم. که هندو یم خو مسلمان نه یم او یا عیسوی یم خو مسلمان نه یم. انسان خو یم.

په کاناډا کې هندو اصل وزیر دفاع کېږي او افغان اصله مسلمان نه وزیر کېدای شي. نه مذهب ورته ارزښت لري، نه رنگ او نه سمت. هغوی ته خدمت او استعداد ارزښت لري، هغوی پوهیږي، چې خدمت او انسانیت د مذهب پورې اړه نه لري، خو دلته په یونوم او بل نوم خلک ستایل کېږي. دلته د پوهې معیار ټاکنه، د خدمت اساس ټاکنه له ټولې نړۍ توپیر لري.

په اصل کې هندو د هندوستان او سیدونکي دی، خو حق ورته کاناډا کې ورکول کېږي. دی د هند نه بلکې د کاناډا دی. که زه د خلکو نه خوښېږم، گناه مې څه ده! گناه مې پوهه ده او که ناپوهي ده، دوی ناپوهه دي چې زه یې نه خوښېږم او که زه ناپوهه یم. که دوی ناپوهه دي او زما سره حسادت کوي، دا خو زما ملامتي نه ده، دا د دوی پړه ده، چې نه پوهیږي.

هو! زه د دې ځای نه یم. زه د هغه ځای یم، چېرته چې قدر او عزت مې وي، کور مې پکې وي، خپلوان او دوستان مې وي. حق مې راته راکړل شي او له حقوقو مې استفاده کولی وشم. د خوشحالی احساس پکې وکړم.

لویوالی

ټول عمر انسان په یو حال نه وي، کوچنی وي، لوی شي او
بلاخره لوی سړی ورنه جوړ شي.

له جسماني پلوه ځینې انسانان ژر لوېدیځي او ځینې بیا په
تدریجي ډول لوېدیځي.

په ځینو خلکو چې عمر تېرېږي او لوېدیځي، مغز او فکريې هم
لوېدیځي، خو د ځینو لوېدیځ او غټېدل بې معنا وي، ځکه چې مغز او
فکريې لا کوچنی او ابتدايي وي.

یو انسان ته باید هر وخت په یوه سترګه ونه ګورو، ځکه هر
کوچنی ماشوم لوېدیځي، او ځینې بیا د پرمختګ په لور روانېږي.

نننی دغه فکر مند ځوان اوس هغه کوچنی ماشوم نه دی، چې
پخوا و، دا لوی شوی دی او لوی لوی کارونه کوي، خو تاسې ورته
لا هم د هماغه کوچني په سترګو ګورئ.

نن دا د هغې میوه دارې ونې په شان دی، چې له میوو یې ولس
استفاده کوي او خوندوره میوه لري، بڼکلی سیوری یې د ستاینې وړ
دی، نن دا هغه بې ثمره ونه نه ده، چې پخوا وه.

دا چې بې ثمره او شرم داره ونې یو له بله توپیر لري، نننی دا فکر
مند انسان هم له هغې کوچني بیفکره ماشوم سره توپیر لري.

په ځینو ځایونو کې اورم چې وایي: فلاڼی هغه او دغه انسان
دی، فلاڼی زما شاګرد و، هغه نه پوهېږي.

افلاطون، سقراط، ارسطو، سید جمال الدین افغان، علامه اقبال، هوگو، سید گل پاچا الفت او نور هم د چا شاگردان وو، خو ټولو خپلو استادانو نه د علم او پوهې په لاسته راوړلو او خدمت کولو کې لوی لاس درلود.

دا یو حقیقت دی، چې په شاگردانو کې له استادانو لایقه پیدا کېږي، خو د هغوی په شاگردۍ او هوښیاری افتخار پکار دی.

په هر شي کې لوی او وړوکی وي، لکه لویې لویې تیرې، لوی غرونه، لوی سیندونه او نور داسې لوی لوی شيان، خو د انسان لویوالی باید د نړۍ له هر شي له لویوالي توپیر ولري.

یو انسان باید لوی لوی فکرونه ولري، یعنې د فکر لویوالی دی، چې د انسان په نور بدن باندې مشري کولای شي او خپل حکم پرې چلولای شي.

که فکر او عقل لوی نه وي، د نور بدن غټوالی او لویوالی به معنا دی.

یو عالم وایي: (د انسان فکر دی، چې له انسانه لوی انسان جوړوي، که فکر او عقل نه وي، د دې او د حیوان په کړو کې به څه توپیر نه وي.

که د انسان لاسونه او پښې په زولنو وتړل شي باک یې نشته، خو چې فکر یې ازاد وي او عقل یې د کار وي.)

بل عالم وایي: (تاسو د هغو سرونو (ککړو) احترام مه کوئ، چې تاجونه یې په سروې، بلکې د فکر مندو او عقلمندو سرونو احترام وکړئ.)

د لویو فکرونو نتیجه ده، چې نن د نړۍ ځینو ملکونو پیشرفت

کړی دی او د کوچنیو او بې فکر و خلکو له نتیجې ځینې ټولنې له
پرمختګه پاتې دي.

الفت وايي:

چا جهان ته تش کدو غوندي سر راوړ
چا په سر کې فکر لوی لکه غر راوړ
یو بڼاخ ګوره تش کوتک شود وهلو
بل بڼاخ ګوره چې یې سیوری لمر راوړ

د انسان لویوالی په فکر او عقل کې دی او د نړۍ له هر شي سره
د دې لویوالی باید توپیر ولري.

هغه خلک چې په نړۍ کې یې نومونه تلپاتې دي، د فکر
لویوالی یې درلود او تر نن ورځې پورې د همدې عقل او فکر پواسطه
ژوندي دي.

ډېر ژوندي دي، چې د عقل او فکر خاوندان نه دي، له مړو بتر
دي. ډېر مړه دي، چې د عقل او فکر خاوندان وو، له ژونديو بهتر دي.
د لویوالي پیژندل لوی فکر غواړي او زما په خبرو هم د لویو
فکرونو خاوندان پوهیږي.

فکر

د نړۍ د ټولو انسانانو داخلي جوړښت (مینه، قهر، احساسات، جذبات، خیالات او نور) سره توپیر لري.

د انسان پوهه، علم، تفکر او نور... په داخلي جوړښت باندې مستقیم او غیر مستقیم اغېزې لري. له همدې امله د فکر پیاوړتیا هم د انسانانو سره توپیر لري، ځینې وګړي دايم په فکر کې ډوب وي، چې د وخت په تېرېدلو یې په فکر کې لویوالی پیدا کېږي. خو داسې انسانان هم شته، چې له ځان او ټولنې ناخبره خپل وخت تېروي، دوی عقل او پوهه لري، خو فکر نه کوي.

په هرې ټولنې کې د مثبت فکر (positive minded) او منفي فکر (negative minded) درلودونکي انسانان شته.

په کومې ټولنې کې چې د پوهې او علم کچه لوړه وي، هلته د مثبت فکر خاوندان ډېروي او په کومې ټولنې کې چې د پوهې او علم کچه ټیټه وي، هلته د منفي فکر خاوندان ډېروي.

ډېر خلک مې ولیدل د بنسټو کورونو ارامانونه کوي او دوی په داسې کورونو کې ژوند کولو هیلې لري او هر چېرې د دوی د مالکینو ستاينه کوي، خو داسې انسانان هم شته، چې په داسې لوړو ماڼیو کې ژوند کول ورته ګناه ښکاري، دوی د داسې کورونو د هرې

ښختې او تېرې نه د ظلم او زياتي او ازونه اوري او دغه لوړوالی ورته
هېڅ ارزښت نه لري.

د داسې لوړو مانيونه د غريبو او بيچارو کوډلې ډېرې بهتره
دي.

ډېر خلک مې وليدل هغه چاته هونښيار وايي، چې چالاکه،
غولونکې او چلباز وي يا هغه چاته هونښيار وايي، چې د دريغ
مخکې ښه ښه تقريرونه کوي او هغه څوک چې غلی ناست او ډېرې
خبرې نه کوي، خو ټوله ورځ د خپلې ټولنې د نیکبختۍ په فکر کې
وي، هغه ته بיעقله وايي، ځکه چې د لومړي شخص په شان خلک نه
شي غولولي. د هغه چالاکه نه دا غلی انسان څو مرتبې بهتره دی.

يو شاعر وايي:

د توتیانوله وینا دا معلومېږي
چې خبرو باندې څوک نه سړی کېږي
سړی نه دی چې یې کار د سړو نه وي
په خبرو که هر څومره ښه پوهېږي

شاعر هم د علم، پوهې او خدمت لپاره ډېرې خبرې او ښه ښه
تقريرونه معیار نه گڼي.

يو عالم وايي: (په مجلسونو کې تقريرونه ښه کېږي، خو په
تنهایی کې لوړ لوړ فکرونه انسان ته پيدا کېږي.)

د نړۍ فيلسوفان فکر مند انسانان وو او هر وخت په فکر کې
دوب او ډېرې خبرې نه کولې.

د برق اختراع کوونکي اديسن په غوږو دروند و او د مقابل
طرف خبرې ښې نه اورېدې، يو کس يوه ورځ ورنه پوښتنه وکړه؟ ايا

تا د غوږونو د دروندوالي له کبله په ژوند کې ستونزې ګاللې؟ دې وویل: زه په غوږو دروندوم، خبرې مې ښې نه اوريدې، له همدې امله خلکو له ماسره ډېرې خبرې نه کولې او ما هم ډېرې خبرې نه کولې او ټوله ورځ به په فکر کې ډوب وم، همدا لامل شو، چې د کایناتو په مورد فکر وکړم.

زما د کامیابۍ راز په دې کې و، چې ما ډېرې خبرې نه کولې او هروخت مې فکر کاوه. دا چې نن مو د ټولنې چالاکه خلکو ته هوبښیار وایي، هوبښیار څوک دی؟

ډېر انسانان دي، معرفت دځان او جهان یې حاصل کړی دی او د دنیا ډېرو طبعي توکو ته د معجزې په ډول ګوري.

د یو عقل او فکر خاوندان دي، څوک وایي: پاس اسمان دی، بې ستونو ولاړ دی، خو ځینې وګړي بیا د اسمان په پیدایښت کې د الله تعالی کرامت، لوی والی او قدرت ویني او په هر څه کې د ذات الهی د لویوالي مثالونه ته تعجب کوي.

د ټولو انسانانو لید لوری سره توپیر لري او د جهان په ننداره کې د ټولو فکرونه سره فرق کوي، ځینې د نړۍ پر اسرارو خبر او هر څه ته په دقت ګوري.

لوړ خیالونه

خومره چې د انسان پوهه ډېر بېرې، باید لوړ خیالونه او ژور
فکرونه یې په فکر کې پیداشي.

د لوړو خیالونو او ژورو فکرونو پواسطه ټولنې ته لوړ لوړ
خدمتونه وکړي.

اسمان ډېر لوړ دی، بارانونه ورنه کېږي، ځمکې خړوبوي او ټول
خلک بیا د ځمکو نه استفاده کوي.

د غلو، دانو او میوو لامل باران او اوبه دي او ددې لامل پاس
اسمان دی.

غرونه، لمنې، ډاگونه، سمې او نور ددې بارانونو پواسطه
شنې کېږي.

لمر هم لوړ موقعیت لري او د ټول ولس لپاره ډېر گټور
تمامېږي. که سپوږمۍ ته وگورو، چې په ختلی یې ټوله شپه رڼا وي او
شپه بیا د استراحت لپاره یو بڼه وخت دی.

اسمان، لمر او سپوږمۍ، چې نه عقل لري، نه پوهه لري او نه د
انسان په ډول اشرف المخلوقات دی، د ولس خدمت کوي او داسې
فکر کوي، چې موږ د انسانانو او نورو طبیعي توکو پورته یو او دوی
زموږ لاندې پراته دي، باید خدمت یې وکړو.

د غرونو لوړې څوکې ښکلې او پاکه اب و هوالي دي. د سیندونو
او نورو اوبو سرچینه له همدې څوکو نه ده، چې بیا د خلکو لپاره د
ژوند موقع برابروي.

د هر شي په لوړوالي کې باید لوی حکمت پروت وي او له ځانه
پر ټیټو باندې رحم د دوی وظیفه ده.

دلته دی، چې د ډېرو عقلمندو انسانانو نه دغه بې عقله طبیعي توکي د ولس په فکر او خدمت کې دي او د ډېرو پوهو انسانانو نه دغه ناپوهه، بیعقله، بیفکره او بې ژبې توکي د ډېر بهتره دي.

ولې مونږ د ټولنې د پړ پړه انسانان د خدمت په فکر کې نه دي او د ملک د بربادۍ لامل پخپله دوی دي؟ ولې مو ډېر تحصیل کوونکي پر حرامو اخته او هېڅ ډول د خدمت په فکر کې نه دي؟

سید جمال الدین افغان وايي: (که چېرې یو انسان هر خومره ډېر تعلیم او تحصیل وکړي، خو که عقیدوي او اصلاحي برخه د ژوند یې کمزورې وي، هېڅکله هم خپلې ټولنې او ځان ته خدمت نه شي کولای.)

رښتیا چې ننني ډېر تحصیل کوونکي او پوه کسان مو پر حرامو اخته او د خدمت په فکر کې نه دي، دوی کمزورې عقیدې لري او تر اوسه پورې د ژوند پر اصلي معنا نه دي پوه شوي.

ولې مو د ولس غم، درد، ستونزې، کړاوونه او نور..... خپل درد نه گڼو؟ ولې مو احساسات مړه شوي دي؟ ولې د خدمت په فکر کې نه یو؟

ځکه چې رښتیني احساسات او عاطفه نه لرو.

قوم پالنه

الله تعالیٰ په قران کریم کې فرمایلي دي: (ولقد کرمنّا بنی ادم):
ما بهتري ورکړې بني ادم ته، په بني ادم کې ټول انسانان راځي،
یوازې یو ملت او یو قوم ته منسوبه خبره نه ده.

رښتیا چې تور د سپین او سپین له تور سره توپیر نه لري د
شخصیت په لحاظ علم او د فوقیت په لحاظ تقوا مهمه ده.

ځینې خلک په خپل قوم د دې لپاره افتخار کوي، چې ځان ته د
نورو په لحاظ برتري ورکړي، چې دا یوه لویه تیروتنه ده او که چېرې
یو څوک د خپل قوم او ریښې یادونه د دې لپاره وکړي، چې د شجرې
سلسله یې هیره نه شي، دا بیا هیڅ پروا نه کوي.

د ملتپالنې مفکوره په عام ډول او د قومپالنې مفکوره په خاص
ډول په نورې نړۍ کې هم شته.

دې مفکورې ته نشنلېزم nasnilisim وايي، نورې نړۍ کې دوه
ډوله: مثبت ملتپالنه (positive nasnilisim) او منفي
ملتپالنه (negative nasnilisim) مفکورې درلودونکي خلک شته
دي.

په مثبتې ملتپالنې کې یو مشرد خپل قوم پواسطه ځان یو ځای
ته رسوي او بیا بیرته خپل قوم ته خدمتونه کوي، خو په منفي
ملتپالنې کې یو مشرد خپل قوم پواسطه ځان یو ځای ته رسوي او بیا
بیرته د خپل قوم په سترگو کې خاورې اچوي او هیڅ ډول خدمت یې
نه کوي.

د مثبتې او منفي ملتپالنې مفکوره بده مفکوره ده، په کومو

نظامونو کې چې دا نظریات وي، هلته بیا حق حقدار ته نه ورکول کېږي.

دا مفکوره په هغو ټولنو کې زیاته وي، چېرته چې د علم او پوهې کچه ټیټه وي، چې بدبختانه دلته هم دا مفکوره شته ده، او د بې اتفاقی سبب هم گرځیدلی دی.

زه افغان یم، که پښتو، فارسیوان او نور ... نه یم، دا زما ملامتي او ناپوهي نه ده.

د دنیا په هر قوم کې ذکاوت، استعداد، پوهې او نورو ... ته ارزښت ورکول کېږي، ځکه هلته د قوم پالنې مفکوره نشته، خو دلته برعکس دی، چې بیا د بې عدالتي سبب گرځي.

قسم په الله تعالیٰ ځینې داسې نااهله خلک مې په لوړو مقامونو کې ولیدل، چې د قومپالنې پواسطه لوړ مقام ته رسېدلي دي، چې ډېر ټیټ او پست خلک ورته ویلای شو.

دغه مفکوره نن په ډېرو خلکو کې شته ده.

یوه ورځ له کابل په موټر کې روان وم، خوا کې مې یو مشر او تحصیل کوونکی سړی ناست و، دی د ننگرهار ولایت د کامې ولسوالۍ اوسېدونکی و، ما ته یې وویل: موسی شفیق د افغانستان صدراعظم و، کامې ته یې خدمت ونه کړ.

ما ورته په ځواب کې وویل: موسی شفیق یوازې د ننگرهار صدراعظم نه و، هغه د ټول افغانستان صدراعظم و.

دلته له ډېر پخوا څخه دغه مفکوره او نظریه موجوده وه، ډېر لیکوالان، شاعران او پوه خلک مو دغه مفکوره درلوده، څوک چې داسې مفکوره ولري، هېڅکله نړیوال شهرت نه شي پیدا کولای.

زموږ د بلخ مشهور شاعر مولانا جلال الدین بلخي، چې کله وفات شو، د دې په جنازه کې مسلمانان، هندوان، عیسویان او د

نورو دینونو خلک موجود وو، دې نړیواله مفکوره درلوده، او هیڅکله یې خپل قوم ته پر نورو برتري نه ورکوله.

دده په ټول دیوان کې به د بېلګې په ډول داسې یو مثال پیدا نه کړو، چې نشنلیستي نظریات ولري. همدارنګه د روسي ژبې تولستوی، د فرانسوي ژبې ویکتور هوګو هم د ملتپالنې مفکوره نه درلوده.

ویکتور هوګو د حضرت محمد (ص) په نامه یوه مقاله لیکلې ده، که سړی یې ولولي، داسې فکر به وکړي، چې دی مسلمان و، چې حقیقت داسې نه و.

دا چې موږ او تاسې په افغانستان کې ژوند کوو، نو هېڅ افغان له بل افغان زیات نه دی او هېڅ افغان له بل افغانه کم نه دی.

لویوالی او وړوکی والی د علم او تقوا پر بنسټ دی.
دلته د قومپالنې مفکوره خپل اوج ته رسیدلې ده او د ملک د بدبختي، بې عدالتي او نامساوات لامل ګرځیدلې دی.
یو شاعر وايي:

بنی ادم اعضای یک دیگر اند
که در آفرینش زیک مگوهر اند
اگر عضوی را به درد آورد روزگار
دیگر عضوها را نماند قرار
توکز محنتی دیگران بی غمی
نشاید که نامت نهند آدمی

پورته شعر کې د (ولقد کرما بني ادم) مفهوم پروت دی او د قومپالنې ضد مفکوره پکې پرته ده.

د انسانانو د بهتری لامل علم او تقوا دی، یوازې په انسانانو کې نه بلکې په حیواناتو کې هم د بهتری لپاره یو اصل موجود وي.

په غواگانو کې بهتره غوا هغه ده، چې ښې او ډېرې شیدې کوي
او خپل خاوند ته په خپل وخت نسل ورکړي.
د یو باغبان لپاره په باغ کې ښې ونې هغه دي، چې ښې او ډېرې
میوې ورکوي، په همدې باغ کې د گلانو بهتر بوتی هغه دی، چې
ښکلی رنگ او بوی لري.
یو شاعر وایي:

هر انسان ته د انسان په نظر ګوره
هر سړي ته د خپل ځان په نظر ګوره
حدیث د پیغمبر (ص) دی: هغه څه چې ځان ته خوښوي، بل ته یې
هم خوښ کړه.

ای په دې رنځ اخته مریضانو! ستاسو درملنه ډاکټران نه شي
کولای، ځکه هغوی هم په دې رنځ اخته دي، خو ستاسو څخه هیله
کوم، چې زما د خبرو په اړه فکر وکړئ او خپله درملنه پخپله وکړئ.

انسان

په دنیا کې ډېر شيان پېژندل کېږي، خو د څه شي پېژندل چې ستونزمن کار دی، هغه انسان دی.

د انسان داخلي جوړښت په شخصیت جوړولو کې اساسي اصل جوړوي او هر څوک نه شي کولای، چې په اسانۍ سره د نورو انسانانو عواطف، احساسات، جذبات او داسې نور ... داخلي توکي وپېژني، نوله همدې امله نه شو کولای، چې انسان په اسانۍ سره وپېژنو.

د نړۍ د ټولو انسانانو خارجي جوړښت (قد، قواره، سترګې، وزن او نور) سره توپیر لري.

د انسان په پېژندنې کې د خارجي جوړښت نه داخلي جوړښت ډېر مهم رول لري.

د یو ښه انسان د پېژندنې لپاره باید د دې سیرت مطالعه شي، نه صورت.

ډېر مسلمانان مې ولیدل، چې انسانان دي، خو انساني کرامت ته ارزښت نه ورکوي، په مقابل کې مې ډېر انسانان ولیدل، چې مسلمانان نه دي، خو انساني ته احترام لري.

په یوه لوی غره کې د قیمتي کانو پیدا کول، د هغې صیقل کول، د هغې نه ښه استفاده کول، او بیا یې اصلیت معلومول اسان

کار دی، خو د یو ښه انسان پېژندل اسان کار نه دی، د همدې کاینود جوهر معلومولو نه د انسان جوهر معلومول ستونزمن کار دی.

یو عالم وایي: (ځینې انسانان دي چې په ارزښت یې ولس نه پوهېږي، دوی د هغو تیگو په شان دي، چې په تهداب کې اچول کېږي او ټوله ودانۍ پرې ولاړه وي، دا تېږې پټې وي چاته نه ښکاري، خو ارزښت یې زیات دی.)

په مرغانو کې اصیل او بدل شته، د اصیلو مرغانو پیدا کول او نیول او همدارنگه د دغو مرغانو ډېره لوړه بیه، په دې دلالت کوي، چې په حیواناتو کې هم اصیل شته او د داسې مرغانو ارزښت د اصلیت پر بنا او بنسټ ټاکل کېږي.

په انسانانو کې هم اصیل او کم اصل شته، چې پېژندل یې اسان کار نه دی، خو په ځینو اصیلو کې کم اصل او کم اصلو کې اصیل پیدا کېږي.

اسمان په یو حال نه دی، کله شین شي میوې پخوي، کله وریخ شي، بارانونه ورنه کېږي او کله کله ږلۍ او واورې هم وروي.

ډېر انسانان مې په یو حال ونه لیدل، کله د مسجد په کونج کې ناست او نصیحتوي کوي، د شپې د میوو پیالې ډکوي او سبا ته پر حرامو اخته او له غریبو او بیچارو ونه رشوتونه اخلي، هماغه یو انسان دی، کله ملا او کله بلا شي، چې د داسې انسانانو پېژندل د وگي پېژندنې متخصص هم نه شي کولای.

غني خان وایي:

ای د لیونیانو نیکه مار ښه که ملا ښه دی
تن د زهرو ډک ښه دی که زړه ډک د بلا ښه دی

په سپینو جامو کې مې ځینې داسې تور زړې انسانان ولیدل،
چې زړونه یې له بلاوو ډک او دولس په سترگو کې خاورې اچوي.

په ډېرو لوړو مقامونو کې مې داسې فاسد او رشوت خواره
ولیدل، چې ډېر ټیټ او پست خلک ورته ویلای شو، خو په مقابل کې
مې د دوی د لاس لاندې داسې مامورین ولیدل، چې ډېر لوړ لیاقت
لري او د انسانیت ټولې بښګڼې پکې شته دي.

دوی د لاس لاندې خلکو، غریبو او بیچارو ته په خواروو
سترگو گوري او ټول ورته سپک خلک ښکاري.

یو انسان که د غره پر څوکه ودرېږي او لاندې وگوري، ټول نور
انسانان ورته واړه ښکاري، چې دا یو طبیعي اصل دی، خو په
حقیقت کې دې ټولو ته واړه نه شو ویلای، برعکس یو کم اصل
انسان دوی ته دورمره په سپکه گوري، چې په حقیقت کې داسې نه
ده.

د انسان پېژندل اسان کار نه دی، خو بیا هم غواړم، چې فکر
وکړو او د خپلې ټولنې فکرمند او ښه انسانان پیدا او عزت یې وکړو.

ځواني

ځواني د انسان د هلو ځلو هغه مرحله ده، چې مغزي يې د کار او د بدن غړي يې د زحمت لپاره اماده وي.

که د ځوانۍ په قدر پوه نه شو، په زړه خښت کې به ډېر ارمانونه وکړو، دا دوره د کار، تحصیل، خدمت، عبادت او نورو لپاره يو ښه وخت دی.

سړي چې زوړ شي د نورو محتاجه شي، ډېر وخت مريض او د نورو د اوږو بار شي.

له انسانانو سربېره په حيوانات، نباتات، جمادات کې هم ځوان او زوړ شته.

ونه چې ځوانه وي، ښه سيوری کوي، ښا خونه يې په خپل وخت له ميوو ډک وي او ښکلا ورسره وي، همدا ونه چې زړه شي، چينجي يې ووهي، مريضه شي او بلاخره تنه يې ورسته له لرگيو يې هم استفاده نه کېږي، د يوې ونې د خدمت وخت هم د ځوانۍ مرحله ده.

حيواناتو کې ځوان غويه ښه قلبه کوي او ښه مخکې اړوي، د دهقان د مخکې د کرلو او تخم اچولو وسيله گرځي، خو برعکس يو زوړ غويه دا کار نه شي کولای او قصاب يې د حلالې لپاره اخلي، د زوړ مال غوښه خلک نه خوښوي او په مقابل کې د ځوان مال غوښه په

لورږه بیه اخلې.

یو باز په ځوانۍ کې خپل مالک ته ښه ښکار کولای شي، چې
زور شي له کاره ولوېږي.

په جماداتو کې که غرونه وگورو، ځوان غرنښکلی وي او له
تیځو یې استفاده کیدای شي او د زور غره تېږې یو ډول پکه او خوړل
شوې وي او د استفادې نه وي.

په هرې ټولنې کې د پرمختګ لاملین ځوانان وي او له دوی سره
نوی او ځوان فکر وي.

اصلي او حقيقي ځوان هماغه دی، چې د ځوانۍ په مفهوم پوه
وي. که دی ځوان او کارونه د زړو کوي، دې ته بیا د ځوان په قواره او
جسامت زور ویلای شو.

شکر وباسئ!

د ژوند پر تکلیفونو شکر ویستل ډېر ثواب لري. په دنیا کې د هر مالداره نه بل مالداره پیدا کیدای شي او د هر بیچاره نه بل بتر بیچاره پیدا کیدای شي.

په نړۍ کې د هر ښه نه ښه، بد نه بد، خوشحاله نه خوشحاله، خفه نه خفه پیدا کېږي، چې په هر حال شکر ویستل د الله تعالی حق ادا کول دي.

که ته د دې لپاره خفه یې چې یو لاس نه لري، هغه بل دوه لاسونه نه لري، داسې انسانان هم شته چې دوه لاسونه او یوه پښه نه لري او داسې خلک مې هم ولیدل چې دواړه لاسونه او دواړه پښې نه لري، خو له دې بتر انسانان هم شته.

فریاد مه کوه! که ستا یو اولاد مې شوی، د هغه بل ټوله کورنۍ له منځه ولاړه.

مه خفه کېږه! که ته مال او دولت نه لري، هغه بل کورنۍ نه لري او د اولاد غریب دی. افلاطون وایي: په دنیا کې له ټولو غریبو او بیچارو نه غریب انسان د عقل غریب دی.

رښتيا ځينې داسې انسانان شته، چې د IQ درجه يې ډېره ټيټه ده او د ژوند لپاره هېڅ يو ښه تصميم نه شي نيولی، خو زما په نظر د دې نړۍ له ټولو حقير او غريب انسان هغه دی، چې له مرگ وروسته ورسره د عاقبت توبنه نه وي.

رحمان بابا وايي:

ښه ده ښه ده دا دنيا
چې توبنه ده د عقبا
د دنيا په بازار کېږي
د هغه دنيا سودا

د نړۍ مشهور فوټبالر ذين الدين زیدان وايي: په ژوند کې مې يو ورځ ځکه وژړل چې د فوټبال کولو لپاره مې بوټونه نه درلودل، مګر يوه ورځ مې يو څوک وليده، چې پښې يې نه درلودې، نو ژر مې د الله تعالیٰ شکر ادا کړ او ومې ويل زه څومره ځان يم.

انسان بايد هروخت له ځانه ښکته خلکو ته وګوري او شکر وباسي.

يو انسان بايد پوهې او علم د ارزښت په نظر کې نيولو سره له ځانه پورته خلکو ته وګوري او له هغه سره سالم رقابت وکړي او دا هڅه وکړي، چې ځان د هغه نه لوړو پوړيو ته ورسوي، ځکه په علم کې له ځانه لوړو خلکو ته کتل او له هغو سره مثبت رقابت کول، د انسان په شخصيت جوړولو کې اساسي لامل کيدای شي.

که چېرې هروخت اسمان ته وګورو او مځکې ته ونه ګورو، پښه

به مو بنده او په داسې كندې كې به ولويږو، چې د وتلو توان به يې نه لرو.

د لوړو لوړو مقامونو، لوړو مانيو ارمان مه كوي، ځكه ډېر لوړ شيان دي، چې تاسو ته به لوړ ښكاري، خوپه حقيقت كې به هغه ډېر ټيټ وي.

ډېرې لوړې ونې مې بې ميوې او بې حاصله وليدې، د ډېرو لوړو مقامو خاوندان مې د نورو مخكې سر كوزې، سرتيټې او د چاپلوسي په حال كې وليدل او ډېرې لوړې ماني مې په وينو ككړې وليدې.

د داسې مال او دولت ارمان مه كوي، چې پر حرامو پيدا شوې وي، نه د داسې كورونو او موټرو ارمان وكړئ، چې هره روپۍ يې د نورو حق وي.

رنځور

انسانان به له اضدادو سره وخت تېروي، کله به روغ او کله به رنځور وي، کله خوشحاله او کله به خفه وي، چې له دې حقیقته سترگې نه شو پټولای.

د انسانانو سره مریضې شته دی، چې دغه مریضې گانې دوه ډولونه لري، یو جسماني او بله روحیاتي، نفسي او تحت الشعوري رنځورې ده.

د جسماني ناروغي نه روحی ناروغي څو برابره خرابه ناروغي ده، د جسم په تکلیف سره یوازې هماغه انسان درد احساسوي، خود روحی ناروغتیا له امله ټول ولس درد احساسوي او ډېرو خلکو ته یې تکلیف رسېږي، د دې درد احساس له خپله شخص نه د ټولنې نور وگړي ډېر کوي او ټول ولس دا درد احساسوي.

بد اخلاقي یوه روحی ناروغي ده، دا هغه مرض دی، چې نن مو په ټولنې کې اوج ته رسېدلی دی.

دغه تکلیف په عام ډول د ولس په ځینو وگړو کې او په خاص ډول په ډېرو هغو خلکو کې شته، چې په لوړو مقامونو کې کار کوي، دوی د عقل او زړه مریضان دي، د دوی تداوي د ولس لپاره ډېره مهمه ده، خو ډاکټر صاحبان هم د دوی تداوي نشي کولای، ځکه چې دوی هم په دې رنځ اخته دي.

د هیښتیا (تعجب) خبره داده، چې نورې نړۍ کې په جسماني ناروغیو اخته وگړي شته دي، خو په روحی ناروغیو اخته وگړي ډېر کم یا هېڅ نه شته، خودلته د جسماني ناروغیو نه پرته روحی

ناروغیګانې، چې یوه نمونه یې بد اخلاقي ده ډېره تر سترگو کېږي.
په کومې ټولنې کې د ښوونې او روزنې کچه ټیټه وي، هلته دا
دواړه مریضي ګانې ډېرې لیدل کېږي.

د ښوونې د کچې پر ټیټوالي جسمي ناروغیګانې ډېرې لیدل
کېږي او د روزنې د کچې پر ټیټوالي روحي ناروغیګانې ډېرې وي.
د ښوونې نه روزنه ډېره مهمه ده او دلته مو د روزنې برخه ډېره
پکه ده.

ځینې حیوانات دي، چې انسانانو ته زیان او تاوان رسوي او بر
عکس داسې حیوانات هم شته، چې انسانانو سره مینه او محبت
کوي، د لومړي ډول حیواناتونه انسانان نفرت کوي او دویم ډول سره
انسانان مینه کوي.

بد اخلاقه انسانانو نه ولس نفرت کوي او با اخلاقو سره مینه
کوي.

د ځینو وگړو پر مرګ ولس خوشحالېږي او ځینې تر مرګ کلونه
کلونه وروسته هم د خلکو په زړونو کې وي، چې دا د اخلاقو سبب
دی.

دا لیکنه به ځینو ته خوند نه ورکوي، خو ډېر به یې خوښه کړي،
دا چې ډاکټران مریضانو ته د تداوي لپاره ترخې دواگانې ورکوي،
چې صحت پیدا کړي، دوی لپاره هم دا یو نصیحت دی، که تداوي
بې پرې وشي.

رقابت

ژوند د سالم رقابت ډگر دی او د نننۍ نړۍ د پيشرفت يوازینی لامل همدا سالم رقابت دی.

دغه رقابتونه مثبتې او منفي خواوې لري، چې ځينې ملکونه مثبت او ځينې بيا منفي رقابتونه کوي.

په کوم ملک کې چې د پوهې او علم کچه لوړه وي، هلته مثبت سالم رقابت (positive compilation) وي او په کومو ملکونو کې چې د علم او پوهې کچه ټيټه وي، هلته منفي غير سالم رقابت (Negative compilation) موجود وي او ډېر خلک يې منفي نظريات او افکار لري.

د سالم رقابت پر اساس ټولنه پيشرفت کولای شي. دا يو اصل او حقيقت دی، چې په داسې ټولنو کې ورځ تربلې ښه ښه استعدادونه پيدا کېږي او د ښه ذکاوتونو قدر پکې کېږي. په نورې نړۍ کې ډېر خلک سپورت د صحت او ښو لاسته راوړنو لپاره کوي، خو دلته مې د ډيرو له خولې اوريدلي دي، فلانی سپورت د جنگ لپاره ښه دی، يا ځينې وايي: سپورت په درد نه خوري، دلته د ټوپک د يوې ماشي خبره ده.

په نورې نړۍ کې خلک تحصيل د دې لپاره کوي، چې خپلې ټولنې ته خدمت وکړي، خو دلته ډېر تحصيل کوونکي پر حرامو اخته او رشوتونه خوري، هماغه يوه پوهه ده، له چا افلاطون، ارسطو، اقبال، سيد جمال الدين افغان او گل پاچا الفت جوړوي او له چا شيطان جوړوي.

نورې نړۍ کې انتخابات د خلکو د گټې لپاره کېږي او اجتماعي گټو ته ارزښت ورکوي او دلته د ځان د گټې لپاره کېږي او فردي گټو ته اهميت ورکوي.

هلته مشران له خپل موقفه ناوړه استفاده نه کوي، خو دلته برعکس د پر مشران مو د بدو اخلاقو څښتنان دي.

دا چې هر انسان له خپل داخلي جوړښته ښه او بده گټه اخیستلای شي، نو بیا ولې د خلکو زړونه خفه کوو، د دې پر ځای چې په ورین تندي او ښو اخلاقو ورسره خبرې وکړو، بده وضعه ورسره کوو.

ښي عليه السلام د پر کفار په ښو اخلاقو مسلمان کړل، په اخلاق کې افراط بد کار نه دی.

مال، دولت او پیسې دي، څوک یې حرامې گټي او څوک یې حلالې گټي، څوک ورته ښه استفاده کوي او جوماتونه جوړوي او ځینې بیا ناوړه گټه ورته اخلي.

یو انسان ته به یې سببه زهر ورکول او د هغه ژوند اخیستل، په مقابل کې له هماغه زهر و داسې حشراتو وژل چې انسان ته زیان رسوي هم کیدای شي. یوزهر دي، ښه او ناوړه گټه ترې لاس ته راوړلی شو.

که چېرې یو ځوان په تاریا کو روږدی وي، د وخت په تېرېدلو خپل ژوند له لاسه ورکوي، څوکه چېرې له همدې تاریا کو په درملو کې گټه واخیستل شي، انسان ته ژوند ورکوي او د ناوړې استفادې پر سبب د انسان ژوند له منځه وړي.

په نړۍ کې له هر شي ښه او ناوړه گټه اخیستل کیدای شي، هلته خلک له هر شي ښه استفاده کوي، امید لرم چې دلته هم له هر شي ښه گټه واخیستل شي.

انسانیت او اسلامیت

ډېر انسانان مې ولیدل، چې انسانیت لري، خو مسلمانان نه دي په مقابل کې مې ډېر مسلمانان ولیدل، چې مسلمانان دي، خو انسانیت نه لري.

یو کامل انسان ته ښه مسلمان ویلای شو او یو کامل مسلمان ته یو ښه انسان ویلای شو.

ښه انسان شه چې د یو ښه مسلمان په نوم یاد شي یا ښه مسلمان شه چې د یو ښه انسان په نوم یاد شي.

په نوم مسلمانني او په عمل کې مسلمانني یو له بله توپیر لري. هر مسلمان انسان کېدای شي، خو هر انسان مسلمان کېدای نه شي. الله تعالی ته د اسلام مرتبه ډېره لوړه ده.

انسانیت او اسلامیت د ملا او گډې په شان دی، چې یو د بل لپاره لازم او ملزوم دي.

الفت صاحب وایي: (حقیقي مسلمانني دومره خوار نه وه، لکه نن ورځ چې دی. نن د ځینو مسلمانانو په اعمالو اسلام شرمېږي، سره د دې چې اسلام نه بلکې د اسلام په نوم ځینې مسلمانان ملامت دي او یواځې د اسلام په نوم ایمانداره کیدای نه شو.)

هر مسلمان باید د انسانیت ټول کرامت په نظر کې ونیسي او عمل وکړي.

د اسلام په نامه مې ډېر داسې کسان ولیدل، چې هر ډول ظلم یې وکړ او انسان ته یې د حیوان په سترگو وکتل.

حقيقي مسلمان کې د انسانيت ټول ښه خصلتونه موجود وي او چې تش په نامه مسلمان وي او عمل يې د مسلمان نه وي، بيا هغه هر څه کوي، چې په مسلمانانو کې يې ډېر څوک نه کوي.

سيد جما الدين افغان وايي: ډېرو غېر مسلمان ملکونو کې وگرځيدم، هلته اسلام نه وه، خو مسلمانان وو. دلته اسلام شته خو مسلمانان نه شته. يعنې په مسلمان کې بايد د انسانيت ټول ښه خصوصيات موجود وي.

يو کس کيسه کوله: له افغانستانه ۱۵ کسه اندونيزيا ته د تحصيل لپاره ولاړو.

ورځو کې يوه ورځ پر چکر ووتو، د يو ځنگل په خوا کې تېرېدو، چې مار مو وليده، موږ ټولو وغوښته، چې مار ووژنو.

په دې وخت کې يو اندونيزيايي راغی او موږ ته يې وويل: ولې دا بيچاره او بې خولې وژنئ! دا هم لکه ستاسو په شان الله تعالی پيدا کړی دی او د مرگ حق يې له تاسو سره نشته.

دا افغانستان نه دی، چې بر ناحقه پکې انسانان وژنئ. د مار مخه يې ونيوله او بيرته ځنگل ته ولاړ.

موږ ټول خجالته شو او په خپل کار پښيमानه وو.

نيم ساعت وروسته يو ژوبن ته ورسېدو، گورو چې د يو فيل ډېر قدر او عزت کېږي، يو کس ورته خواږه برابر وي، بل يې وينځي او بل کس يې وچوي.

يو اندونيزيايي نه مو وپوښتل: د دې فيل څومره قدر کوی؟

هغه وويل: د دې فيل مور او پلار په ځنگل کې مړه شوي دي او دی يتيم دی، موږ ځکه د دې قدر کوو چې د مور او پلار ارمان ونه کړي.

یو بل ته مو وکتل او ما وویل: په افغانستان کې د ورځې
خوځو کورنۍ قصد ایتیمان کېږي. د دې دوو صحنو له لیدلو ورسته
مې د نابغه افغان وینا په یاده شوه.

ولې مو په ډېرو انسانانو کې انساني عاطفه نشته، مرگ کوو، درواغ
وايو او داسې نور.

یو ښه مسلمان باید د سیرت ښایست ولري. په سپینو جامو، قیمتي
موټرو، لوړو مانیو او جگړو جگړو ځایونو کې مې داسې مسلمانان
ولیدل، چې صورت یې ښکلی او خلکو ته ډېر او عالي خلک
ښکاري، خو دوی د سیرت ښکلانه لري او د ریاکار پیر په ډول د
خلکو په سترگو کې خاورې اچوي او فکر کوي، چې الله تعالی به یې
وبځي.

په ډېرو لوړو ځایونو کې مې ډېر ټیټ خلک ولیدل او په ډېرو غریبو
اوبیچارو کې مې ډېر د عزت خلک ولیدل.

لوی او وړوکی

که لوی سړی یې خلکو ته ځان کوچنی وښیې او دا احساس وکړه،
چې په لویې کې تکبر دی.

شیطان لویې وکړه، چې د الله تعالیٰ لخوا پرې لعنت وویل شو او په
بد نوم یاد شو.

که پوه او عالم یې له ځانه پورته او پوه خلک په نظر کې ونیسه او د
کوچنيې والي فکر وکړه.

د پوه او ناپوه توپیر په دې کې دی، چې پوه خلک ځان له نورو کم
گڼي او ناپوه ځان له نورو زیات گڼي.

د یو عالم نه چا پوښتنه وکړه: څومره علم او پوهه لري؟

ويي ويل: زه اوس پوه شوم، چې په هېڅ نه پوهیږم.

د یو بل عالم نه چا پوښتنه وکړه: څومره علم لري؟

ويي ويل: علم د یو لوی سمندر په شان دی، چې څلور خواوې یې نه
معلومېږي، زه له دې سمندر د یوه څاڅکي په اندازه علم او پوهه
لرم.

دواړو عالمانو او پوهانو ځان کم گڼلی او حقیقي وینا یې کړې ده،
که چېرې یو کس ځان لوی او پوه وښيي، دا په ټولنې کې د بدبختۍ
سره مخامخ کېږي او که چېرې یو کس ځان د ډېرې پوهې سره سره
ځان کوچنی وښيي، دې ته به الله تعالیٰ عزت ورکوي.

الله تعالیٰ لوی دی، غرور، شان او شوکت له دې سره مناسب دی،
نه د څاڅکي انسان سره. انسان له خاورو پیدا دی، باید هر وخت کمینه
او برده باروي.

يو عالم وايي:

د ناپوه مقام ته رسي چې ښه پوه په ناپوهۍ شي
لوی پوهاند آخر کې وايي چې په هېڅ شي نه پوهېږي
زموږ او ستاسې په ټولنې کې ډېرو لويانو کې واړه شته او ډېرو
وړو کې لويان شته دي.

سيد گل پاچا الفت وايي:

يو يې لوی بولي هغه بل ورته وړوکی وايي
خپته يې لويه او ککره يې وړه ده ډېره
کور يې دی نوی کالي نوي دي، موټر نوی دی
فکر يې زوړ خیال يې زوړ ارزو زړه ده ډېره
رښتیا چې په افغانستان کې د پوهې او لویوالي لپاره معیار د
نورې نړۍ په پرتله بل شان دی. دلته ډېرو ناپوهو او وړو کسانو ته
خلک پوه وايي. دغه دی د لوی او وړو کې ترمنځ تحلیل.

لېونی

لېونی دی، مه یې وهی، بد او رد ورته مه وایی.

د ځینو خلکو پېژندل لکه د قیمتي کانو په شان ستونزمن کار دی او پیدا کول یې هم په غرونو کې د بیرو جوړتیا دی.

ډېر داسې کسان شته، چې تاسو ته به لیونیان او سپک خلک ښکاري، خو هغوی به د الله تعالی دوستان وي او ډېر داسې کسان شته، چې تاسو ته به د قدر او عزت خلک ښکاري، خو هغوی به د الله تعالی دښمنان او ډېر سپک خلک وي.

د انسان دروندوالی او سپک والی په سیرت کې دی، نه په صورت کې، که چېرې د یو انسان سیرت ښکلی وي، صورت یې هم ښکلا پیدا کوي.

ځینې داسې لیونیان هم لرو، چې د الله تعالی د رضا لپاره یې ځان پر لیونتوب وهلی وه او ټول عمر په دې نامه یادیدل.

د هارون الرشید د وخت نامتو عالم، پوه او دینداره شخصیت هوښیار بهلول په ارادي ډول ځان پر لیونتوب ووهه، چې د الله تعالی نافرمانی ورنه ونه شي.

غني خان وايي:

گفتار د لیونو کې وي گلونه هم ماران
 قطار د لیونو کې ډېر ولاړ پیغمبران
 پروا یې غني نه کړي که یې سپک تلی که دروند
 تف! څه به دا جهان وي څه به تول ددې جهان

رښتیا چې ځینې انسانان خلکو او عوامو ته ډېر د قدر وړ ښکاري او
 عزت یې کوي، خو دوی د الله تعالیٰ خوښ نه وي، د ځینو انسانانو
 قدر او عزت په ټولنې کې نه وي، خو د الله تعالیٰ خوښ وي.

داسې ډېر انسانان شته، چې ټوله دنیا یې پېژني، خو الله تعالیٰ یې نه
 پېژني، برعکس داسې انسانان هم شته، چې ټوله دنیا یې پېژني، خو
 الله تعالیٰ یې نه پېژني.

توپیر

ډېرې میندې او پلرونه خپلو اولادونو تر مېنځ توپیر کوي. د یوې کورنۍ د ټولو اولادونو عمرونه، قواري، خوښه او عادتونه سره توپیر لري، خو بیا هم ټول اولادونه دخپلو والدينو نه مساويانه مینه غواړي.

که چېرې یو اولاد د ۵۰ کلو شي، بیا هم د والدينو مینې او غېږې ته اړتیا لري او د ستونزو پر وخت کې باید ورسره مرسته وشي او تسلي ورته ورکړل شي.

ځینې والدين وايي: فلان زوی زموږ ډېر قدر او عزت کوي او موږ پسې ډېر گرځي، نو ځکه پر موږ ډېر گران دی او هغه بل زوی مې ټوله ورځ تروش وچلی نیولی دی او ډېر موږ پسې نه گرځي.

په روانشناسي کې تر (فردی تفاوتونو) عنوان لاندې بحث کېږي، او وايي: په نړۍ کې د ټولو انسانان خارجي جوړښت (قد، قواره، سترگې او د بدن ټول هغه اعضاوې چې ښکاري) او داخلي جوړښت (قهر، خوشحالي، احساسات، عاطفه او نور هغه عادات چې په سترگو نه ښکاري) یو له بله سره توپیر لري.

که چېرې د یو زوی عادت داسې وي، چې یوازې والی یې خوښ او نه غواړي چې ډېر له چاسره کیني، خو مور او پلار ورباندې گران وي،

د لومړي ورور سره يې توپیر په دې کې دی، چې یو زوی یو ډول اوبل
زوی بل ډول عادتونه لري.

الفت صاحب وایي:

دوه سکه وروڼه لري بېل بېل نومونه
بېل رنگونه بېل غږونه بېل خویونه
مگر دواړه اوسېدونکي د یو کور دي
د یوې سترگې په کور کې سپن او تور
دي

رښتیا چې دوه وروڼه په یوه کور کې بېل نومونه، بېل غږونه او بېل
خویونه لري، خو دواړه د یوه کور اوسېدونکي دي او یو ډول حقوق
غواړي.

د نړۍ ډېرو ملکونو ته ولاړم، مختلف رنگونه، ډول ډول مساحتونه،
مختلفې اب او هواوې، کلتورې توپيرونه او فکري مسايل یو شان نه
وو، لنډه دا چې په یوې قواري انسانان مې په نړۍ کې ونه لیدل، چې
یوله بله توپيرونه لري.

که چېرې داسې انسانان پیدا کړو، چې خارجي جوړښت یې ورته
والی ولري، خو داخلي جوړښت یې موږ ته نه دی ښکاره او هم فکره
خلک ډېر کم پیدا کېږي.

که چېرې د یو باغ ونې په نظر کې ونیسو، یو باغبان لري، خود ونو
قدونه، گلان او میوې یوله بله توپیر لري او د هر یوه میوه هم بېل
بېل خوند لري، خو باغبان ټولو ونو ته په یوه سترگه گوري او یو شان
حقوق ورته قایل دي.

الفت بیا وایي:

چا میوه لرله چا بنایسته گلونه
د چا سیوری و ډېر ښه د چا قدونه
چنار لوی و، شفتالو لکه ماشوم و
د مڼې او ناک توپیر له ورا معلوم و

شاعر هم فردي تفاوتونو ته اشاره کوي او د ونو خصوصیات یې
وړاندې کړي دي او بیا وايي.

هریو بوتی په خپل ځای کې سربلند و
د باغبان سترگو کې هریو ارجمند و
په حقوقو کې یې نه و څه توپیر
مالیار و په هرې ونې ډېر زهېر

لکه څنگه چې ونې رنګارنګ میوې او ځانګړنې لري، خو بیا هم د
باغبان لخوا ټولو ته یو ډول حقوق ورکول کېږي.
والدین دې هم دخپلو اولادونو ځانګړنې او خصوصیات مطالعه او د
دوی ترمنځ دې توپیر نه کوي.

د وخت ارزښت

اورېدلې مې دي، چې وخت د سرو زرو په شان دی، بې ځايه بايد
تېر نه شي، خود وخت قيمت (ارزښت) د دنيا له هر څه شي زيات دی.
د انسان ژوند د تېر، حال او راتلونکي څخه جوړ دی.
انسان بايد د تېر (ماضي) وخت فکر ونه کړي او څه چې تېر شو
هغه هېر شو.

په ماضي باندې فکر وهل زړه خوړل او فکر خرابول دي.
موږ او تاسې مسلمانان يو او پر تقدير ايمان لرو، نو ماضي، حال
او راتلونکی ټول د الله تعالیٰ لخوا ټاکل شوي دي، رحمان بابا وايي:
تر ورځ تېرې او به بېرته نه جار وځي
نه جار وځي تېر ساعت په بېرته بيا
تېر ساعت په مثال مړی د لحد دی
مړی چا دی ژوندی کړی په ژړا

رښتيا چې ماشوم بېرته د مور گيډې ته نه شي تلای، ځوان بېرته
ماشوم کېدای نه شي، زوړ ځوان کېدای نه شي او مړی په ژړا ژوندی
کېدای نه شي.

د راتلونکي (مستقبل) په فکر کې هم مه اوسېږئ، دا چې د سبا
ورځ د ژوند واک مو د الله تعالیٰ سره دی، نو خپل ځان په الله تعالیٰ
سپارو.

ځينې خلک د ژوند لپاره اوږده اوږده پلانونه لري، خو د الله تعالى د پلان او ارادې په فکر کې نه دي. الله تعالى چې په تقدير کې ددې د اينده لپاره څه ليکلي وي، هماغه کېږي، بل هيڅ نه کېږي.

که د انسان خوښه وي او که نه وي، د الله تعالى د ارادې پرته هيڅ نه شي کولای، د انسان تېر کړه وړه، حال او راتلونکي د الله تعالى په ارادې او فرمان کې دی.

دا چې راتلونکي نامعلومه دي، نو په دې اړه فکر کول، په هوا کې مرغان نيول دي او خوب ليدل دي.

د حال په فکر کې او سپړې او د يو حسابي انسان په ډول ژوند وکړئ، گټه او تاوان مو هره ورځ محاسبه کړئ او د گټه پله مو بايد د تاوان په پرتله درنده وي. که چېرې يو انسان هروخت د حال په زمانه کې داسې فکر ولري، هېڅکله به د ماضي ارمان ونه کړي او د راتلونکي په فکر کې به نه وي. دغه دی د وخت ارزښت.

کاشکې ځواني وای!

ډېر خلک وايي، کاشکې ځواني وای! زړښت نه وای، ټول عمر مې په مستۍ کې تېر کړی وای.

زما په فکر، ښه ده چې زړښت شته، مرگ شته، جنت او دوزخ شته. ټوله نړۍ له اضدادو جوړه ده، که د انسان خوښه وي او که نه وي، له دې سره به وخت تېروي.

د ځوانۍ په قدر زوړ پوهېږي، د خوشحالي احساس هغه څوک کولای شي، چې ډېر خپګانونه يې ليدلي وي، د صحت په قدر مريض ښه پوهېږي.

خو بيا هم د انسان د ژوند هره دوره بېل بېل خوند لري او انسان بايد د ژوند په هر پړاو کې خوشحاله وي.

په يوې کورنۍ کې د يو ماشوم چغهاريو ډول خوند لري او د کور مشران (نیا او نيکه) ته ډېر احترام کېږي.

کله چې يوه ميوه داره ونه گل وکړي، ښه ښکاري او گلانو ته يې ټول گوري، د همدې ونې شنه ميوه بېل خوند لري او پښه ميوه جدا خوند لري.

که چېرې يو کس ټول عمر ځوان وي، اولادونه يې پيدا، ځوانان، سپين زېري او مړه شي او دی ځوان وي، د داسې ژوند نه خوند نه شي اخيستلای.

د کال څلورو فصلونو نه انسانان، حیوانات او نباتات گټې اخلي، که چېرې ژمی نه وای، بارانونه به نه وو، سیندونه او نهرونه به وچ وو او للمې به بې حاصله وې، غرونه او درې به ښکلي او شنې نه وې او ټول به وچ ډاگ وو.

که چېرې اوړی او گرمي نه وای، میوې به مونه پخېدې، ټولې غلې او دانې به مو خامې وای. نو د هر پړاو په تېرېدو او ختمیدو کې د بل پړاو د پیدایښت څرک لیدل کېږي.

دنیا له اضدادو جوړه ده، د هر شي په پیدایښت کې د الله تعالی لوی حکمت پروت دی.

کوچنی وم، ځوان شوم، سپین ږیری شوم، او بالاخره مړ شوم، خو ښه ده چې ټول عمر ځوان نه وم!

نوی فکر

د کایناتو هر څه په تغیر، تبدیل او تحول کې دي، ورځ تربلې د تحولونو سره مخامخ یو.

یو وخت مو پر خړو، اسانو او اوبنانو کاروانونه له یو ځایه بل ځای ته وړل.

د حج مراسمو لپاره مو په ورځو ورځو سفرونه کول، خو اوس هر څه نوي شوي دي، موټرې، کشتۍ او طیارې لرو.

ساینس پرمختګ وکړ او هره ورځ نوي نوي اختراعات کوي، خو زموږ فکر لا هماغسې زوړ دی.

هر څه مونږي شوي دي، خوفکر او عقل موزوړ دی. موږ په زړې ځانګو کې زاړه خوبونه کوو.

دغه زوړ فکر دی، چې ملک مو پرمختګ او پیشرفت نه شي کولای.

په هر شي کې زوړ او نوی توپیر لري.

د ننني ځوان سره ځوان نظریات او افکار دي او د یو زوړ او پخواني مشر سرې سره زاړه نظریات او افکار دي.

ځوان دې نړۍ ته یو ډول ګوري او زوړ ورته بل ډول ګوري. د دواړو د سترګو دید یو شان دی، د یو لید لوری یو شان او د بل بل شان دی.

که د انسان د بدن اعضاوې په نظر کې ونیسو، هر اعضا د وخت په تېرېدلو زړېږي او خپل ماهیت او کیفیت له لاسه ورکوي.

د یو زوړ سړي مغز د یو ځوان سره توپیر لري. اوس هم ډېر ځوانان دي،
چې زوړ فکر لري.

رښتیا چې په پیسو نوې جامې، نوي کورونه، نوي موټرې او هر څه
نوي اخیستلای شو، خو فکر نوی نشو اخیستلای.

د فکر نوي والي لپاره نوي افکارو ته ضرورت وي، چې د پوهې پر
اساس او بنسټ د فکر نوی والی پیدا کېږي.

دا چې د ټولنې ډېر ځوانان مود زاړه فکر خاوندان دي، دلیل یې
دادی، چې علم او پوهه نه لري.

په ډېرو لوړو څوکیو د ډېر زاړه فکر خاوندان مې ولیده او په دې پوه
شوم چې پوهې او علم ته اړین ضرورت دی.

د ژوند حقيقت

ژوند د هلوځلو مسابقه ده او په دې مسابقو کې هغوی وړونکي وي، چې ډېر زحمت وباسي.

د دنيا انسانان، حيوانات او نباتات د الله تعالی په قدرت پيدا کېږي، لوبېږي او د وخت په تېرېدلو له منځه ځي.

له ادمه تر دې دمه، يواځې انسان دی، چې له پيدا ايښته وروسته يې کورنۍ د دې د ښه لوبېدلو او پيشرفت په فکر کې وي او بايد يو بافکره انسان خپل ځان او ټولنې ته خدمتونه وکړي.

د اصلي ژوند مفهوم يوازې پيدا ايښت، لوبېدل او مړ کېدل نه دي، بلکې انسان بايد د ژوند د هرې لحظې نه خوند واخلي او د ژوند د نعمتونو حق ادا کړي.

د حقيقي ژوند څښتنان هغه کسان دي، چې د ژوند په معنا او مفهوم پوه وي او د خپل پيدا ايښت مفهوم درک کولای وشي.

د ژوند د حرکت مسير يې ښکاره وي او په دې مستقيمي لارې باندې تگ ډېر احتياط غواړي.

ژوند بې ځايه تېرول دا مفهوم لري، لکه يوانسان چې پيدا، لوی او مړ شي، خو هېڅ پيدا شوی نه وي.

په يوې ټولنې کې ژوندي انسانان کم وي او مړه انسانان زيات وي. له ژونديو نه مې مطلب يوازې هغه انسانان نه دي، چې ساه ولري او د مړو انسانانو نه مې هم مطلب هغه کسان نه دي، چې ساه نه لري.

ژوندي انسانان هغه دي، چې ځان او ټولنې ته خدمتونه کوي او مړه هغه دي، چې هېڅ ډول خدمت نشي کولای.

د دنیا ډېر څه په حرکت کې دي، خو د انسان حرکت باید له ټولو حرکتونو ګټور وي.

د انسانانو ژوند ډېر قیمتي دی، چې ځینې انسانان پکې لوی لوی کارونه کوي، ځینې بیا دغه قیمتي وخت بې ځایه تېروي. دنیا د یو بحر په ډول ده، ځینې وګړي پکې په ساعتونو ساعتونو لمبالې شي، ځینې یې بیا پر غاړو لامبې او یو تعداد خلک پکې هېڅ لمبالې نشي.

پیاوړي انسانان پکې مرغلرې لټوي، خو یو تعداد یې د اوبو هم استفاده نشي کولای.

هغه چې قیمتي کاني پکې لاس ته راوړي، لکه د پوهو او عالموانسانانو په ډول د اصلي ژوند پر مفهوم پوه دي او د انفرادیت نه اجتماعیت ته ډېر ارزښت ورکوي.

هغه چې له اوبو یې استفاده نشي کولای، لکه د ناپوه په شان، چې ټولنې ته خدمت نشي کولای یو شان دي. اصلي ژوند د دنیوي او اخروي ژوند توخه ده.

اضداد

د اضرارو فلسفه ده، چې په ټوله نړۍ کې د هر شي ضد شته او د دې ټولو په پيدا ايښت کې د الله تعالى ډېر حکمتونه پراته دي. که د انسان خونه وي او که نه وي، له دې ضدينو سره به وخت تېروي.

د يو انسان پيدا ايښت ته خوشحاله پرو او بيا د همدې انسان مرگ ته خفه کېږو، خو ژوند او مرگ دواړه الله تعالى پيدا کړي او دې حقيقت ته غاړه اېښودل په موږ او تاسې حتمي دی. د ژوند سره مرگ تړلی دی او يو د بل ضد دي.

د ژوند سره رڼا او تياره، گل او اغزي ټول اړيکې لري، د انسان مرگ د انسان د زېږېدو له ورځې د هغې سره يوځای پيدا شوی دی او هر ساکن شى به يوه نه يوه ورځ له منځه ځي او مړ کېږي به. يو عالم وايي: (مرگ په حقيقت کې د انسان ژوند دی، انسان بايد خپل مرگ ته خفه نه شي، ځکه د انسان ژوند وروسته له مرگه پيل کېږي.)

رښتيا که انسان دينداره او د الله تعالى ټول اوامريې پرځای کړي وي او د الله تعالى په لور يېني او پېرزو يېني د جنت دروازې يې پر مخ خلاصې شي، نو ژوند بيا هلته ژوند دی، نه دلته.

کله چې خزان د پسرلي گلونه ورژوي، پسرلی ورته وايي: ته ما وژلی نه شې، دا مرگ مې د نوي ژوند زيری دی.

نو د مرگ نه پس ژوند پيل کېږي. که په ژوند کې اضرار نه وي، په انسان به وخت نه تېريده، ژوند به بې خونده وه.

که لوړ او ټيټ په نظر کې ونيسو، اسمان، سپوږمۍ، لمر او داسې نور طبيعي توکي ډېر لوړ دي. له اسمانه بارانونه کېږي، سپوږمۍ شپې رڼا کوي او لمر دنړۍ ټولې ميوې او دانې پخوي، دوی

د خپل لوړوالي حق ادا کړی دی.

هغه مرغان چې ډېر لوړ گرځي، لوړ قیمت او ارزښت لري. یوه ونه ډېره لوړه او غټه ده، خود استفادې وړ نه ده، که چیرې همدغه ونه د یوې ویالې پر سر پل شي او د استفادې وړ شي، نو دده لوړوالی په همدې کې دی، چې د خدمت لامل وگرځیده. په یو ملت کې پر لوړو چوکیدو داسې کارکوونکي لرو، چې د منتخبو چوکیدو لپاره مناسب دي. دوی هم د لوړوالي حق ادا کړی دی. ځینې شيان تاسوته لوړ ښکاري، خو په حقیقت کې ډېر ټیټ ورته ویلای شو.

په ډېرو لوړو مقامونو کې مې داسې ناپوهه وگړي ولیدل، چې ډېر کم ارزښته او بې قیمتته ورته ویلای شو. دوی په لوړو مقامونو کې ډېر ټیټ خلک دي.

ځینې غریب او بیچاره ډېرو پروړاندې ټیټ خلک ښکاري، ځکه چې مال او دولت نه لري، خو حقیقت داسې نه دی. مرغلي د ډېرې ټیټې سطحې له بحرونو څخه لاس ته راځي.

په ډېرو لوړو ځایونو کې مې ډېر ټیټ خلک ولیدل او په ډېرو ټیټو ځایونو کې مې ډېر لوړ خلک ولیدل.

مساوات

په يوې ټولنې کې د خلکو تر مېنځ مساويانه حقوق د دې لامل کېږي، چې ټول په خوشحاله ژوند وکړي او له ژونده خوند واخلي.

د اسلام په اجتماعي اصولو کې يو مهم اصل مساوات دی، ځکه يې عرب او عجم، تور او سپين برابر گڼلي او انساني کرامت يې هر بني ادم لپاره يو شان منلی دی.

څه شی چې په دغه کرامت کې زياتوالی راولي، هغه تقوی ده او بس.

د اسلام لوی رهبر حضرت محمد (ص) دوه ځله په سوره کهف او بل ځل په سورت فصلت کې د الله تعالی له لورې مامور شوی چې خلکو ته ووايي: ژباړه: زه هر گوره ستاسې غوندې بشر یم چې وحې راته راځي. يعنې بې له دې نه چې د الهي د وحې په وسيله مې معرفي نصیب کېږي، نور نو ستاسې په شان يو بشر یم او له تاسو نه امتياز نه لرم.

حضرت عمر فاروق (رض) د اسلام دویم خليفه چې په اسلامي سنتو ډېر ټينگ و، د مساوات رعايت يې په ډېر اهتمام کاوه.

يوه ورځ په مکه کې گرځېده، ويې ليدل چې خدمتگاران ولاړ

دي او سرداران په ډوډۍ ناست دي، په ډېر قهر يې سردارانو ته وويل: څه وجه ده، چې ځانونه له خپلو خدمتگارانو غوره گڼي او سمدلاسه يې خدمتگاران له سردارانو سره په ډوډۍ کښيښول.

الفت صاحب وايي: (په ژوند کې معتدل حالت ښه دی او ښه ژوند هماغه دی، چې اعتدال پکې وي، يعنې نه ظالم وي او نه مظلوم، نه د چا بادار وي او نه يې څوک بادار وي. هو! اجتماعي عدالت تل د ژوند لپاره ډېر اړين دی، د ژوند ساتنه، د ژوند وده او د ژوند خوشحالي په همدغسې معتدله هوا کې امکان پيدا کوي. چېرته چې عدالت او عدل نه وي هلته ژوند خوښ او ښاغلی نه وي او په دغسې ځای کې ژوند ډېر لوی عذاب دی.)، دلته په هېڅ ډول مساوات او برابري نشته.

ځينې کسان د ډېرو ښوښو خوراکونو پر اساس د وينې فشار لري، ورځ تربلې يې وزن په ډېرېدو دی او هره ورځ ډاکتر ته د درملنې لپاره روان وي او بل بېچاره يوه مړۍ ډوډۍ نه لري او ورځ تر بلې يې وينه په بدن کې کمېږي. د دې خوار او غريب حق هغه مالدار خوړلی، چې هره ورځ په تکليف کې دی. په يوې ټولنې کې افراط او تفريط داسې عوامل زېږوي، چې د ټولو لپاره بد عواقب لري.

يو شاعر وايي:

که افراط دی که تفريط يود بل سر خوري
هر يو بل ته قبر کن د بل اجل دی

د چا په سلهاوو مزدوران دي او بل پخپله مزدور دی، تر څو چې د بادار او مزدور نومونه له منځه ولاړ نه شي، مساوات به رامېنځ ته نشي.

د مالدارو اولادونه په یورپ کې درس وایي او د غریب او بیچاره اولادونه پر سرکونو کاغذونه ټولوي، ناپوه مالدار ته لورې لورې دندې شته او پوه بیچاره د دندې پسې سرگردانه گرځي، ډېر مشران مو په خارج کې لورې لورې مانی لري او ډېر بیچاره مو په خیمو کې ژوند کوي.

یو عالم وایي: (په یو هیواد کې تر هغې مساوات نه شي راتلای، ترڅو چې د باداري تغرنه وي ټول شوی.)

دلته د مساوات پر نامه هېڅ نشته او د فیوډالي نظام وزرې خورې شوي دي او هر مالداره د غریب او بیچاره حق خوړلی او لوړ مقام ته یې ځان رسولی دی.

پوه او ناپوه

ولې د ښه او بد، حق او باطل، اصل او کوټه توپیر نه شو
کولای؟ ځکه چې پوهه نه لرو، علمي منطق او پوهه مو نه شته.
غرونه لرو، په غرونو کې قیمتي کاني لرو، خو موږ یې له
کایو هم استفاده نه شو کولای.

سیندونه لرو، خو اوبه یې نورو ملکونو ته ځي، زموږ پر اوبو
بندونه تړل کېږي، استفاده ور نه کېږي، خوزموږ د برق پسې سترگې
ووتې.

لویې لویې دشتې لرو، خو د استفادې نه دي. دا ولې؟ ځکه چې
پوهه نه لرو.

خو کسان کاندیدان لرو. د یوه لاسونه دعوامو پر وینو سره دي،
پوهه او علم نه لري، انساني کرامت نه لري او ټول عمر یې شوکې
کړي دي او بل د انسانیت او اسلامیت ټولې ښې څانګړنې لري. خوبیا
هم زموږ ډېر عوام هغه ناپوه ته رایه ورکوي. دا ولې؟ ځکه چې پوهه نه
لرو.

جهاني صاحب وایي:

دلته چې سروهي سردار یې بولي
دلته د سرو لاسو په نوم عبادتونه کېږي
سجده هغوته ده چې زړونه یې سینو کې نشته
زه بېګناه گنهګاران پېژنم
څوک چې زرگونه قتلوي خلک بیعت ورکوي

هغه چې وينې پاکوي هغوی دوزخ ته درومي
 د ژوند د ډېرو بد بختيو او کم بختيو لامل په خپله موندیو.
 د يو خان او ملک عزت کوو، د هغه مال او دولت، جگو جگو
 مانيو او گړنديو موټرو ته گورو او هر چېرې يې په دروند نامه
 يادوو، خو په دې نه پوهېږو، چې دغې ظالم د مظلوم وينې زبيخلي
 او دې مقام ته رسېدلی دی. ولې ظالم په دروند نامه يادوو؟ ځکه چې
 پوهه نه لرو.

ډېر دي چې سترگې لري، خو د حق او باطل توپير نه شي کولای.
 غوږونه لري خو د حق خبرې پرې نه شي اوريدلای. خوله لري خو خپل
 حق پرې نه شي غوښتلای. زړه لري خو احساسات، جذبه او عاطفه
 پکې نه ده پالل شوې. مغز او عقل لري خو کار پرې نه دی شوی او د
 حق او باطل توپير پرې نشو کولای. دا ولې؟ دا ځکه چې پوهه نه لرو.
 موږ او تاسې بايد علم تر لاسه کړو، چې پوه او ناپوه وپېژنو او
 توپير يې وکولای شو.

پرمختګ

د دنیا ډېر ملکونه د پرمختګ په حال کې دي او ورځ تر بلې یې
په ژوند کې تغیرات راځي.

دا طبیعي اصل دی، چې هر شی مخ پورته ځي او په پورته تګ
کې طرقي او پیشرفت وي.

سیندونه روان دي، اب و هوا ته تغیر ورکوي، مځکې خړوبوي
او د ډېرو لپاره د ژوند موقع برابروي. دا بیعقله هم د خدمت کولو په
فکر کې دی او غواړي پرمختګ وکړي.

ماشوم چې له موره پیدا شي ډېر کوچنی وي، ځوان شي او اخر
داسې حد ته ورسېږي، چې سید جمال الدین افغان شي. خو برعکس د
دنیا افغانستان مخ په زوړ روان دی او د ټولې دنیا په نسبت د دوی
معیار پالنه او ټاکنه د پوهې او علم په برخه کې له نورې نړۍ سره
توپیر لري.

د نن نه څو لسېزې له مخه د افغانستان صدر اعظم موسی
شفیق، وزیران محمد گل خان مومند او عبدالروف بېنوا او د
پارلمان وکیلان موسی گل پاچا الفت او لوی استاد پوهاند
عبدالحی حبیبی وو او اوس د دوی ټولو معادل په افغانستان کې
وګورئ. قضاوت تاسې لوستونکي وکړئ.

مشر او کشر

عمر د الله تعالی لوی نعمت دی، باید ښه استفاده ورنه وشي.
وخت او عمر په تېرېدو دی، نن په سبا، سبا په بل سبا په همدې
ډول کلونه تېرېږي.
هر انسان باید پوهه ترلاسه کړي، چې د نیوې او اخروي ژوند ته
پرې خدمت وکړي.

د انسان عمر باید د هغې د پوهې او عقل په نظر کې نیولو سره
مقایس او پرتله شي نه د عمر په لحاظ، یعنې ځینې کسان د عمر او
ځینې بیا د پوهې په لحاظ مشران دي. د پوهې مشرتوب څو مرتبې د
عمر له مشرتوبه بهتره دی.

که چېرې یو کس ۱۵ کلن وي، خو پوهه او استعداد یې د ۳۰ کلو
کس په اندازه وي، په حقیقت کې ددې عمر باید ددې د پوهې پر
مقیاس په نظر کې ونیول شي. او که چېرې د یو کس عمر د ۳۰ کلو
وي، خو پوهه یې د ۱۵ کلو کس په اندازه وي، په حقیقت کې دا ۱۵
کلن دی.

زموږ ځینې مشران دي، چې د عمر په لحاظ مشران او سپین
ږيري دي، خو د پوهې په لحاظ کشران ورته ویلای شو.
مفکر الفت وایي:

چې په فکر، عقل، لوی نه وي ماشوم دی
چې په خوی باندې کمکی وي بابا نه دی
استاد هم د فکر، عقل او پوهې مشرتوب او لویوالي ته په عمر
برتري ورکوي.

د انسان ژوند د کار، خدمت، پوهې او تحول لپاره دی. اسمایلز وایي: (د انسان ژوند د کړنو له مخې شمېرل کېږي، نه د کلونو له مخې.)

مشرتبوب او مشري باید د پوهې پر بنسټ مستحقو کسانو ته ورکړل شي، نه د عمر، واسطو، پیسو او یا ځینو القابو پر بنسټ.

یوه ورځ مې په یوه ارګان کې د یو کس نه پوښتنه وکړه: مشران چېرته دي؟ هغه وویل: د پوهې پر معیار مشران غواړې او که د عمر پر لحاظ، هغه چې سپین ږيري دي او یا لوړ لوړ القاب لري، دوی د عمر په لحاظ مشران دي او د علم په نظر کې نیولو سره دوی کشران دي.

د دې د خبرو په اوږدو په دې پوه شوم، چې د پوهې لپاره معیار پالنه او معیار ټاکنه د عمر پورې اړه نه لري، بلکې د پوهې پورې اړه لري.

د الله تعالیٰ څخه غواړم، چې زموږ په ملک کې هم د پوهې لپاره یو ښه معیار وټاکل شي.

کمیت او کیفیت

د کمیت لپاره کیفیت ضروري دی، خو د کمیت نه کیفیت ډېر مهم دی.

يو عالم وايي: (د اکثريت او اقليت تعريفونه نوي شوي دي، نور نو سرونه نه شمېرل کېږي، ماغزه شمېرل کېږي!!!)

رښتيا چې ډېر خلک مو ملک کې ژوند کوي، خو د کار خلک پکې په شمار دي. د کمیت په لحاظ هر څه لرو، خو کیفیت مو له لاسه ورکړی دی. که چېرې د يو باغ ونې په نظر کې ونيسو، يو باغبان لري، ځينې ونې ميوه دارې او ځينې ميوه دارې نه وي.

د باغبان لپاره بې ونې ميوه دارې دي، چې له ميوو يې هر ډول گټه اخلي. ميوه دارې ونې د يو پوه او عالم انسان په ډول خپل ټولنې او مالک ته خدمت کوي او گټه ورته رسوي.

پوه او ناپوه، بينا او ړوند يو له بله توپير لري، دغه ډول ميوه دارې ونې له بې ميوه دارو ونو سره فرق کوي.

ډېر غرونه لرو، خو د بد خشان هغه غرونه چې بېروج، زمرو د، طلا او داسې نور قيمتي کاني لري، د هغو غرونو سره فرق کوي، چې هېڅ نه لري.

ځينې کسان شپه او ورځ هڅه کوي، چې په دشتو کې د خرڅ په نامه مرغان ونيسي، دا مرغان ډېره لوړه بيه لري. طوطي، کنري يا داسې نورې مرغۍ چې بنکلي بنکلي او ازونه لري، خلک يې په لوړ قيمت اخلي.

هر مرغه خرخ، طوطي او کنري نشي کيدای.
 په يوې ټولنې کې د فکر او نظر خاوندان کم وي او عام وگړي
 ډېر وي، هر عام وگړی د نظر خاوند نشي کيدای.
 که يو سړی ډېر اولادونه ولري، خو ټول يې بيسواده او ټولنې ته
 بې خیر بنسټګنه ونه رسی او بل کس يو اولاد ولري، خو د پوهې پر ګاڼه
 سمبال وي، د دې يو اولاد د هغه بل ډېرو اولادونو بهتر دی.
 دا مهه نه دی، چې په ملک کې مو خومره خلک (نفوس) ژوند
 کوي، دا به مهمه وي، چې خومره خلک مو د علم او پوهې
 درلودونکي دي.
 ډېر (زيات) بې علمه خلک د ملک لپاره د بد بختۍ باعث
 گرځي، په يو ملک کې داسې خلک چې د ټولنې لپاره خیر بنسټګنه
 نشي رسولای، د دې نه چې داسې خلک په يوې ټولنې کې نه وي ښه
 او بهتره به وي.
 مفکر شاعر الفت وايي:

يوه ښکلې ښايسته پري پيکره
 بله توره ناشولته بد منظره
 کميت کې يې فرق نه شته کيفيت دی
 چې يوه يې کره بلا بله دلبره

حقيقي خيرات خور

ولې غريب او بيچاره د نورو ملکون په نسبت دلته زيات دي؟
ولې ورځ تربلې د خيرات خورو شمېر رياتېږي؟ ولې هره لحظه د
بيچارو او غريبو سره مخامخ کېږو؟

دا ځکه چې دلته عدالت او مساوات نشته، ځينې واکداران،
مشران، مالداران موزړونه لري، خود زړه دردوالی نه لري، کاذب
احساسات لري. د دوی پر عواطفو کې صدق او رښتينولي
نشته. او پخپلو خبرو کې صادق نه دي.

دا چې غل وايي غلامه کوئ! حرام خور وايي حرام مه خورئ!
غاصب وايي غصب مه کوئ! او گناهگار وايي گناه مه کوئ! نو
سړی حيران شي، چې تر څو به په خپلو غيږې حقيقي احساساتو
خلک غولوی، داسې خلک شته، چې تاسو د پرېنه پېژني.

ستاسو د کړنو پر اساس مونږ ته ټولنه د بدبختيو او کمبختيو
سره لاس او گريوان ده او د دېرو غريبو او بيچارو حق تاسو خوړلی
دی.

اصلي او حقيقي خيرات خواره تاسې هستی، چې د غريبو مال
مو خوړلی دی.

ستاسو ټول مال، دولت او دارايي د غريبو حق دی او د دوی پر وینو موځان دې مقام ته رسولی دی.

کوم خیراتونه او زکاتونه چې تاسو ورکوئ، د دې خیراتونو او زکاتونو لومړني مستحقین تاسې غټ خټي هستی، چې د کونډو او یتیمانو مالونه مو وخورل.

کوم مال چې تاسو خیرات ورکوئ، دا د غريبو او بیچارو و خپل مال دی، پر دوی احسان مه کوی، د دوی احسان و منی.

که چېرې دغه بیچاره گان تاسو ته بخښنه وکړي، امکان یې شته، چې الله تعالی د دې غريبو پر بخښنې تاسو له دې عذاب څخه خلاص کړي.

په دغو خیراتونو ورکولو کې د ثواب فکر مه کوئ، خو امکان لري، چې له عذاب څخه پرې خلاص شئ.

د هارون الرشید په وخت کې هوښیار بهلول ته د هارون له خوا یو اندازه پیسې د خیرات لپاره ورکړل شوې، چې پر غريبو، بیچارو او مسکینانو باندې تقسیم کړي، کله چې ښار ته ولاړ، گوري چې د هارون الرشید د ساتوونکیو او کارکوونکیو په لاسونو کې ډانگ دی او د غريبو او بیچارو و نه، چې پر سرک کار کوي، په زور او ظلم پیسې اخلي.

دغه حالت چې هوښیار بهلول ولید، بیرته د هارون دربار ته راغی او ورکړل شوې پیسې یې ورته بیرته ورکړې.

هارون الرشید وپوښتل: ولې دې پیسې د بیچاره او غريبو پر ځای بیرته ماته را کړې؟

بهلول وویل: ستا کارکوونکي او ساتونکي مې په ښار کې

ولیدل، چې په ډېرې بې رحمۍ یې د غریبو او بیچارو نه پیسې اخیستې، زه پوه شوم، چې اصلي او حقیقي غریب ته یې! نه نور غریبان او بیچاره گان، ستا خیراتونه د ریا په خاطر دي ته او کارکوونکي دي، د ډېرو غریب نه بتر هستۍ او هغوی له تاسو بهتر دي.

په ځنگل کې مشر او بادشاه زمری دی، د دې پواسطه د ځنگل هر قسم حیوانات قتل کېږي او هغه خوري، د زمري پاتې شونې نور حیوانات خوري. زمری په اصل کې د نورو حیواناتو غوښې نه خوري، بلکې د یو ظالم مالداره په ډول خپله غوښه پخپله خوري.

زمری هم زموږ د ټولنې د ځینو خلکو په ډول د کمزورو او ناتوانو حق خوري او خپل ځان مړوي. اصلي او حقیقي بیچاره زموږ د ټولنې ځینې مالداره وگړي دي، نه غریبان او مسکینان.

همدردی

هر انسان باید نورو انسانانو ته د عزت په سترگو وگوري او د
ټولو انسانانو درد، غم او ستونزې په خپل ځان کې حس کړي.
يو شاعر وايي:

هر انسان ته د انسان په نظر گوره
هر سړي ته د خپل ځان په نظر گوره

که چېرې د يو کس والدين مړه شوي وي او دی په ډېر کړاو کې
وي، بايد ددې کس غم د ولس ډېره برخه داسې احساس کړي، چې
يو ازې ددې نه بلکې زموږ او ستاسې والدين هم وفات کېدای شي.
هغه کسان چې درديدلي زړونه لري، هغه ته د ملک ټول ولس د
کورنۍ په څېر وي او ددوی پر درد درد پېږي او پر خوشحالي يې
خوشحاليږي او ددوی تر مېنځ داسې رابطه وي، لکه د والدينو چې د
اولادونو سره د وينې تړاو وي.

يو ښه انسان بايد د احساساتو او عواطفو رښتينوالي ولري او
په ټولنې کې د هر کس ستونزې په نا شعوري ډول احساس کړي.
موږ او تاسې بايد د انسانانو نه سربېره پر حيواناتو هم ترحم
وکړو، ځکه هغوی بې خولې او بې ژبې دي. حيوانات هم د الله تعالی
شنا وایي، د ژوند کولو حق لري، دا چې پيدا کړي الله تعالی دي، نو د
مرگ حق يې هم د الله تعالی سره دی.
يو شاعر وايي:

پتنگ نه دی په ډيوه چې ستي نه شي
بلبل نه دی چې په گل فريادي نه شي

زړه يې مه بوله تور کانی د صحرا دی
 په لیدو د زخمي زړه چې زخمي نه شي
 د همدردۍ دغه احساس الله تعالی هغه انسان ته ورکوي، چې
 زخمي زړه ولري او د دې د زخمي زړه څخه راوتلې خبرې د ډېرو خلکو
 زړونه تسخیر کړي.

علامه اقبال وايي: (زخمي زړه یو نعمت دی، داسې زړه هغه چاته
 د الله تعالی له خوا ورکول کېږي، چې روحاني صحت ولري.)
 دا چې نن مو د ډېرو خلکو احساسات مړه دي او هېڅ ډول
 انساني کرامت ته ارزښت نه ورکوي، دلیل یې دادی، چې عقیدوي،
 اصلاحي او روحاني فکري نیمګړی دی. په نورې نړۍ کې له ټولو
 لوړ حقوق حیواناتو ته ورکړل شوي دي.

د اسلام ستر پیشوا حضرت محمد (ص) پر حیواناتو ډېر ترحم
 درلود. یوه ورځ نبي علیه السلام په سفر ولیده، چې چا مېړنیو سوړه
 سپڅلې وه، نبي علیه السلام پوښتنه وکړه، دا کار چا کړی دی؟ یوه
 صحابي وویل، ای د الله تعالی رسول! دغه کار ما کړی دی، نو نبي
 علیه السلام ورته وفرمایل: چې له الله تعالی پرته بل هېڅوک په اورد
 سزا ورکولو حق نه لري، پام چې بیا داسې کارونه کړي.

نبي علیه السلام دومره شفقت او نرمي درلوده، چې د اوداسه په
 وخت کې یې تېرې پشو خوا ته راغله، نو نبي علیه السلام د خپل
 اوداسه لوبښی ورکوو کړ او هغه پشو ته یې اوبه ورکړې او بیا یې
 اودس وکړ.

یوه ورځ نبي علیه السلام پر داسې یوه سړي ورغی، چې د وزې
 د حلالولو لپاره یې خپله چاره تېره کوله او وزې ورته کتل، نبي علیه
 السلام غوسه شو او وېې فرمایل: په تاسې کې، چې هر څوک خپل
 خاړوی حلالوي، نو د خاړوي تر څملولو مخکې دې خپله چاره ښه

تېره کړي.

نبي عليه السلام يوه ورځ پر لاره تېرېده، يو سړی يې وليده، چې پر خپل اوښ سپور په خبرو بوخت دی، نبي عليه السلام دغه سړی له دې کاره وژغوره، چې له اړتيا پرته پرسورلی ډېر مه کېږي، يعنې کله چې خپل هدف ته ورسېږي، نو بيا له سورلي ښکته شي، هسې بې ضرورتې پرې مه کېږي او همدا شان نبي عليه السلام د څارويو له داغلو منع کړې ده.

نبي عليه السلام پر حيواناتو دومره زهېروه، انسانان خو پرېږده.

ننني ډېر انسانان مويوازي دخپل ځان او کورنۍ په اړه فکر کوي، داسې خلک کم لرو، چې د ټولو عوامو په فکر کې وي. داسې کسان چې د ملي مفکورې او نظريې خاوندان دي او د ټول ملک لپاره فکر کوي، د دوی رښتيني احساسات د ستايلو وړ دي او ولس هم بايد په داسې اشخاصو وياړو کړي.

ښکلا

ښکلا که د نړۍ هر چېرته وي ښکلا ده، ښکلا جامع، مانع،
کوټلی، منلی او ټولنمنلې پېژندنه نه لري.

دا چې د انسانانو خارجي او داخلي جوړښتونه سره توپیر لري،
نوله همدې امله د یو شخص داخلي جوړښت (احساسات، عواطف،
تخیلات او داسې نور) د ښکلا د ارزښت په ټاکلو کې سره توپیر لري.
په افریقي، روسیې، افغانستان او داسې نورو ... ملکونو کې د
ښکلا معیارونه سره توپیر لري.

دا چې د یوې ټولنې کلتورونه، ارزښتونه او نور سره توپیر لري،
د ښکلا ټاکلو معیارونه هم فرق کوي.

په هر انسان کې باید د صورت او سیرت ښکلا موجود وي، خو
د صورت نه سیرت ډېر مهم دی او هر انسان باید له صورته سیرت ته
ډېر ارزښت ورکړي.

سید گل پاچا الفت وايي:

رنگ شکل ته مه گوره معنا نیسه نظر کې

ظاهر کې لکه غنۍ ښکار پرې غنډلان

الفت صاحب هم له صورته سیرت ته ډېر ارزښت ورکړی دی او
تاکید کوي، چې د انسان شکل ته مه گورئ، بلکې معنا ته یې پام
وکړئ.

يو عالم وايي: (ظاهر بين انسان په سپين پوستکي مينېږي، چې دا سطحې مينه ده او پوستکي ډېر ژر توريدلای شي.)، د عالم هدف ښکاره دی او استاد الفت نظريه تاييدوي.

هر کال په نړۍ کې د نبي عليه السلام پر نامه د سيرت النبي سيالي جوړېږي او د دې پر خوي، عاداتو او اخلاقو پکې مفصل بحث کېږي، سره له دې چې نبي عليه السلام ته الله تعالی د ټولې نړۍ د خلکو نه پوره ښکلا ورکړې وه، خو بيا هم د دې پر نامه د صورت النبي کومه سيالي تر اوس نه ده جوړه شوې.

نبي عليه السلام تر ټولې نړۍ ښکلی و، سپين مخ او خليفه ونکې خبره يې درلوده، برابر قد، رنگ مبارک يې نه ډېر سپين او نه ډېر غم رنگی و، د سروينستان مبارک يې نه ډېر ښخ او نه ډېر ول ول وو، مخامخ غاښونه مبارک يې سره بېل بېل وو، چې د خبرو پر وخت به يې د بريښنا په ډول رڼا کوله، سترگې مبارکې يې تورې او بانه يې اوږده وو، سترگې يې پر رنجو تورې ښکاره کېدې، خو په حقيقت کې يې رانجه نه وکړي، د سترگو په سپينو کې يې سرې کرښې وې، رسول الله (ص) به په تياره شپه کې هم داسې ليدل کول، لکه په رڼا کې، وروځې مبارکې يې سره بېلې وې، مخ مبارک يې غوښن و، پوزه مبارکه يې نرۍ لوړه وه، سر مبارک يې هم برابر لږ غټ و، ډيره مبارکه يې دومره گڼه وه، چې سينه يې پرې ډکېده (پتيدې)، غاړه مبارکه يې تر ټولو خلکو ښايسته وه، بدن مبارک يې نه ډېر ډنگر او نه ډېر غټ و، برابر وجود يې درلود، له ټټره تر نامه پورې يې د وينستانو يوه کرښه وه، په نور بدن يې ډېر وينستان نه وو، د اوږو مېنځ او سينه يې پراخه وه، سينه او گيډه مبارک يې سره برابر (اوار) وو، د بدن بندونه مبارک يې غټ او مضبوط وو، د لاسونو تلي (ورغوي) مبارک يې غوښن وو، لاسونه يې تروارو ريځ او تر

مشکو زیات خوږ بویه وو، نبي عليه السلام به چې له چا سره ستړي مه شي وکړه، د هغه شخص له لاسونو به ټوله ورځ خوږ بوی ته او که د کوم ماشوم پر سر به يې لاس کېښود، هغه به د ماشومانو په منع کې پېژندل کیده، ځکه چې د هغه ماشوم له سر څخه به خوږ بوی راته، پوندې مبارکې يې پستې وې او له مسکانه لوړه خدا به يې نه کوله. د نبي عليه السلام له دومره ښکلا سره سره، بیا هم د دې پر سیرت ډېر اثار لیکل شوي دي. رسول الله (ص) ډېر کفار د خپلو اخلاقو پواسطه مسلمان کړي دي.

ډېر شيان دي، چې ډېر ژر زړونه فتح کوي او ځوانان تر خپل تاثیر لاندې راوړي، په ځوانۍ کې جذبات او احساسات پر هره انسان غالبه وي او ډېر وخت د ژوند لپاره ښه تصمیم نه شي نیولی.

دوی په داسې ښکلا زړونه بایلي، چې له عاداتو يې خبر نه وي. که یو بیت هر څومره ښکلې وي، انسان کیدای نه شي، ځکه چې د انسانانو له صورته سیرت ته ډېر ارزښت ورکول کېږي.

ځینې ځوانان مو پر بتانو زړونه بایلي او د عاقبت فکر يې نه کوي. که چېرې یوه هندوانه ډېره غټه وي، خو منع يې خام وي، د داسې هندوانې اخیستل بې گټې وي، خوند يې بې خونده وي او رنگ يې بې رنگه وي.

له ډېرو غټو او لوړو بې میوه دارو ونونه، وړې میوه دارې ونې بهتره دي.

زموږ لپاره د ونو میوې مهمې دي، نه قد او لوړوالی، سره له دې، چې د غټو ونو نه د لرگیو او یانوره استفاده کولای شو، خو د یوې ونې د میوو نه چې څه ډول استفاده کېږي، هغه له هر څه بهتره ده.

که یو غره په نظر کې ونیسو د هغه لوړوالی او نور ظاهري ښکلا

يې د صورت ښايست دی، خو په همدې غره کې قيمتي کاني يې داخلي ښکلا ده. يا د يو بحر لويوالی اود اوبو شفافوالی يې د صورت ښکلا ده او په همدې بحر کې د طبيعي زيرمو موجوديت يې داخلي ښکلا ده.

د غرونو او بحرونو په داخلي ښکلا او صورت کې هم ډېر توپير ليدل کېږي.

ډېرې غټې غټې سترگې مې وليدې، چې د خپل يار نه پرته د نورو خلکو د کتلو لپاره ليواله وي، په مقابل کې مې ډېرې با حيا سترگې وليدې، چې يوازې د يو يار ديدن لپاره پيدا شوي دي، چې دغه سترگې د هغو غټو سترگو نه ډېرې بهتره دي، چې د خلکو زړونه ښکار کوي.

که موږ د يو انسان د بدن د هرې اعضاوي د ښکلا په اړه فکر وکړو، د انسان د بدن اعضاوي د روا کارونو لپاره پيدا شوي دي، خو دوی پرې ناروا کارونه کوي.

داسې بد اخلاقه ښايسته ښځې پيدا کېږي، چې د مينې کولو نه بلکې د نفرت کولو لياقت هم نه لري.

د نبي عليه السلام د وينا مفهوم دی، چې ښځې د څلورو مهمو خصوصياتو او ځانگړنو په نظر کې نيولو سره په نکاح کېږي، خو له دې څلورو خصوصياتو نه دين داره ښځه بهتره ده. کومه ښځه چې دين داره وي، د هغه سره به خامخا د سيرت ښکلا ملگرې وي.

هو! د هر انسان لپاره د صورت د ښکلا نه د سيرت ښکلا مهمه ده، په حقيقت کې د هر شي ښکلا په سيرت کې ده، نه په صورت کې. يو عالم وايي:

خپلوي د سيرت ښه ده خپلوي نه د صورت
خبره کې خو پردي هم ښکاري کله يو شان

ښه او بد

ډېر دي، چې ښه ته بد او بدو ته ښه وایي، ښه غندي او بد ستایي او د دې دواړو تر مېنځ توپیر نه شي کولای.

هغه څوک چې د دې دواړو تر مېنځ فرق نه کوي، هغه عوام دي، چې د پوهې کچه یې ټیټه ده او په دې نه پوهېږي، چې د ښو خلکو په مقابل کې داسې ودریدل ټولنه له پرمختګ او ترقۍ څخه بې برخې کوي او د داسې خلکو تعداد ورځ تر بلې کمېږي او د بدو ستاینه، دې ته موقع برابروي، چې په بدو کارونو کې ډېر خلک یو له بل سره رقابت وکړي.

په ټولې نړۍ کې ښه خلک او بد خلک شته، ښه خلک د خلکو په زړونو کې پاتې کېږي او بد خلک ډېر ژر له خلکو هېرېږي. نن مو د ټولنې ځینې مشران، مالداران او په لوړو چوکيو کارکوونکي ډېر بد خلک دي، خو بیا هم د ولس لخوا انتخاب او د دوی په زړونو کې ځای لري، لاسونه یې ښکل کوي او هر چېرې په ښه نامه یادوي، چې اصلي لامل یې د ټولنې د ځینو وګړو په پوهیدل دي او په همدې ډول خلکو د شمېر ډېروالی دی.

په کومې ټولنې کې، چې پوهه او علم کم وي، هلته بیا پورته معیارونه ټاکل کېږي او داسې نورو مسایلو ته پاملرنه کېږي، چې نورې نړۍ کې هېڅ حیثیت او قیمت نه لري.

په کومو خلکو او ټولنو کې چې د بیسواده او بدو خلکو عزت ډېروي، هلته په همدې ډول خلک زیات وي او په کومو ټولنو او خلکو کې چې د باسواده او ښو خلکو قدر ډېروي، هلته بیا په همدې

ډول خلک ډېروي.

دلته چې چا ډېر ظلم اوزياتی کړی دی، د هغوی ډېر عزت کېږي، همدا ظالمان دي، چې د مظلومانو اه او فغان اسمان ته وخته. په نورې نړۍ کې د هغو خلکو یادونه کېږي، چې ټول عمر یې عوامو ته خدمتونه کړي وي او د زړه درد او همدردی یې له غریبو او بیچارو سره درلوده.

د یوناني ژبې افلاطون، سقراط، ارسطو، بقراط، دروسيې ژبې تولستوی، د فرانسوي ژبې وکتور هوگو، د هندي ژبې ټاگور، د اردو ژبې علامه اقبال او د فارسي ژبې فردوسي، مولانا جلال الدین بلخي او د داسې نورو پېژندل شوو خپرو پر نامه ډېر ځایونه جوړ شوي دي او د دوی د عزت لپاره یې ډېرې ښې مقبرې جوړې کړې دي، خو دلته برعکس ځینې هغه کسان ستایل کېږي، چې د نفرت لیاقت هم نه لري.

مینه

ژوند د مینې او محبت لپاره دی او په نفرت کې تېرول یې د
انسانانو لپاره نه ښايي.

یو شاعر وایي:

دا ژوند خوداسې لږ د محبت لپاره هم دی

حیران یم چې نفرت ته وزگار پري خلک څنگه

رښتیا که د یو سل کلن کس نه پوښتنه وکړو، چې د ژوند
خوشحالي او خفگانو نه دې یاد پري؟ هغه به ووايي، په ټول ژوند پوه
نه شوم، داسې احساس کوم، چې دوه ورځې راباندې تېرې شوي دي.
نو ژوند د نفرتونو نه پر خوشحالی یې تېرول اړین دی.

همدا حقیقي او مجازي مینه ده، چې انسانان په دنیا کې ژوند
کوي او هر ډول سختي تېروي.

مینه ده، چې ډېر پردي خپلوي او ډېر خپل خلک چې یو د بل
سره مینه نه لري پردي کوي.

ځینې والدین د خپلو ځینو اولادونو سره مینه نه کوي او د دوي
تر مېنځ د مینې هغه تار چې له زړونو څخه زړونو ته لار لري شلیدلی
وي او د پرديو په ډول ژوند کوي، خو په مقابل کې ځینې خلک شته،
چې د پرديو سره داسې مینه کوي، چې د وخت په تېریدلو یې مقام د
مور او پلار مینې او مرهمت ته رسېږي.

مینه ده، چې انسان خو پرېږده، حیوان هم خپل تابع ګرځوي. یو
ښکاري مرغه، چې د ځینو ظالمو انسانانو لخوا یې سترګې تړل
شوي وي او د یو بند یوان په ډول ژوند کوي، خو بیا هم د خپل

خاوند تابع داري کوي او د دې په خدمت کې وي او هر وخت ورته نور مرغان ښکار کوي، چې اصلي لامل يې د انسانانو مينه او محبت دی. يو سپی که هر څومره ووهل شي او له کوره وشړل شي، خو بيا هم له کوره نه ځي او هغه الفت او مينه چې د يو انسان لخوا ورسره شوې، نه يې هېروي.

داسې ډېر مثالونه د حيواناتو لرو، چې د انسان مينه يې دې ته اړ کوي، چې بيرته د انسان سره مينه وکړي. مينه او محبت ته انسانان ډېر ضرورت لري، خاصه هغه غريب او بيچارگان چې ټول عمري يې په سختۍ کې ژوند تېر کړی دی او مينې ته اړتيا لري، بايد د دوی او ښکې پاکې کړو او په مينه ورسره وخت تېر کړو.

انسان دوستي (هيومانيزم) په نورې نړۍ کې ډېر ارزښت لري. د مينې حقيقي احساسات او عواطف د هر چا په زړه کې نه وي. داسې انسانان چې د مينې ډک زړونه ولري، په هرې ټولنې کې کم پيدا کېږي.

موږ د گل پاچا الفت په شان انسانانو ته ضرورت لرو، چې د ملک ټولو بيچارو او غريبو خلکو سره يې همدردي درلوده او د زړه مينه يې له خپلې ټولنې او ولس سره وه.

نن مو د ټولنې ډېره برخه د ځينو هغو ژوندیو او مړو خلکو احترام کوي او د مينې لايق يې بولي، چې د نفرت لياقت هم نه لري.

ولس بايد د ټولنې حقيقي خدمتگاران پيدا او مينه ورسره وکړي، د مينې حقدار هغه څوک دي، چې د ټولنې د خلکو سره رښتينې مينه لري.

که چېرې يو جنگي چرگ (کولنګي) ته د دې لپاره ښه غذا

ورکړو او مینه ورسره وکړو، چې په جنگ یې واچوو او یا له حالې وروسته یې له بنکو بالستونه او دوشکې جوړې کړو، چې په حقیقت کې دا مینه د مقصد او هدف لپاره ده.

ډېر داسې بې علمه او بې لیاخته د لوړ مقام خاوندان مې ولیدل، چې د ولس سره د جنګي چرګ معامله کوي، هېڅ ډول مینه ورسره نه لري، بلکې د منفي ملتپالنې (negative nationalism) مفکوره لري.

د عوامو پواسطه ځان لوړ مقام ته رسوي او بېرته د ولس وینې زبیخي، خودوی پرې نه پوهېږي.

دا چې ولې مو د ولس ډېره برخه نه پوهېږي؟ دا ځکه چې پوهه او علم نه لري. عوام باید د مینې او محبت مستحقین وپېژني او له هغه چا سره د زړه له کومې او د احساس له تله مینه وکړي، چې اصلي حقدار یې وي.

سرعت

په دنیا کې د نوي ساینس پرمختګ، معلومات او اختراعات په دې دلالت کوي، چې دوی د علم او پوهې پر ګاڼه سمبال دي. د دوی د پرمختګ سرعت ډېر تیز دی، دوی په طیاره کې ناست دي، ډېر لوړ پروازونه کوي، له ځانه بښکته، هر څه ورته بڼه بښکاري او کوشش کوي، چې له ځانه پورته هم نوي معلومات ترلاسه کړي. ځینې وګړي په ریل ګاډي کې ناست دي او د لاسته راوړنو په حال کې دي. خو ځینې ملکونه بیا د غرونو په شان میخ شوي ځای پر ځای ولاړ دي، نه پرمختګ کوي او نه مخ بښکته راځي. خو داسې ملکونه هم شته، چې د سیند د اوبو مخ بښکته روان دي، دوی د پیشرفت په فکر کې نه دي، یوازې خپلې ورځې تېروي، په داسې ملکونو کې د پوهې او علم کچه ټیټه وي.

حقيقي کون

انسانان اشرف المخلوقات او د سالم عقل او فکر درلودونکي دي.

د انسانانو دوه ګوني جوړښتونه سره توپير لري له همدې امله بې فکرونه، پوهه او ذکات درجه هم يوله بله فرق کوي. داسې وګړي شته، چې عقل لري، کانه نه دي، هر څه اوري، خوبيا هم له کڼو بد تر دي، چې اصلي او حقيقي کانه همدوی ته ويلاى شو.

يو انسان که له موره کون پيدا شي، دا يو حقيقت دی، چې څه به نه اوري، خوبيا هم دا کونښن کوي، چې د سترګو په واسطه د خلکو د خولې له حرکتو د هغې پر خبرو پوه شي او که داسې نه وي، په اشارو خو خپل کار کولای شي.

داسې انسانان شته، چې سالم پيدا شوي او کانه نه دي، هر څه اوري، خوپه ښو کارونو عمل نه کوي، دې ته بايد سالم او جوړ کانه ووايو، دوی څو مرتبې له هغو کڼو بد تر دي، چې له موره کانه پيدا شوي دي. اى کاش چې دوی هم کانه پيدا شوی واى، نو موږ به بيا د دې ارمان نه کاوه، چې دوی مو خبره نه اوري.

يو شاعر وايي: (ړانده پوهېږي چې لمر شته دی، خو لمر نه شي ليدلای، سهار چې له خوبه پاڅېږي، د سهار رڼا نه شي ليدلای. ګونګ شونډې وينې چې خوزېږي، خو خبرې نه اوري، کون ته چې يوه خبره وکړو، هغه بل څه اوري. دا له موره پيدا شوی ږوند، ګونګ او کون څو مرتبې له هغې ږوند، ګونګ او کون بهتر دی، چې له موره جوړ پيدا خو عمل يې له هغو بد تر دی.)

دوی د خپل ملک سره مينه نه لري او نه يې له خلکو سره لري، دا ملک چې زموږ او ستاسې کور دی، خاپوړې مو پکې کړي،

اکسیجن مو پکې تنفس کړی، له همدې خاورې تغذیه شوي یو، خو بیا هم ورسره خیانت کوو، وفاداره ورته نه یو.

که یو باز په نظر کې ونیسو، خاوند یې په لاس ګرځوي، ډوډۍ ورته ورکوي، مینه ورسره کوي، سره له دې چې سترګې یې تړلي او بندي دی، خو بیا هم د خپل مالک هره خبره مني او د هغې خدمت کوي، د خپل مالک سره بیوفایي نه کوي، کولای شي چې وتبستي، خو د هغه احسان نه شي هېرولی. وګورئ! په حیواناتو کې هم وفا شته.

ته په خپلو خوشحالیو مست یې او د بیچاره ولس چغې او فریادونه په اسمان کې وریځې جوړې کړې، د دوی فریادونه نه اوري، له الله تعالی نه وو پرېره، قیامت ورځ مو هیره کړې ده.

ډېر انسانان مې ولیدل کانه نه دي، خو بیا هم خبرې نه اوري. سترګې لري، خو حیا پکې نشته. وجدان لري، خو بیا هم پر وجدان پښه ږدي. لاسونه لري، د خیر پر ځای پرې د شر کارونه کوي. زړه لري، ترحم او زړه سوی یې نشته. عقل لري، خو د بیعقلو او لیونیو نه خراب کارونه کوي. پښې لري، جومات ته پرې نه، میخانې ته پرې ځي. ژبه لري، د دې پر ځای چې ښې خبرې وکړي، بدې خبرې کوي. لویه ګیډه لري، د حلالو پر ځای یې پر حرامو ډکوي. څلور ښځې لري، بیا هم هره شپه فحاشي پسې ځي. په لوړ مقام کار کوي، د دې پر ځای چې خدمتونه وکړي، خیانتونه کوي.

ولس باید د ټولنې خدمتګاران او خیانتګاران وپېژني او د دوی حقیقت ښکاره کړي، خدمتګاران وستایي او خیانتګاران وغندي.

د تقدیر فلسفه

ټول مسلمانان په (ولقد رخیره وشره) باندې ایمان لري.

الله تعالی چې د انسان لپاره څه لیکلې وي، هغه به کېږي او د الله تعالی په ارادې چې کوم څه کېږي، په هغه کې د انسان خیر وي.

د الله تعالی د تقدیر ارادې ته غاړه ایښودل په موږ فرض دی. ځینې خلک د تقدیر په اړه گډې وډې خبرې کوي، یو تعداد وايي: ځان مو تر لاندې اچوم او مې کېږم ایا دا په تقدیر کې لیکلې وو؟

یو شاعر وايي:

په تدبیر که دې د بام سوری بند نه کړ
دا تقدیر دی چې هغه کوټه به شاخي

د هر کار لپاره تدبیر مهم دی، خو تدبیر هم په تقدیر کې لیکل شوی وي، دا چې الله تعالی په خپلې ارادې د خپلې خوښې انسان ته خوشحالي او خفگان ورکوي، موږ باید د سر په سترگو هغه ومنو.

ځینې وخت یو انسان د یو کار په کولو کې د ځان لپاره خیر ویني، خو په هغه کار کې یې شروي یا یوکس په یو کار کې له ځان

لپاره شرویني، په هغې کې یې خیر وي. الله تعالی چې د انسان سره
کومه کړنه کوي، دا له هغې سره یو لوی احسان دی.

یوه زړه ښځه یوه ورځ له زینو ولوېده او لاس یې مات شو، په دې
وخت کې یې وویل: شکر الحمد لله، خوا کې یې یو شمېر خلک ولاړ
وو، دې ته یې وویل، ولویدی او لاس دې مات شو او بیا هم شکر
وباسې، دې وویل: زما د لاس ماتیدل د الله تعالی خوښه وه او د هغې
په ارادې خوشحاله یم.

انسان باید پر تقدیر باندې هروخت، هر حال او هر ځای کې شکر
گزاره او خوشحاله وي.

ظاهر او باطن

سترگې خلاصې کړئ او د زړه په سترگو دې نړۍ ته وگورئ،
د پرو حقایقو او پتو رازونو نه به خبر شئ، داسې څه به وگورئ، چې
نور یې د لیدلو سره سره نه ویني.

د ژورو فکرونو خاوندان کولای شي هغه څه وويني چې عادي
خلک یې نه شي لیدلای، سره له دې چې ټول وگړي سترگې لري او د
ټولو سترگې دید هم لري، خو د فکر او نظر خاوندان د زړه او عقل په
سترگو کتل کوي.

دا د سپینو جامو خاوند چې په شان او شوکت گرځي او د وزن د
زیاتوالي له کبله پر لاره نه شي تلای، کله یو ډاکټر او کله بل ډاکټر ته
د وینې فشار له کبله روان وي. دا هغه ریاکار پیر دی، چې هر وخت
بې د غریب حق خوړلی او د مسکینانو وینې یې زیځلي دي.

دی د ښکاري باز په ډول نور واړه او کمزوري مرغان خوري. یوه
ورځ مې په هوا کې د بازانو یو ټولی ولید، چې د وزن د ډېروالي له
امله یې نه شو کولای، چې لوړ پروازونه وکړي، ددوی د غټوالي
لامل هم د نورو کمزورو مرغانو غوښې خوړل وو، د کومو مرغانو
غوښې چې دوی خوړلې وې، د هغوی د اولادونو چغه‌هار مې اوس هم
په غوږو کې انگازې کوي، په یوې ټولنې کې د افراط او تفريط
عوامل هم داسې بې عدالتي منځ ته راوړي.

تاسې هغه سترگې پیدا کړئ، چې ظاهره بلکې باطن وويني، د
د پرو شیانو ظاهر او باطن سره توپیر لري.

که چېرې نږدې لیدلوری ولرو، نه شو کولای چې د دنیا له پتو
حقایقو خبر شو، ظاهريین مه او سیري، کونښن وکړئ، چې د هر شي
باطن ووينی.

حرکت

د یو پوه انسان د حرکت مسیر باید معلوم وي، د ځینو وگړو د حرکت مسیر مثبت او د ځینو بیا منفي خواوې لري. دواړه ډلې فکر لري، ځینې د مثبت فکر او ځینې بیا د منفي فکر درلودونکې دي.

په ژوند کې باید حرکت موجود وي او د همدې حرکت نتیجه ده، چې انسانان کار کوي او خپلې اړتیاوې پوره کوي. که په ژوند کې د کار او زحمت هلې ځلې نه وي او انسان ځای پر ځای ناست وي، د دې انسان او د غره څه فرق دی. غرونه ځای پر ځای میخ شوي او حرکت نه کوي، د دوی نه د پیشرفت طمع نه شو کولای.

د ځینو انسانانو د حرکت مسیر منفي خوا لري، چې له داسې خلکو نه بیا هغه غرونه بهتره دي، چې نه انسانانو ته گټه رسوي او نه تاوان، خو بیا هم د ځینو ځنگلونو پیدا کیدل یا د اب و هوا په تغیر او تبدیل کې د غرونو ونډه د خلکو لپاره مهمه ده.

که د غره نه تېرې وکولوو، دا تېره په حرکت کې ده یا که په خوب کې یو انسان په یو بل اړخ اوږي دا هم حرکت دی یا د شمال په الوتلو د ونو خاښونه او پانې په خوریدو شي او حرکت کوي، خود داسې حرکتونو مسیر نامعلوم او بې گټې دی، چې دې ډول حرکت ته بیا حرکت نه شو ویلای.

په نورې نړۍ کې د هر چا د کار وخت معلوم وي او د خپلې هرې لحظې نه استفاده کوي، خو دلته د خوب وخت معلوم دی او د کار

وخت نا معلوم دی.

د هر شي ځای پر ځای ودریدو کې زیان او تاوان وي، که یو موټر ځای پر ځای ولاړ او حرکت ونه کړي، ورځ تر بلې خرابېږي او که همدا موټر حرکت او کار وکړي، موټر، خاوند او عوامو ته یې ګټه رسېږي.

سید جمال الدین افغان ویلي وو: په هغې ټولنې کې چې بنسټونه او نارینه اوږه په اوږه کار ونه کړي، هغه ولس پرمختګ نه شي کولای.

رښتیا چې نن مو د نه پرمختګ له عواملو څخه د ټولنې بېسوادي، بې کاري او د بنسټونه وو ناپوهي هم ده. کار وکړئ، چې د ښه ژوند څښتنان شئ.

افراط

د نړۍ د پرختګ لامل علم او پوهه ده او هېڅوک د ښوونې له
ارزښته انکار نه شي کولای.

د ډېرو انسانانو د پوهې درانده پيټي په سردي او د ځينو ککړۍ
خالي او خپل وخت بې ځايه تېروي.

ډېر پوه د وطن په غم او درد مين عالمان مې وليدل، چې ورځ تر
بلې يې د غمونو پيټي درندېږي او د زړه په غم اخته کېږي، د دوی د
درد يواځينی سبب د دوی ډېره پوهه ده.

دوی په ټولنې کې هغه څه کتلای او ليدلای شي، چې نور يې د
ليدلو توان نه لري.

د ژوند په ډېرو چارو کې افراط او تفريط بې عدالتي مېنځ ته
راوړي. ايا په علم او پوهې کې افراط وي؟

په يوې ټولنې کې چې علم او پوهه څومره زياته وي، د
انسانانو او ټولنې لپاره د نېکبختۍ سبب گرځي، خود علم سره عمل
ضروري دی.

ټول پوه کسان د عوامو په درد نه دردېږي او د دوی د ستونزو
احساس نه شي کولای، د ولس دا درد هغه خلک احساسولای شي،
چې زخمي زړه لري او دا زخمي زړه الله تعالی هغه چاته ورکوي، چې
روحاني قوت لري.

د هغه قدامو و خبره چې ويل به يې: (په زياته پوهه کې زيات
غمونه وي.)، خو دغه د زياتې پوهې غم په هغو ټولنو کې زيات وي،
چېرته چې بې عدالتي او مساوات نه وي او د پوهې کچه ټيټه وي.
رښتيا چې ځينې وخت ډېره پوهه داسې ستونزې پيدا کوي،

خو په دې شرط چې دا احساساتو او جذباتو صدق او رښتینولي ورسره موجوده وي.

د الفت صاحب په وینا وو کې مې دغه حقیقي احساسات ولیدل، چې په ډېرو کمو خلکو کې پیدا کېږي.

خو کله کله همدغه ډېره پوهه او علم له انسانه شیطان جوړوي، چې د دغې خبرې فلسفه د شیطان له ژونده ښه ښکاره ده.

زیات بارانونه کله کله سیلونه له ځانه سره راوړي او هر شي ته تاوانونه رسوي، خو په خپل وخت برابر بارانونه بیا هر شي ته ګټه رسوي.

ډېر تیز بادونه د تاوان سبب ګرځي او ډېر تیز لمر هم ستونزې پیدا کوي، خو که لمر او باد نه وي هم نه کېږي. ای خلکو! علم او پوهه تر لاسه کړئ او عمل پرې وکړئ.

تحول

په نړۍ کې هر څه په تغیر کې دي. انسانان، حیوانات، نباتات او نور ... مې په یوه حال ونه لیدل او د هر شي په تغیر او تبدیل کې د الله تعالی لوی حکمت پروت دی.

یو ماشوم له موره پیدا، لوی، سپین ږیری او بلاخره مړ شي. دغه حالت د دنیا په ټولو انسانانو راځي او هېڅوک له دې حقیقه سترگې نه شي پټولی.

یو کوچنی ته دا دنیا ډېره لویه ښکاري، خو چې کله لوی شي، دا دنیا ورته کوچنۍ ښکاري. د کوچني ماشوم ذهن، عقل او فکر وړوکی وي، نو ځکه ورته هر څه لوی ښکاري، همدا ماشوم چې د پوهې، عقل او ذکاوت څښتن شي، له نړۍ خبر او د فکر کولو توان پیدا کوي، نو ځکه ورته دا دنیا وړه ښکاري.

په فکر، عقل او ذکاوت کې هم تحول راځي، خو نه د ټولو انسانانو! ډېر انسانان مې ولیدل، چې د زیات عمر څښتنان دي، خو فکر او عقل یې لاهم هماغسې کوچنی دی.

د نړۍ ډېر اسلامي او ټول غیر اسلامي ملکونه د پرمختګ په حال کې دي، چې لامل یې د علم او پوهې د کچې لوړوالی دی. دلته ترقي او پیشرفت نه شته، د ولس ډېره برخه مویه خوب ویده دي. ډېر سپین ږيري، ځوانان او نور ... مولا هماغسې کوچني دي.

د علم او پوهې په واسطه له کوچنیانو مشران جوړیدای شي، نه د عمر په تېریدو، دا عمر خو په حیواناتو، نباتاتو او جماداتو هم

تېرېږي، خو په انسان د وخت او زمان تېریدل باید له هر شي سره توپیر ولري.

ونې وکرل شي، لویې شي او د وخت په تېرېدلو یې د ثمر وخت راوړسېږي، لکه څنگه چې د انسان ښکلا په علم او تقوا کې ده، دغه شان د ونې ښکلا یې میوه ده.

لمرد ورځې پیدا او د شپې پناه شي، سپوږمۍ د شپې پیدا او د ورځې ورکه شي.

وگورۍ د دنیا هر څه په تحول کې دي او د دغې تحولاتو برکت دی، چې دنیا د ژوند لپاره برابره ده، که په ژوند کې تغیرات او تحولات نه وي، هغه ژوند بې معنا دی او دغه تحولات د علم او پوهې پر بنسټ راتلای شي، دغه تغیرات او تحولات باید راوړل شي، د بل چا له خوا نه راوړل کېږي.

ځنگل

يوه شپه خوب وينم، چې په يوه خطرناکه ځنگل کې يم، چې له
ډېرو ونو له لاسه ورځ پکې شپه بنکاريد.

د ډېرې ويرې احساس مې وکړ او زړه مې نا قراره وه، چې
سترگې مې په يوې بې حالې هوسۍ ولگيدې، د ځان کندن حال يې
و، اړخ په اړخ او خته، بنکلي اوږده غاړه، غټې غټې سترگې او غټې
غټې او بنکې يې له سترگو را روانې وې، شفاف پوستکي او رنگ
يې درلود.

د هوسۍ د غمرازي لپاره د ځنگل نور حيوانات هم را ټول شوي
وه، د هوسۍ بچي هم په دوی کې وه او د غمونو او کړاوونو امبارونه
يې پر سر بارو او داسې گرځيدې، چې زه هم ورته په ژړا شوم، ټولو
نورو حيواناتو ورته تسلي ورکوله، خو د دې مور ناحقه مړه شوې وه
او د هېچا يې نه منله او همدا يې ويل: دا زما مهربانه مور وه، پلار او
ورونه مې هم د دې قاتل پواسطه له منځه ولاړل او يوه ورځ زه او تاسو
ټول د دې له لاسه له منځه ځو. راځۍ چې اتفاق او اتحاد وکړو او د
دې ظالم پر وړاندې ودرېږو.

د مړې هوسۍ د بچي خبرې چې مې واوريدې، په دې فکر کې
شوم، چې په حقيقت بايد ځان پوه کړم. ولاړم يو ځای ته چې ټول
حيوانات را ټول دي.

د هوسۍ د بچي نه مې پوښتنه وکړه: چا مور دې په داسې بې
رحمۍ وژلې ده؟

— زما مور زموږ د ټولو مشر (زمرې) په داسې بد حال کړې ده.
— ولې مو خپل مشر زمرې ټاکلی دی؟ ايا علم او پوهه له تاسو
ډېره لري؟

— دا ځنگل دی، دلته پوهه او علم هېڅ ارزښت نه لري، دلته چې

له چا سره زور او قوت وي ، هغه مشري کوي.
 - زمري تاسو په خپله مشر کړی دی او که په زوره مشري کوي.
 - د ځنگل د ډېرو حیواناتو له خوا مشر ټاکل شوی دی.
 - ولې بل زړه سوانده او خدمتگاره خپل مشرنه ټاکي، چې
 داسې ظالم او ناپوه مو خپل مشر خوښ کړی دی.
 - ټول بې اتفاقه یو، نژاد پرستي، قوم پرستي، سمت پرستي
 کوي او د خپل وجدان سره فیصله نه کوي.
 - تاسو خو پخپله گرم هستی، خپله پخه پخپله په تبرو هی او
 بیا ورته ژاړی، تا خپله مور خپله وژلې ده، ژړا او فریاد مه کوه.
 - زه ملامته نه یم، اوریدلې دي نه دي، په یو گل نه پسرلی
 کېږي، ما اوزما همفکرانوزمري نه غوښته، چې زمونږ مشري وکړي.
 مونږ هر کال د مشر د ټاکلو لپاره سره را غونډېږو او مشر ټاکو، نو د
 ډېرو ملگرو لخوا زمري هر کال زمونږ مشر ټاکل کېږي. خو دا ځنگل
 دی، د مشري لپاره معیارونه د نورو سیمو په پرتله توپیر کوي.
 - ستاسو به ترکومه دا حال وي.
 - تر څو چې پوهه او علم زیات شي او د ښه او بد تحلیل وکولای
 شو. دلته د ځنگل قانون دی، باید دا قانون له منځه ولاړ شي او بل
 قانون مېنځ ته راشي.
 له خوبه پاڅېدم او پخپل ځای کېناستم، ډېر خوله شوی وم او د
 هوسۍ خبرې مې په زړه وې او د خوب پر تعبیر مې پوه شوم.

ارمان

هر هغه څه چې لرئ، قدر يې وکړئ، ځکه چې په دنيا کې هر څه له مېنځه ځي او دا يو حقيقت دی.

مخکې له دې چې جدايي راشي، د وصال په اهميت پوه شئ او هېڅکله داسې کار مه کوئ، چې په جدايي کې يې ارمان وکړئ. دا چې نن بنکلی او تکړه ځوان يې خپل ځان او ټولنې ته هر ډول خدمتونه کولای شې، خو په دې پوه شه، چې بنکلا او ځواني دې دايم نه پاتې کېږي.

د انسان ژوند د کړنو له مخې شمېرل کېږي، نه د کلونو له مخې نوله همدې امله ژوند د هر انسان لپاره د دنيا او آخرت د لاسته راوړنو يو ښه بازار دی، په دې بازار کې هر ډول ښه او بد شيان پيدا کېږي.

د يوې ټولنې خدمتگار خلک په ژوندون وستاوي، د دوی يادونه وکړئ ځکه چې د دوی يادونه د دوی خپل حق دی. ځينې انسانان له مرگه وروسته ستاويو او په ژوندون يې عزت نه کوو.

يو باغبان بايد د ونو له ميوو نه په خپل وخت استفاده وکړي، که خامې يې وشکوي، خوند به پکې نه وي او که چېرې پخې شي او د پوځوالي نه وروسته يې هم ونه شکوي، د طبيعي عواملو پر بنا به په ځمکه وغورځېږي او يا به يې چينجي وځوري، يعنې د ميوو نه هم بايد په خپل وخت گټه واخيستل شي. د انسان ژوند څو پړاوونه لري، که چېرې د وخت په قدر پوه او په خپل وخت خپل کارونه وکړو، هېڅکله به ارمان ونه کړو.

گټه او تاوان

صحت د الله تعالى لوی نعمت دی او په خپلې پېرزوینې او لورینې یې ډېرو کسانو ته ورکوي.

له صحته ښه او بده کټه اخیستل کیدای شي، ښه گټه ترې هغه کسان اخلي چې روحاني او باطني صحت لري او بده گټه ترې هغه خلک اخلي چې ظاهري صحت لري.

ډېر خلک مې ولیدل چې ظاهراً صحت مند ورته ویلای شو، خو باطني او روحاني صحت به نه لري.

په نړۍ کې هر شی الله تعالى انسانانو ته پیدا کړي دي او په هر شي کې ډول ډول ویتامینونه دي، چې د انسانانو مختلفو اعضاوو ته گټه رسوي.

ډاکټر صاحبان وایي، چې گازرې د سترگو دید ته فایده لري، بادام مغز ته او داسې نور شيان هم شته چې د الله تعالى نعمتونه دي، چې انسانانو ته گټه لري.

یو صحت مند انسان دی، چې ښه مغز او فکر لري، د ډاکټرۍ تر کچې یې زده کړې هم کړي دي، خو بیا هم له خپله فکره ښه استفاده نه کوي، دلیل یې دا دی چې روحاني او باطني صحت نه لري، د انسان باطن چې جوړ شي، ظاهري ښکلا هم پکې پیدا کېږي او په نړۍ کې د دې ټول کارونه مثبت وي.

ډېر داسې شيان شته چې د انسانانو سترگو ته گټه رسوي، او د سالمو سترگو خاوند ته د سترگو صحت مند ویلای شو، که چېرې همدا انسان له خپلو سترگو ناوړه استفاده کوي، دلیل به یې دا وي چې دی هم روحاني او باطني صحت نه لري.

سره ددې چې د دې سترگې به ښکلې وي او ښه دید به کوي، خو
 زما په پوهه باطن یې خراب دی.
 که چېرې د بدن له هرې اعضاوې نه ناوړه استفاده کوو، حقیقت
 دا دی چې باطن مو خراب دی.
 که چېرې د یو انسان عقیدوي، اصلاحي او دیني ژوند جوړ
 شي، باطن یې هم جوړېږي. نن مو ډېر ظاهري صحت مند خلک باطني
 صحت مندي نه لري.
 د یوې هندوانې ظاهري ښکلا یې بهرنی ساختمان دی او باطني
 ښکلا یې رنګ او خوند دی چې ډېر خلک د هندوانې رنګ نه بلکې
 خوند ته گوري. که له بیرونه یوه هندوانه هرڅومره ښکلې وي، خو
 داخل کې خرابه وي. دا د هغه انسان په ډول دی، چې ظاهري یې ښکلی
 او باطن یې بدرنگه دی.
 په یوې ټولنې کې ډېر اصلاح شوي خلک هغه کسان وي، چې
 روحاني صحت لري.
 که د یو انسان روح جوړ شو، نور بدن یې پخپله ښه کارونه
 کوي، همدا روح دی چې په ټول بدن مشري کولای شي او همدا روح
 دي چې له انسانه ولاړ شي، په تش کال بود بدلېږي.

پوهه

يو د خبرو کول دي او بل يې پوهېدل دي، چې د خبرو کولو نه يې پوهېدل ډېر مهم دي. لکه څرنگه چې د علم لپاره عمل مهم دی، دغه ډول د خبرو کولو لپاره يې پوهېدل مهم دی.

ډېر خلک دي ښې ښې خبرې کوي، خو پرې پوهېږي نه. له ډېرو مې اوریدلي دي چې وايي: د ظالم بادشاه په مخ کې حق ویل افضل جهاد دی، سړی به فکر وکړي چې اصلي د منصور لمسی همدا دی، چې کله د حق ویلو وخت راشي د یو مظلوم په مخ کې هم حقیقت نه وایي. دی په خولې ویلی شي، چې حق ویل افضل جهاد دی، خو په معنا يې نه پوهېږي او عملي کولای يې نه شي. که یو بل کس حقیقت وایي، همدا د حق چغې وهنونکی پرې بد وایي، ځکه دی حق او حقیقت نه پېژني.

یا ډېر خلک وایي: غیبت مه کوئ، غیبت کوونکی داسې مثال لري، لکه څوک چې د یو انسان خامه غوښه خوري.

هغه څوک چې وایي، غیبت بد کار دی، بیا په خپله غیبت کوي. په هرې خبرې باندې له ویلونه پوهېدل ډېر مهم دي.

د ډېرو کتابونو لوستونکې مې ولیدل، له ډېرو مکتبونو او پوهنتونونو مې خلاص شوي کسان ولیدل، چې د پوهې خاوندان پکې ډېر کم دي. د پوهې پېژندل لکه د ښکلا پېژندنې او انسان پېژندنې په ډول ستونزمن کار دی.

ډېر خلک دي هغه چا ته پوه وایي، چې لوړ تحصیلات لري یا هغه چا ته پوه وایي چې په لوړو څوکیو کار کوي یا هغه چا ته پوه

وايي چې د دريغ په مخکې بڼې خبرې کوي او په همدې ډول نور
خود مختلفو نظرونو او فکرونو خلک بېلا بېل نظريات د پوهې د
 معيار ټاکنې لپاره لري، خو زما په نظر لکه څرنگه چې د انسان
 پيژندل اسان کار نه دی، دغه ډول د پوهې پيژندل هم اسان کار نه دی.
 ډېر مشران او تحصيل کوونکي مې وليدل، چې ډېرې بڼې خبرې
 خبرې کوي، خو عملي کولای يې نه شي، دوی هر څه ويلای شي خو
 پرې پوهېږي نه تحصيل خو ډېر خلک کوي يا درس خو ډېر خلک
 وايي، خو پوهېږي پرې ډېر کم کسان.
 دوه کسان دي، دواړه له طب پوهنځي فارغ دي او وظيفې لري،
 يو يې ټوله ورځ په منکراتو اخته او د عوامو وينې څکي او بل د يونښه
 ډاکټر ټولې بڼې ځانگړنې لري. لومړني درس ويلی دی، خو پوه شوی
 نه دی. دويم يې درس ويلی او پوه شوی هم دی.

د پښتو ادب نوي ښکلا او د هاشمي د ادبي پنځونو هارونه

د پښتو په معاصره دوره کې د ادب د اسمان پرمخ نوي ستوري را ښکاره او د ادبي څېړنو او هنري ليکنو وړانگويي د پښتو ادب په څرمانښامي باندې د شفق روښانه رڼا خوره او ولوروله، چې اوسمهال هم د ادب په اسمان کې يو شمېر نوي ستوري څرکونه وهي او ورځ تر بلې د خپلو څېړنو او پنځونو پلوشې تر لارې واټن پورې غزوي او د خپلو ادبي پنځونو څخه د پښتو د ادب ناوې ته

تليپاتي هارونه جوړوي.

اوسمهال د ځوانوليکوال په لړ کې د ښاغلي هاشمي ستوری د ختيځ د ادب په اسمان کې د هر چا پاملرنه جلب کړې. نوموړی په هغه چاپيريال کې ژوند کوي، چې هلته استاد پوهاند رښتين، قيام الدين خادم او گل پاچا الفت وينو هم له دې سيمې څخه په ادبي ډگر کې لوی همت او هنرونه اخيستې و چې اوسمهال يې د پښتو د ادب په بڼه کې هر ډول گلان غوړيدلي او گڼ شمېر ادبي بوراگان ترې خوند اخلي. سيد اصغر هاشمي ټوله کورنۍ په علمي روښانتيا باندې ښکلې ده چې پلار (علمي رېته، پوهنمل سيد رحمن هاشمي) اوسمهال د ننگرهار په ښوونې او روزنې پوهنځي کې استاد، نيکه يې سيد عبدالمنان هاشمي د خپل وخت لومړنيو کسانو څخه و چې د هيواد په پلازمېنې (کابل) دارالمعلمين کې يې زده کړې پای ته ورسولې، د هاشمي دوه وروڼو په هالنډ او هندوستان کې د ماسټري زده کړې کړي دي او اوسمهال په خپل هيواد کې په بېلابېلو ادارو کې دندې ترسره کوي.

د انگلستان د نامتو ليکوال او اروپا پوه ډاکټر سمايلز په وينا د انگلستان خلک پر خپل ځان باندې تليپاتي ويسا لري او هر کار په ذوق سره سرته رسوي، نو په همدې اساس انگلستان وگړو پرمختک کړی او د بهرنۍ هڅې پر ځای د انسان خپل داخلي هڅې يو انسان د بري منزل ته په لنډ واټن کې رسوي. د نوموړي د خبرې په تاييد همدا حس او هڅه د ښاغلي

هاشميپه وجود کې شته اود همدې هڅوپه اساس شپه او ورځ د کتابونو مطالعې، خپرنو او تخليق ته ځانگړې کړې ده او د ډاکټر سمایلین په وینا د انسان په پرمختگ کې د هغه مسلک سره د نوموړي مینه هم اړینه ده چې اصغر دا ځانگړتیا هم لري د ادب، د مطالعې او ادبي پنځونه په لټه تلپاتې زیارگالي، نوموړي په کم سن کې گڼ شمېر ادبي اثار د پښتو ژبې د غښتوب په موخه ډالۍ کړي دي.

ښاغلی هاشمي خپرنې، تخليق تر څنگ په ژباړه کې هم ښه وړتیا ښودلې ده، چې یو شمېر اسلامي کتابونه یې له فارسي څخه پښتوته ژباړلي دي او د نوموړي ځینې اثار په دري او انگلیسي ژبو باندې د نورو لیکوالو له خوا ژباړل شوي دي.

دا هم د نوموړي د چاپ شوو اثارو لړلیک:

خپرنې:

۱: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د نظم تاریخ (لومړۍ او دویمه دوره)، مومند خپرندویه ټولنه، ننگرهار، ۱۳۹۲ ل کال.

۲: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: د استاد گل پاچا الفت د شعرونو منځپانگېزه او جولېزه خپرنه (د ماسټرۍ تېزس)، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ ل کال.

۳: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: ادبي وړانگې، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ ل کال.

۴: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: د الفت مرغلرې (سریزه، زیاتونه او ویپانگه)، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ ل کال.

۵: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: شعر پوهنه، مومند خپرندویه ټولنه، ننگرهار، ۱۳۹۱ ل کال.

۶: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: د خپرنې بنسټونه (د تحقیق فن او لارې چارې) یار خپرندویه ټولنه، ننگرهار، ۱۳۹۴ ل کال.

۷: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: بولل له پیله تر خوشحاله، مومند خپرندویه ټولنه، ننگرهار، ۱۳۹۱ ل کال.

۸: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: ادب پوهنې آرونه، مومند خپرندویه ټولنه، ننگرهار، ۱۳۹۱ ل کال.

۹: هاشمي، پوهیالی سید اصغر هاشمي: غني خان فلسفي شاعر، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ ل کال.

۱۰: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر هاشمي: ادبي مرغلرې، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

۱۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر هاشمي: ادبي درو ټاکنه، ۱۳۹۲ل کال.

۱۲: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، د پښتو ژبې ادبي سرلاري، گودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۱۳: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، د ليک او لوست اسانه زده کړه، گودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۱ل کال.

۱۴: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، ادبي مرغلرې (دويم ټوک)، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

تخليقات:

۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: برخليک (ناول)، گودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۱ل کال.

۲: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، د فکر بيان (لنډې نثري ويناوې): ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهنيار سيد اصغر: د فکر پلوشې، ۱۳۹۴ل کال.

ژباړې:

۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د بهلول نصيحتونه، گودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۲: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت محمد (ص) لنډ ژوند ليک، گودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۳: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت ابوبکر صديق (رض) لنډ ژوند ليک، گودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۴: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت عمر (رض) لنډ ژوند ليک، گودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۵: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت عثمان (رض) لنډ ژوند ليک، گودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۶: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت علي (رض) لنډ ژوند ليک، گودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

راټولونې:

۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د ادبي ژانرونو لنډه پيژندنه، گودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۲: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د ادبي اصطلاحاتو سيندگي، دانش خپرندويه ټولنه، پيښور، ۱۳۹۳ ل کال.

۳: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د استاد گل پاچا الفت ستاينې (راټولونه او سريزه)، دانش خپرندويه ټولنه، پيښور، ۱۳۹۳ ل کال.

چاپ ته تيار اثار:

د پښتو ژبې ادبي سرلاري (دويم او درېيم) ټوک، نړيوالې ادبي خپرې، ادبي نظم ډولونه او پيدايښت يې، د لرغونې دورې نثري اثار او پيدايښت يې، د لوديانو او سوريانو ليکوال، اخلاق د امام غزالي له نظره، شاعران او مشاهير، د پښتو ژبې تاريخ، د فکريون، ادب تيوري او ادبيوهنې بنسټونه

او سمهال نړۍ د ساينس او ټکنالوجي د پرمختگ سره د انساني ژوند په گڼو برخو کې اسانتياوې رامنځته شوي دي او د علمي پرمختگ په موخه هم او سني ليکوال د همدې انټرنېټي وسايلو څخه کار اخلي چې ښاغلی هاشمي هم ورسره بلد تيا لري او هم هره ورځ د نوموړي ادبي، سياسي، ټولنيزې او ارواپوهنيزې مقالې د پښتو په بيلا بيلو ويبپاڼو کې خپريږي چې تر دې مهاله يې د مقالو شمېر نژدې ۲۰۰ ته رسيدلي دي.

په اتلسمه پېړۍ کې په فرانسه کې يو فيلسوف تېر شوی دی هغه وايي کوم انسان چې د تفريح په ارزښت پوه نه شي نو هغه کس د کار کولو وړتيا هم نه لري خو ښاغلي هاشمي په دې ډگر کې هم مخکېن دي، نوموړی د شلو کلونو راهيسې د پهلواني او داسې نورو لوبو په برخه کې ښه ځليدلی دی چې لوبې يې د هيواد په داخل او بهر کې گټلي دي. نوموړي د ادبي او فرهنگي هڅو تر څنگ هره ورځ يو ځانگړی وخت د سپورت تمرين له پار هم ټاکي.

په اسلاميت او افغانيت مين

پوهنيار فهميم بهير

د البيروني پوهنتون استاد

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) كال په پيل كې له خپلو گرانو هېوادوالو سره ژمنه كړې وه چې د دې كال په بهير كې به (شل عنوانونه) بېلا بېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې كوي. ملي تحريك دا ژمنه د ياد كابل د كب پر (۲۸) مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترڅ كې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې كړل. ملي تحريك په ياده غونډه كې ژمنه وكړه چې د (۱۳۹۴ ل) كال په بهير كې به انشاء الله د خداى (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې كوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه كار نه دى، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريك ټينگ هوډ كړى چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملى كوي. دا اثر چې ستاسو په لاس كې دى د همدې (سل عنوانونو) ژمنه كړو اثارو له جملې څخه دى، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريك هيله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې گټه پورته كړي. ملي تحريك له ټولو هغو ليكوالو، ژباړونكو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير كې يې يو بل سره مرسته او ملگرتيا كړې او دا فرهنگي بهير يې بريالى كړى، د زړه له كومې مننه كوي او كور وداني ورته وايي.

د هېواد د فرهنگ د ښېرازۍ په هيله

د افغانستان ملي تحريك فرهنگي خانگه

مننه او کور وداني

د افغانستان ملي تحريک د هېواد پال او فرهنگپال شخصيت
بناغلي (خيرالله خان) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر
چاپ ته يې اوږه ورکړه. ملي تحريک وياړي چې د علمي اثارو د
چاپ لړۍ يې پيل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو
هېوادوالو څخه په خورا درنښت هيله کوو چې په خپل معنوي او
مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

يو ځل بيا د دې اثر له ليکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه
کوو چې د دې اثر د ليکلو او چاپولو جوگه شول.

په فرهنگي مينه

د افغانستان ملي تحريک

د فکر پلوشې

سید اصغر هاشمي

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

د خپرونو لړۍ: ۵۰

د خپرونو لړۍ: ۴۹

Get More e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library